

รายงานการวิจัย

เรื่อง

ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอน

ถอดวิจัยทางการศึกษา

กรมวิชาการ

กระทรวงศึกษาธิการ

2542

รายงานการวิจัย
เรื่อง
ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาหลักสูตร
และการจัดการเรียนการสอน

กองวิจัยทางการศึกษา

กรมวิชาการ

กระทรวงศึกษาธิการ

2542

รายงานการวิจัย

เรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน

พิมพ์ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2542

จำนวนพิมพ์ 5,000 เล่ม

ISBN 974-268-7889

เอกสารรายงานวิจัยทางการศึกษา อันดับที่ 229/2542

กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ

กระทรวงศึกษาธิการ

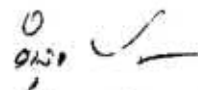
คำนำ

หลักสูตรประถมศึกษาและมัธยมศึกษาฉบับปรับปรุงใหม่ พ.ศ. 2533 ได้เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นมีบทบาทที่ชัดเจนในการพัฒนาหลักสูตร และการบริหารหลักสูตรทุกระดับให้มีความเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพที่เป็นจริงของท้องถิ่น ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ชีวิตจริงของตนเอง และท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความรัก ความภาคภูมิใจและมีความผูกพันกับท้องถิ่น ตลอดจนมีความรู้ ความสามารถในการคิด การจัดการ และการแก้ปัญหาได้อย่างเป็นระบบทั้งที่เกี่ยวกับตนเอง งานอาชีพ และการพัฒนาสังคม

อย่างไรก็ตามปัจจุบันการนำผู้รู้ในท้องถิ่นมาร่วมในการจัดการศึกษา ยังดำเนินการไม่แพร่หลาย และการจัดการเรียนการสอนยังไม่สนองความต้องการของชุมชน/ท้องถิ่นเท่าใดนัก ส่งผลให้ประสบการณ์ที่นักเรียนได้รับไม่ตรงกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมที่แท้จริงในท้องถิ่นของตน กรมวิชาการตระหนักถึงความจำเป็นและความสำคัญดังกล่าว จึงได้ศึกษาแนวคิดของผู้บริหารและครูผู้สอน รวมทั้งกระบวนการในการนำผู้รู้ในท้องถิ่นมาร่วมในการพัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอน จากโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และกรมสามัญศึกษา จำนวน 21 โรงเรียน

การวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบที่สำคัญ คือ ผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาให้สอดคล้องและสนองความต้องการของท้องถิ่น วิธีที่โรงเรียนดำเนินการประกอบด้วย การเชิญผู้รู้ในท้องถิ่นมาร่วมในการพัฒนาหลักสูตร และจัดการเรียนการสอน ส่งนักเรียนไปฝึกงานที่บ้านหรือสถานประกอบการของผู้รู้ ให้นักเรียนออกไปสำรวจข้อมูลในท้องถิ่นและนำสิ่งที่ป็นองค์ความรู้มาจัดการเรียนการสอน จัดพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นหรืออุทยานการศึกษาให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้า ผลที่ได้รับคือ นักเรียนเรียนอย่างมีความสุข ความรู้ที่ได้รับสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ชุมชนให้การยอมรับและให้ความศรัทธาต่อโรงเรียนมากยิ่งขึ้น ส่วนชุมชนเองนั้นก็มีความสามัคคีกันมากยิ่งขึ้น

กรมวิชาการหวังว่ารายงานวิจัยฉบับนี้ จะอำนวยประโยชน์ต่อบุคลากรในโรงเรียน ผู้สนใจ ตลอดจนผู้เกี่ยวข้อง ในการพัฒนาการศึกษาของชาติ ให้เป็นไปอย่างถูกต้องทิศทางและขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูล คณะผู้วิจัย รวมทั้งทุกท่านที่มีส่วนทำให้งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

(นายอรุณ จันทวานิช)

อธิบดีกรมวิชาการ

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้คือ ศึกษาแนวคิดของผู้บริหารและครูผู้สอนเกี่ยวกับกระบวนการในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาช่วยในการพัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอน ความคิดเห็นของผู้รู้ในท้องถิ่นในการร่วมมือกับโรงเรียนจัดการเรียนการสอน และความคิดเห็นของนักเรียนในการเรียนกับผู้รู้ในท้องถิ่น การเก็บข้อมูลใช้การสอบถามและสัมภาษณ์ผู้บริหาร 21 คน ครูผู้สอน 21 คน ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 13 โรง และสังกัดกรมสามัญศึกษา 8 โรง ผู้รู้ในท้องถิ่น 50 คน นักเรียนระดับประถมศึกษา 371 คน มัธยมศึกษาตอนต้น 266 คน และมัธยมศึกษาตอนปลาย 263 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าความถี่ ค่าสัดส่วน ค่าร้อยละ และวิเคราะห์เนื้อหา ผลของการวิจัยมีดังนี้

1. ผู้บริหารและครูผู้สอนให้ข้อคิดเห็นว่า การจัดการเรียนการสอนให้สนองความต้องการของท้องถิ่น ควรให้ชุมชนได้มีส่วนร่วม นับตั้งแต่การวางแผนการจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรม และการประเมินผลการดำเนินงานของโรงเรียน ทั้งนี้เพื่อให้ความรู้และประสบการณ์ที่นักเรียนได้รับสอดคล้องกับชีวิตจริง และนักเรียนมีโอกาสได้เลือกเรียนในสิ่งที่มีความถนัด และความสนใจมากยิ่งขึ้น นอกจากนั้นยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน

2. การดำเนินงานของโรงเรียน ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาช่วยในการพัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอน พบว่าวิธีการที่โรงเรียนดำเนินการ ได้แก่ (1) เชิญผู้รู้มาร่วมในการพัฒนาหลักสูตร สอนนักเรียน ส่งนักเรียนไปฝึกงานที่บ้านหรือสถานประกอบการของผู้รู้ (2) ให้นักเรียนสำรวจข้อมูลของท้องถิ่นและนำสิ่งที่ป็นองค์ความรู้มาจัดการเรียนการสอน (3) จัดพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นหรืออุทยานศึกษาให้นักเรียนศึกษา ค้นคว้า ขั้นตอนในการดำเนินงานประกอบด้วย (1) การรวบรวมความรู้ในท้องถิ่น โดยให้นักเรียนสอบถามจากผู้รู้ กรรมการศึกษา และผู้ปกครอง (2) การเสาะหาผู้รู้ในท้องถิ่นหรือวิทยากร ใช้การสอบถามจากผู้รู้ ผู้ปกครอง และนักเรียน (3) การติดต่อประสานงาน ใช้การติดต่ออย่างไม่เป็นทางการก่อน หลังจากนั้น จึงขอความร่วมมืออย่างเป็นทางการ และติดต่อผ่านกรรมการศึกษาของโรงเรียน

ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานตามกิจกรรมดังกล่าว คือ นักเรียนเรียนอย่างมีความสุข เห็นคุณค่า และมีเจตคติที่ดีต่อศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น ความรู้ที่ได้รับสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ชุมชนและโรงเรียนมีความสัมพันธ์กันมากยิ่งขึ้น และในส่วนของชุมชนเองก็มีความสามัคคีกันมากขึ้นด้วย

3. ผู้รู้ในท้องถิ่นทั้งหมด (ร้อยละ 100) เห็นด้วยที่หลักสูตรเปิดโอกาสให้ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอน และนอกจากจะสอนให้นักเรียนมีความรู้ประสบการณ์ในเนื้อหาวิชาที่เรียนแล้ว ยังได้เน้นให้นักเรียนเห็นคุณค่าของผู้รู้และองค์ความรู้ที่มีในท้องถิ่น โดยร้อยละ 24 เน้นในเรื่องการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ดีงามของท้องถิ่น ร้อยละ 20 เน้นให้เห็นคุณค่าของสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นและนำมาทำให้เกิดประโยชน์และประกอบอาชีพสำหรับปัญหาที่เกิดขึ้น ร้อยละ 10 ให้ข้อมูลว่า วัสดุ อุปกรณ์การสอนมีไม่เพียงพอ เวลาในการทำกิจกรรมไม่ต่อเนื่อง และระเบียบราชการไม่เอื้อให้โรงเรียนทำงานร่วมกับชุมชน

4. ความคิดเห็นของนักเรียนในการเรียนกับผู้รู้ในท้องถิ่น สรุปได้ดังนี้

4.1 การไปฝึกงานที่บ้านหรือสถานประกอบการกับผู้รู้ในท้องถิ่น นักเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา เห็นด้วยมากสอดคล้องกัน 4 ข้อ คือ ทำให้เกิดความกระตือรือร้น ต้องรับผิดชอบ ภูมิใจ ความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

4.2 การเข้าร่วมกิจกรรมที่สอนโดยผู้รู้ในท้องถิ่น นักเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา เห็นด้วยมากสอดคล้องกัน 2 ข้อ คือ ภูมิใจ ความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

4.3 การไปสำรวจข้อมูลจากแหล่งความรู้ในชุมชน นักเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา เห็นด้วยมากสอดคล้องกัน 3 ข้อ คือ ต้องรับผิดชอบ ภูมิใจ ความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

4.4 การไปศึกษาค้นคว้าหรือเรียนรู้จากพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นหรืออุทยานการศึกษา นักเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา เห็นด้วยมากสอดคล้องกัน 2 ข้อ คือ ภูมิใจ ความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
คำนำ	ก
บทคัดย่อ	ข
บทที่ 1 บทนำ	
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
ขอบเขตของการวิจัย	2
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการจากการวิจัย	3
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
ความหมายของหลักสูตร	4
องค์ประกอบของหลักสูตร	5
ความหมายและความสำคัญของกิจกรรมการเรียนรู้	6
ความหมายของการพัฒนานาหลักสูตรระดับท้องถิ่น	8
ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน	9
การถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้าน	12
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	12
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	16
เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล	17
การเก็บรวบรวมข้อมูล	19
การวิเคราะห์ข้อมูล	19
การนำเสนอข้อมูล	19

บทที่ 4 ผลการวิจัย

สถานภาพหรือสภาพทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง	20
แนวคิดของผู้บริหาร ครูผู้สอน ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนา หลักสูตรและจัดการเรียนการสอน	21
การดำเนินงานของโรงเรียนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาหลักสูตร และจัดการเรียนการสอน	23
ความคิดเห็นของผู้รู้ในท้องถิ่น	34
ความคิดเห็นของนักเรียน	37

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย	46
อภิปรายผล	53
ข้อเสนอแนะ	55

บรรณานุกรม	57
ภาคผนวก	61
คณะผู้ดำเนินการวิจัย	78

สารบัญตาราง

		หน้า
ตารางที่ 1	สถานภาพของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน	63
ตารางที่ 2	สถานภาพของผู้รู้ในท้องถิ่น	64
ตารางที่ 3	จำนวนนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามกิจกรรมที่เข้าร่วมและระดับชั้น	65
ตารางที่ 4	ความช่วยเหลือที่โรงเรียนให้ชุมชน	66
ตารางที่ 5	ความช่วยเหลือที่ผู้รู้ในท้องถิ่นให้โรงเรียน	66
ตารางที่ 6	เนื้อหาวิชาที่ถ่ายทอดโดยผู้รู้ในท้องถิ่น	67
ตารางที่ 7	การสอนให้เห็นคุณค่าของผู้รู้และองค์ความรู้ที่มีในท้องถิ่น	68
ตารางที่ 8	ความคิดเห็นของนักเรียนระดับประถมศึกษา เกี่ยวกับการไปฝึกงานกับผู้รู้ในท้องถิ่นที่บ้านหรือ สถานประกอบการ	69
ตารางที่ 9	ความคิดเห็นของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา เกี่ยวกับการไปฝึกงานกับผู้รู้ในท้องถิ่นที่บ้านหรือสถานประกอบการ	70
ตารางที่ 10	ความคิดเห็นของนักเรียนระดับประถมศึกษา เกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมที่สอนโดยผู้รู้ในท้องถิ่น	71
ตารางที่ 11	ความคิดเห็นของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 เกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมที่สอนโดยผู้รู้ในท้องถิ่น	72
ตารางที่ 12	ความคิดเห็นของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4-5 เกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมที่สอนโดยผู้รู้ในท้องถิ่น	73
ตารางที่ 13	ความคิดเห็นของนักเรียนระดับประถมศึกษา เกี่ยวกับการไปสำรวจข้อมูลจากแหล่งความรู้ในชุมชน	74
ตารางที่ 14	ความคิดเห็นของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา เกี่ยวกับการไปสำรวจข้อมูลจากแหล่งความรู้ในชุมชน	75
ตารางที่ 15	ความคิดเห็นของนักเรียนระดับประถมศึกษา เกี่ยวกับการไปศึกษาค้นคว้า หรือเรียนรู้จากพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นหรืออุทยานการศึกษา	76
ตารางที่ 16	ความคิดเห็นของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา เกี่ยวกับการไปศึกษาค้นคว้าหรือเรียนรู้จากพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นหรืออุทยานการศึกษา	77

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษามีบทบาทในการพัฒนาเด็ก เยาวชน และประชาชนให้เป็นผู้มีคุณภาพที่จะสามารถพัฒนาชีวิต เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของตนเอง ครอบครัว และบ้านเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ การจัดการศึกษาในอดีตที่ผ่านมาเป็นภาระหน้าที่ของชุมชนในการให้การศึกษาแก่ลูกหลานและสมาชิกของชุมชนทั้งด้านวิชาการและอาชีพ โดยมีพ่อแม่ คนเฒ่า คนแก่ และช่างฝีมือเป็นผู้ถ่ายทอดวิชาความรู้ให้แก่เด็ก การจัดการศึกษาในลักษณะนี้จึงมีรูปแบบที่หลากหลาย และสอดคล้องกับพื้นฐานหรือวิถีชีวิตของชาวบ้านในชุมชน ความหลากหลายของรูปแบบการศึกษาที่เคยมีในชุมชนได้สูญหายไปเมื่อรัฐเข้ามาควบคุมการศึกษาและนำเอาระบบการศึกษาของประเทศทางตะวันตกมาใช้แทนระบบการศึกษาที่เคยมีมาแต่เดิม การจัดการศึกษาถูกกำหนดนโยบาย หลักการและแนวปฏิบัติจากหน่วยงานที่อยู่ส่วนกลางมากเกินไป ทำให้หลักสูตรที่นำมาสอนห่างไกลชีวิตจริงของชุมชน ผู้เรียนรู้เรื่องไกลตัวมากกว่าที่จะรู้เรื่องตัวเอง ทำให้เกิดปัญหาในการดำรงชีวิตและช่วยตัวเองไม่ได้ (อังกูต สมคะเนย์, 2535) ต่อมาในปี พ.ศ. 2533 กระทรวงศึกษาธิการได้ปรับปรุงหลักสูตรทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ขึ้นใหม่ และใช้ในการจัดการศึกษาจนถึงปัจจุบัน โดยหลักสูตรที่ปรับปรุงใหม่นี้ได้เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นมีบทบาทในการจัดการศึกษามากขึ้น กล่าวคือโรงเรียน สามารถจัดรายวิชาเลือกเสรีให้นักเรียนเลือกเรียนอย่างหลากหลาย ตามสภาพและทรัพยากรในท้องถิ่นนั้นๆ และสามารถนำผู้รู้ในท้องถิ่นมาช่วยในการจัดการเรียนการสอนได้ นอกจากนี้ยังสามารถปรับหรือพัฒนาเนื้อหา และกิจกรรมในหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ชีวิตจริงของตนเองและของท้องถิ่นในด้านต่างๆ โดยให้เรียนรู้เกี่ยวกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น ซึ่งคาดว่าจะทำให้ผู้เรียนรู้จักท้องถิ่นของตนเองมากขึ้น และเกิดความภาคภูมิใจ ความรักและความผูกพันกับท้องถิ่น มีความรู้ ความสามารถในการคิด การจัดการและแก้ปัญหาได้อย่างเป็นระบบ ทั้งที่เกี่ยวกับตนเอง งานอาชีพและการพัฒนาสังคม แสวงหาแนวปฏิบัติใหม่ๆ ให้ได้ผลงาน

ที่ดีขึ้นกว่าเดิม บำรุงรักษาทรัพยากร ศาสนา และศิลปวัฒนธรรม ด้วยการใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่า และประกอบกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2535 และนโยบายของรัฐบาลก็มีส่วนของ เนื้อหาสาระที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนให้สนองความต้องการ และสอดคล้องกับสภาพ ของท้องถิ่น มีการประสานแหล่งความรู้ระหว่างวิทยาการสากลกับภูมิปัญญาท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานในลักษณะดังกล่าวพบว่ายังไม่แพร่หลายเท่าใดนัก

กรมวิชาการตระหนักในความสำคัญดังกล่าว จึงได้ทำการวิจัยเรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนขึ้น เพื่อศึกษาแนวคิดและกระบวนการในการนำ ผู้รู้ในท้องถิ่นมาร่วมในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน เพื่อจะได้ เป็นข้อมูลและแนวทางในการพัฒนาการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและความต้องการ ของชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดของผู้บริหารและครูผู้สอน เกี่ยวกับกระบวนการในการนำผู้รู้ในท้องถิ่นมาร่วมในการพัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอน
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้รู้ในท้องถิ่นในการร่วมมือกับโรงเรียนจัดการเรียนการสอน
3. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนในการเรียนกับผู้รู้ในท้องถิ่น

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยเรื่องนี้ศึกษาเฉพาะโรงเรียนที่มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดการเรียน การสอน ซึ่งอาจจะเป็นการนำผู้รู้ในท้องถิ่นมาร่วมในการพัฒนาหลักสูตรหรือจัดการเรียนการสอน หรือการนำเอาสิ่งที่เป็นความรู้เฉพาะเรื่องของท้องถิ่นมาจัดการเรียนการสอน โดยศึกษาจาก โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และโรงเรียนสังกัดกรมสามัญ ศึกษา เท่านั้น

2. ผู้บริหารโรงเรียนที่ให้ข้อมูลหรือแสดงความคิดเห็น คือผู้บริหารโรงเรียนที่มีการนำผู้รู้ในท้องถิ่นมาร่วมในการพัฒนาหลักสูตรหรือการเรียนการสอน หรือการนำเอาสิ่งที่เป็นความรู้เฉพาะเรื่องของท้องถิ่นมาจัดการเรียนการสอน

3. ครูผู้สอนที่ให้ข้อมูล หรือแสดงความคิดเห็น คือครูผู้สอนที่มีการนำเอาสิ่งที่เป็น ความรู้เฉพาะเรื่องของท้องถิ่นมาจัดการเรียนการสอน

4. ผู้รู้ในท้องถิ่นที่ให้ข้อมูลหรือแสดงความคิดเห็น คือผู้ที่เคยเป็นวิทยากรให้ความรู้กับ นักเรียน

5. นักเรียนที่ให้ข้อมูลหรือแสดงความคิดเห็น คือนักเรียนที่เคยเรียนหรือฝึกงานกับ ผู้รู้ในท้องถิ่น หรือเคยออกไปสำรวจข้อมูลในชุมชน หรือเคยศึกษาจากพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ความรู้และประสบการณ์ ทั้งหลายของชาวบ้าน ที่ใช้ในการแก้ปัญหาหรือดำเนินชีวิต โดยได้รับการถ่ายทอดส่งสืบทอดมา ผ่านกระบวนการพัฒนาให้เหมาะสมกับกาลสมัย ซึ่งสภาพของภูมิปัญญาชาวบ้านแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มดังนี้

กลุ่มที่ 1 คติ ความคิด ความเชื่อ

กลุ่มที่ 2 ศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี

กลุ่มที่ 3 การประกอบอาชีพในท้องถิ่น

กลุ่มที่ 4 แนวความคิด หลักปฏิบัติ หรือเทคโนโลยีที่ชาวบ้านนำมาใช้ในชุมชน

2. การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริม การปรับหรือเพิ่มเติมรายละเอียดเนื้อหาวิชา การจัดทำรายละเอียดเนื้อหาวิชาขึ้นใหม่ และการ พัฒนาสื่อการเรียนการสอน

3. การจัดการเรียนการสอน หมายถึง ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูผู้สอน นักเรียน การ ถ่ายทอดความรู้ ความคิด หรือแนวปฏิบัติจากครูผู้สอนไปสู่นักเรียน ด้วยวิธีการตามที่ครูผู้สอน ได้เลือกสรรแล้ว

4. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การนำกิจกรรม ที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านหรือเชิงเจ้าของภูมิปัญญามาร่วมในการพัฒนาหลักสูตร

5. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน หมายถึง การนำ กิจกรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านหรือเชิงเจ้าของภูมิปัญญามาร่วมในการจัดการเรียนการสอน

6. ผู้รู้ในท้องถิ่น หมายถึง บุคคลที่มีลักษณะและประสบการณ์ในการเรียนรู้ หรือ สืบทอดมรดกของหมู่บ้าน เช่น ช่างทอผ้า ช่างแกะสลัก เป็นต้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

การวิจัยนี้ทำให้ได้ข้อมูล แนวคิดและแนวทางที่จะนำไปใช้ในการวางแผนการจัดการ ศึกษาได้เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่น

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องนี้ ได้ทำการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยนำเสนอตามลำดับดังนี้

1. ความหมายของหลักสูตร
2. องค์ประกอบของหลักสูตร
3. ความหมายและความสำคัญของกิจกรรมการเรียนการสอน
4. ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น
5. ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน
6. การถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้าน
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ความหมายของหลักสูตร

ความหมายของหลักสูตร ได้มีนักการศึกษาหลายท่านกล่าวไว้ดังนี้

โบซอง (Beauchamp, 1964) ให้คำนิยามหลักสูตรไว้ว่า “หลักสูตร คือ ประสบการณ์ทั้งหมดที่โรงเรียนจัดให้แก่นักเรียน”

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2508) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า “หลักสูตร คือ มวลประสบการณ์ทั้งหลายที่จัดให้เด็กได้เรียน เนื้อหาวิชา ทักษะ ทักษะ ทักษะ ทักษะ และสิ่งแวดล้อมหรือสิ่งอะไรก็ตามซึ่งเรามุ่งหวังจะให้เกิดการเรียนรู้ขึ้นกับเด็ก เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกับเด็ก เราถือเป็นหลักสูตรทั้งสิ้น”

ปิยนุญ สาร (2516) กล่าวว่า “หลักสูตร คือ บรรดาประสบการณ์ที่โรงเรียนจัดให้แก่นักเรียน เพื่อให้ให้นักเรียนได้เรียนรู้ และพัฒนาตนเองไปในทิศทางที่ปรารถนา”

สวัสดิ์ จงกล (2527) กล่าวว่า “หลักสูตร คือ ข้อกำหนดซึ่งระบุจุดมุ่งหมายของการศึกษา เนื้อหาสาระ และเกณฑ์การใช้หลักสูตร ซึ่งจัดให้นักเรียนเรียนรู้ เพื่อให้มีความรู้ เจตคติ ทักษะและพฤติกรรมสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้”

บุญมี เนรยอด (ม.ป.ป.) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ใน 2 ลักษณะ ทั้งความหมายในวงแคบ และในวงกว้าง

ความหมายในวงแคบ หลักสูตร หมายถึง วิชาและเนื้อหาวิชาต่างๆ ที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้นักเรียนแต่ละชั้นที่จะต้องเรียนอะไร มากน้อยเพียงใด

ความหมายในวงกว้าง หมายถึง ประสบการณ์ทั้งมวลที่โรงเรียนจัดให้นักเรียน ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เพื่อให้นักเรียนได้รับความรู้ มีทักษะ เกิดเจตคติที่ดี อันจำเป็นต่อการดำรงชีวิต

ความหมายในวงกว้างครอบคลุมไปถึง 4 หัวข้อ คือ 1) เอกสารหลักสูตร 2) กระบวนการเทคนิควิธีสอนของครู 3) กระบวนการเรียนของนักเรียน 4) การจัดกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน

ธำรง บัวศรี (2531) กล่าวว่า “หลักสูตร คือ แผนซึ่งได้ออกแบบจัดทำขึ้น เพื่อแสดงถึงจุดหมายการจัดเนื้อหาสาระ กิจกรรมและมวลประสบการณ์ในแต่ละโปรแกรมการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีการพัฒนาการในด้านต่างๆ ตามจุดหมายที่ได้กำหนดไว้”

กรมวิชาการ (2534) หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ต่างๆ ที่สถานศึกษาจัดขึ้นทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเองไปในทิศทางที่เหมาะสม

จากการให้ความหมายดังกล่าว สรุปได้ว่า หลักสูตรมีความหมายครอบคลุมตั้งแต่ เอกสาร แนวทางการจัดการศึกษาแต่ละระดับ ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มวิชา ขอบข่ายของเนื้อหาวิชา โครงสร้าง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและรวมถึงมวลประสบการณ์ต่างๆ ที่ทางโรงเรียนจัดให้แก่แก่นักเรียนทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เพื่อให้แก่นักเรียนได้เรียนและเกิดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดี สามารถนำไปพัฒนาการดำรงชีวิต

2. องค์ประกอบของหลักสูตร

องค์ประกอบของหลักสูตรมีผู้ให้แนวคิดไว้หลายลักษณะแตกต่างกันไป แต่ในหลักการและสาระสำคัญแล้ว จะมีความสอดคล้องกัน กล่าวคือ

ทาบ (Taba, 1992) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตร ได้แก่ วัตถุประสงค์ทั่วไปและวัตถุประสงค์เฉพาะวิชา เนื้อหาวิชาและจำนวนชั่วโมงสำหรับการสอนแต่ละวิชา กระบวนการเรียนการสอนหรือการนำหลักสูตรไปใช้ และโครงการประเมินผลหลักสูตร

บุญมี เนรยอด (2531) ได้สรุปองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ 4 ข้อ ได้แก่ จุดมุ่งหมายของหลักสูตร เนื้อหาของหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินผลหลักสูตร

สุจริต เพียรชอบ (2523) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ 5 ประการคือ จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง เนื้อหา กิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ต่างๆ และการประเมินผลหลักสูตร

กรมวิชาการ (2532) ได้กำหนดองค์ประกอบของหลักสูตรประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 ประกอบด้วย หลักการ จุดหมาย โครงสร้าง เวลาเรียน แนวดำเนินการ และการวัดผล ประเมินผลและการติดตามผล

จากข้อสรุปของนักการศึกษาในการกำหนดองค์ประกอบของหลักสูตรข้างต้น สามารถสรุปองค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตรได้ดังนี้

1. **จุดมุ่งหมาย** ได้แก่ จุดหมายของหลักสูตร วัตถุประสงค์ทั่วไป วัตถุประสงค์เฉพาะวิชา จุดประสงค์การเรียนการสอน
2. **เนื้อหาและประสบการณ์** ซึ่งจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ เพื่อให้เกิดความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามจุดมุ่งหมาย
3. **กิจกรรมการเรียนการสอน** เป็นองค์ประกอบในกระบวนการจัดการเรียนการสอน ควรมีลักษณะเป็นกระบวนการ
4. **การนำหลักสูตรไปใช้** มุ่งไปที่การแปลงหลักสูตรไปสู่การเรียนการสอนในระดับโรงเรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะตามจุดมุ่งหมายที่หลักสูตรกำหนดไว้
5. **การประเมินผล** ประกอบด้วย การวัดผลและประเมินผลการเรียน การสอน และการประเมินผลหลักสูตร

3. ความหมายและความสำคัญของกิจกรรมการเรียนการสอน

กิจกรรมการเรียนการสอน เป็นองค์ประกอบหนึ่งในกระบวนการจัดการเรียนการสอน ซึ่งมีความสำคัญที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรได้ ดังที่ **สมน อมรวิวัฒน์ (2520)** กล่าวไว้ว่า กิจกรรมการเรียนการสอน เป็นหัวใจสำคัญของการนำหลักสูตรไปใช้ และ **สมพิศ วงษ์แหยม (2535)** ได้กล่าวไว้เช่นเดียวกันว่า กิจกรรมการเรียนการสอน จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหา มีทักษะและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

ส่วนลักษณะของกิจกรรมการเรียนการสอนที่ดีนั้น ได้มีผู้ให้ความคิดเห็นดังนี้

สมน อมรวิวัฒน์ (2526) ได้กล่าวถึงลักษณะของกิจกรรมการเรียนการสอนที่ดีไว้ดังนี้

1. กิจกรรมการเรียนการสอน ควรเป็นไปเพื่อพัฒนาผู้เรียนในทุกๆ ด้าน
2. กิจกรรมการเรียนการสอนที่ดี ควรเร่งให้ผู้เรียนได้แสดงออกและมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน

3. กิจกรรมการเรียนการสอนที่ดี ควรให้โอกาสและเห็นความสำคัญของผู้เรียนทุกคนในชั้นเรียน

4. กิจกรรมการเรียนการสอนที่ดี ควรฝึกฝนวิธีการแสวงหาความรู้ และวิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเองของผู้เรียน

สมพงษ์ จิตระดับ (2527) ได้เสนอแนะแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ดีไว้ดังนี้

1. กิจกรรมการเรียนการสอนต้องชัดเจน และแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์กับความคิดรวบยอดของการสอน ตรงกับจุดมุ่งหมายของการสอนที่กำหนดไว้ และอยู่บนพื้นฐานของเนื้อหา และประสบการณ์ที่นำมาใช้ในการสอน

2. กิจกรรมการเรียนการสอนต้องเป็นกระบวนการที่มีขั้นตอนให้นักเรียนได้ฝึกทักษะของการคิด การวิเคราะห์ การเลือก การตัดสินใจ และทักษะอื่นๆ ที่จำเป็น

3. กิจกรรมการเรียนการสอนต้องมีผลต่อการเรียนรู้ พฤติกรรม ความรู้สึก ความนึกคิดของผู้เรียนในทางที่ดีและมีประโยชน์

4. กิจกรรมการเรียนการสอนต้องสอดคล้องกับวัย และประสบการณ์ ช่วงความสนใจ ระดับวุฒิภาวะและความสามารถทางสติปัญญาของผู้เรียน

5. กิจกรรมการเรียนการสอนต้องเป็นสื่อกลางในการบูรณาการในเรื่องของเนื้อหา ประสบการณ์ สิ่งที่เกิดขึ้น ปัญหา ความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ให้เกิดความกลมกลืนในการเรียนรู้ มีความใหม่และทันสมัยอยู่เสมอ

6. กิจกรรมการเรียนการสอนต้องมีความน่าสนใจ สามารถสอดแทรกความสนุกสนานเพลิดเพลิน และต้องมีส่วนท้าทายให้นักเรียนรู้จักคิด การให้เหตุผล และการแสวงหาคำตอบต่างๆ ด้วยตนเอง

7. กิจกรรมการเรียนการสอนควรสร้างและส่งเสริมให้ผู้เรียนมีวินัยในตนเอง การทำตามกฎระเบียบและขั้นตอนที่กำหนดไว้

8. กิจกรรมการเรียนการสอนควรมีส่วนของการพัฒนาในเรื่องของการทำงานร่วมกัน

9. กิจกรรมการเรียนการสอนต้องไม่มุ่งเน้นการแข่งขัน ผลการแพ้ชนะมากเกินไป ทุกคนควรมีความพอใจ และรู้จักการยอมรับเพื่อพัฒนาตนเองให้ดียิ่งขึ้นเสมอ

10. กิจกรรมการเรียนการสอนต้องสามารถปรับเนื้อหาและประสบการณ์ซึ่งเป็นนามธรรมที่ทำได้ยาก ไม่น่าสนใจ ให้เกิดเป็นรูปธรรมที่แสดงออกได้ เคลื่อนไหว น่าสนใจ และมีส่วนสร้างบรรยากาศที่ดีให้แก่ห้องเรียน

11. กิจกรรมการเรียนการสอนควรระบุชัดเจนถึงพฤติกรรมที่ผู้เรียนจะสามารถทำได้ และต้องสามารถวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียน หลังจากกระบวนการเรียนรู้เสร็จสิ้นลง

จะเห็นได้ว่า ลักษณะของกิจกรรมการเรียนการสอนที่ดีนั้นจะต้องสอดคล้องกับจุดประสงค์ของการสอน โดยให้นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมและเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย ความสนใจและความสามารถของผู้เรียน

นอกจากนั้น การจัดการเรียนการสอน ยังเป็นตัวชี้ที่สำคัญของการนำหลักสูตรไปใช้ว่าจะประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด จึงมีคำกล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนจะแยกออกจากกันไม่ได้ แต่จะเป็นองค์ประกอบซึ่งกันและกัน

4. ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น

กรมการฝึกหัดครู (2535) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรระดับท้องถิ่น คือ รายละเอียดเนื้อหาสาระ แผนการสอน สื่อการเรียนการสอน เอกสารความรู้ หนังสือเสริมประสบการณ์ ที่จัดทำขึ้นเพื่อให้สอดคล้องเฉพาะท้องถิ่น ซึ่งแต่ละท้องถิ่นมีความแตกต่างกัน ดังนั้นหลักสูตรท้องถิ่น จึงเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรแกนกลาง หรือหลักสูตรแม่บท ส่วนการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น คือการปรับและเพิ่มรายละเอียดเนื้อหา ปรับและเสริมกิจกรรมการเรียนการสอน พัฒนาวิธีสอนให้หลากหลาย ทำสื่อการเรียนการสอนเพิ่มเติม และจัดทำหลักสูตรเพิ่มเติม ซึ่งสามารถทำได้ทันทีโดยไม่ต้องขออนุญาต เพราะไม่ได้แก้จุดประสงค์หรือจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแกนกลาง

สัจด์ อุทรานันท์ (2532) ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร ระดับท้องถิ่น ว่ามี 2 ลักษณะ คือ

1. การปรับหลักสูตรกลางให้เข้ากับสภาพของท้องถิ่น
2. การสร้างหลักสูตรย่อยในระดับท้องถิ่นขึ้นมาเสริมหลักสูตรกลาง

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536) ได้กล่าวถึง การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นว่า เป็นลักษณะของการปรับและเพิ่มรายละเอียดของเนื้อหา ปรับและเสริมกิจกรรมการเรียนการสอน พัฒนาวิธีการสอนให้หลากหลาย ทำสื่อการเรียนการสอนและหลักสูตรเพิ่มเติม ซึ่งการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นสามารถทำได้ทันทีโดยไม่ต้องขออนุญาตจากกรมวิชาการ ส่วนหลักสูตรระดับท้องถิ่น หมายถึง รายละเอียด เนื้อหา สาระ แผนการสอน สื่อการเรียนการสอน เอกสารความรู้ หนังสือเสริมประสบการณ์ที่จัดทำ

เพิ่มขึ้นเฉพาะท้องถิ่น ดังนั้นหลักสูตรระดับท้องถิ่นจึงเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรแม่บท

ทัศนีย์ สุขเมธิ (ม.ป.ป.) ได้กล่าวถึงการปรับหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น สามารถทำได้โดยการปรับแผนการสอน สื่อการเรียน เนื้อหา และวิธีสอนของครู ดังนี้

1. การปรับ หมายถึงการปรับเนื้อหา สารและมวลงประกอบในหลักสูตรแกนกลาง ให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของท้องถิ่น
2. การขยาย หมายถึง เนื้อหาใดที่ในท้องถิ่นรู้จักกันดีก็ควรให้ผู้เรียนได้เรียนลึกลงไปอีก
3. การเพิ่ม หมายถึง เนื้อหาบางเนื้อหา เป็นเรื่องเฉพาะของแต่ละท้องถิ่นที่ควรรู้แต่คนในท้องถิ่นอื่นไม่จำเป็นต้องรู้

กรมวิชาการ (2532) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น คือ

1. การปรับปรุงกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริม
2. การปรับเปลี่ยนรายละเอียดเนื้อหาจากหัวข้อที่กำหนดไว้ในคำอธิบายรายวิชา
3. การจัดเนื้อหาวิชาหรือรายวิชาขึ้นใหม่
4. การพัฒนาสื่อการเรียนการสอน
5. การจัดทำหนังสือเรียน คู่มือครู หนังสือเสริมประสบการณ์ คู่มือการเรียนการสอน แบบฝึกหัด ฯลฯ

5. ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน

ภูมิปัญญา (Wisdom) หรือ**ภูมิปัญญาชาวบ้าน (Popular Wisdom)** หรือ**ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom)** หมายถึงแกนหลักของการมองชีวิต การใช้ชีวิตอย่างมีความสุขซึ่งมีความหมายทั้งในแง่ของปัจเจกบุคคล และในแง่ของสังคมหมู่บ้าน (**วิชิต นันทสุวรรณ 2528**) ไม่ใช่กลับไปหาอดีตแต่หมายถึงการแสวงหามิติที่ก้าวหน้า โดยศึกษาประสบการณ์จากประวัติศาสตร์ ด้วยคำว่า “ภูมิปัญญาไทย” (**เสนห์ จามริก 2529**) บางท่านให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง พื้นเพรากฐานของความรู้ของชาวบ้าน (**เสรี พงศ์พิศ 2529**) หรือที่เกิดจากการสะสมการเรียนรู้มาเป็นระยะเวลายาวนาน มีลักษณะเชื่อมโยงกันไปหมดในทุกสาขาวิชา (**ประเวศ วะสี 2530**) อีกนัยหนึ่งคือภูมิปัญญาชาวบ้านต่างจากองค์ความรู้ตรงที่ เรามีหนังสือทฤษฎี ความรู้มากมายอ้างอิงได้ และภูมิปัญญาชาวบ้านผ่านขั้นตอน 3 อย่างคือ ปรัชญา ปฏิบัติ และปฏิเวธ

นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานและนักการศึกษาได้ให้ความหมายของคำว่า ภูมิปัญญาชาวบ้านไว้ต่างกันดังนี้

สามารถ จันทรสุรีย์ (2523) ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดได้เอง ที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหา เป็นสติปัญญา เป็นองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้าน ทั้งแนวกว้าง แนวลึก ที่ชาวบ้านสามารถคิดเอง ทำเอง โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่แก้ปัญหาการดำเนินชีวิตได้ในท้องถิ่นอย่างสมสมัย

อังกุล สมคะเนย์ (2534) ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง มวลความรู้และมวลประสบการณ์ของชาวบ้านที่ใช้ในการดำเนินชีวิตให้เป็นสุข โดยได้รับการถ่ายทอดสั่งสมกันมาผ่านกระบวนการพัฒนาให้สอดคล้องกับกาลสมัย

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2537) ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ความรู้และประสบการณ์ทั้งหลายของชาวบ้านในท้องถิ่นที่ใช้แก้ปัญหาหรือการดำเนินชีวิต โดยได้รับการถ่ายทอดและกลั่นกรองกันยาวนาน

สรุปได้ว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ความรู้และประสบการณ์ของชาวบ้านที่ใช้ในการดำเนินชีวิตให้เป็นสุข โดยได้รับการถ่ายทอดสั่งสมกันมา ผ่านกระบวนการพัฒนาให้สอดคล้องกับกาลสมัย

ภูมิปัญญาชาวบ้านในปัจจุบันแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม (อ้างถึงในอังกุลสมคะเนย์ 2534) ดังนี้

กลุ่มที่ 1 เป็นเรื่องเกี่ยวกับ คติ ความคิด ความเชื่อ และหลักการที่เป็นพื้นฐานขององค์ความรู้ที่เกิดจากการสั่งสมถ่ายทอดกันมา

กลุ่มที่ 2 เป็นเรื่องของศิลปะ วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี

กลุ่มที่ 3 เป็นเรื่องของการประกอบอาชีพในแต่ละท้องถิ่นที่ได้รับการพัฒนาให้เหมาะสมกับสมัย

กลุ่มที่ 4 เป็นเรื่องของแนวความคิด หลักปฏิบัติและเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ชาวบ้านนำมาใช้ในชุมชน ซึ่งเป็นอิทธิพลของความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ภูมิปัญญาชาวบ้านทั้ง 4 กลุ่มนี้ ปรากฏให้เห็นในเรื่องของการประกอบอาชีพ ศิลปะ วัฒนธรรม และประเพณีต่างๆ และทางด้านการอบรมสั่งสอน ซึ่งถ่ายทอดให้ชนรุ่นหลังๆ ที่ยังปรากฏอยู่จนทุกวันนี้

ลักษณะที่สำคัญของภูมิปัญญา

เสรี พงศ์พิศ (2529) ได้กล่าวถึงลักษณะของภูมิปัญญามี 2 ลักษณะ คือ

1. ลักษณะที่เป็นนามธรรมเป็นโลกทัศน์ชีวทัศน์เป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิต เป็นเรื่องเกี่ยวกับ การเกิด แก่ เจ็บ ตาย คุณค่าและความหมายของทุกสิ่งในชีวิตประจำวัน
2. ลักษณะที่เป็นรูปธรรมเป็นเรื่องเฉพาะด้านเช่น การทำมาหากิน การเกษตร หัตถกรรม ศิลปดนตรี และอื่นๆ

ภูมิปัญญาเหล่านี้สะท้อนออกมาใน 3 ลักษณะ ที่สัมพันธ์ใกล้ชิดกัน คือ

1. ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับโลก คนกับสิ่งแวดล้อม สัตว์พืช ธรรมชาติ
2. ความสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ที่อยู่ร่วมกันในสังคม หรือชุมชน
3. ความสัมพันธ์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งเหนือธรรมชาติ สิ่งที่ไม่สามารถสัมผัสได้ทั้งหลาย

ทั้ง 3 ลักษณะนี้คือชีวิตของชาวบ้านที่สะท้อนออกมาถึงภูมิปัญญาในการดำเนินชีวิตอย่างมีเอกภาพ

ประเวศ วะสี (2532) ได้สรุปลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ 4 ลักษณะ ดังนี้

1. มีวัฒนธรรมเป็นฐาน ไม่ใช่วิทยาศาสตร์
2. มีการบูรณาการสูง ทั้งในเรื่องของกาย ใจ สังคมและสิ่งแวดล้อม
3. มีความเชื่อมโยงไปสู่นามธรรมที่ลึกซึ้งสูงส่ง
4. เน้นความสำคัญของจริยธรรมมากกว่าวัตถุธรรม

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2534) อ้างใน กิตติพิศ ศิริสูตร (2538) กล่าวถึงลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาไว้ดังนี้

1. ภูมิปัญญา เป็นความรู้ เป็นข้อมูล เป็นเนื้อหาสาระ เช่น ความรู้เกี่ยวกับครอบครัว ความรู้เกี่ยวกับมนุษย์ เกี่ยวกับผู้หญิง ผู้ชาย ประเภทครอบครัว ฯลฯ
2. ภูมิปัญญาเป็นความเชื่อของสังคมโดยอาจยังไม่มีข้อพิสูจน์ยืนยันว่าถูกต้อง เช่น เรื่องนรก สวรรค์ ตายแล้วไปไหน
3. ภูมิปัญญาคือความสามารถหรือแนวทางในการแก้ปัญหาหรือป้องกันปัญหา เช่น ความสามารถในการป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาขึ้นในครอบครัว
4. ภูมิปัญญาทางวัตถุเช่นเรือนชานบ้านช่องเครื่องใช้ไม้สอยต่างๆในครอบครัว เพื่อให้ครอบครัวมีความสุขสบายตามสภาพ เป็นต้น

5. ภูมิปัญญาทางพฤติกรรม เช่น การกระทำ ความประพฤติ การปฏิบัติตัวของคนต่าง ๆ ในครอบครัวจนทำให้ครอบครัวสามารถดำรงอยู่ได้ก็นับเป็นภูมิปัญญาเช่นเดียวกัน

สรุปได้ว่า ภูมิปัญญา มี 2 ลักษณะ คือ

1. เป็นรูปธรรม ได้แก่ วัตถุและการกระทำทั้งหลาย
2. เป็นนามธรรม คือ ความรู้ ความเชื่อ ความสามารถ หรือแนวทางในการแก้ปัญหา และป้องกันปัญหา รวมทั้งการสร้างความสะดวกให้กับชีวิต

6. การถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้าน

รัตนะ บัวสนธิ์ (2533) ได้กล่าวถึง การถ่ายทอดภูมิปัญญาในรูปของการจัดการเรียนการสอน ซึ่งแบ่งได้เป็น 2 วิธีการใหญ่ๆ ดังนี้

1. ครูเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งเป็นไปตามลักษณะกิจกรรมที่ได้จากการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น นั่นคือ ครูเป็นตัวแทนของปราชญ์ท้องถิ่นทำหน้าที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งได้รับการกำหนดเป็นหลักสูตรแล้ว

2. ปราชญ์ท้องถิ่นเป็นผู้สอนดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนแทน รวมทั้งให้ทำหน้าที่ประเมินผลการเรียนของนักเรียนด้วย

ดังนั้นการถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านในโรงเรียน มีหลายวิธี ได้แก่

1. ถ่ายทอดความรู้โดยตรงต่อครูผู้สอน
2. ถ่ายทอดความรู้โดยตรงให้กับนักเรียน
3. ให้คำปรึกษา หรือ แนะนำให้กับครูผู้สอน
4. ถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียนร่วมกับครูผู้สอน

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน มีดังนี้

7.1 งานวิจัยที่เกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร

รัตนะ บัวสนธิ์ (2535) ได้ทำการวิจัย เรื่องการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น : กรณีศึกษาชุมชนแห่งหนึ่งในเขตภาคกลางตอนล่าง ผลการวิจัยพบว่า มีสิ่งที่แสดงถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ การอนุรักษ์และสร้างป่าไม้ของชุมชนตลอดจนการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ (การใช้สมุนไพร) ที่เป็นกระบวนการคิดและการกระทำ โดยเจ้าอาวาสวัดในชุมชน สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างวัด โรงเรียน และชุมชนมีระดับ

ความสัมพันธ์ที่ดีโดยขึ้นอยู่กับบุคคลหลักคือ ผู้บริหารโรงเรียน และตามที่หลักสูตรแม่บทได้กำหนดแนวทาง โดยเปิดโอกาสให้โรงเรียนสามารถพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นและชุมชนได้ ผลจากการสนทนากลุ่มสมาชิก ผู้ร่วมสนทนาช่วยกันกำหนดเนื้อหาที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น วัตถุประสงค์ของหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อ และวิธีการวัดประเมินผลการเรียน ในเรื่องของนโยบายที่กำหนดจากส่วนกลางเป็นอุปสรรคสำคัญทำให้การใช้หลักสูตรติดขัด ความไม่เชี่ยวชาญและไม่ใส่ใจทางวิชาการอย่างเพียงพอของผู้บริหารโรงเรียน มีแนวโน้มทำให้การใช้หลักสูตรไม่ประสบผลสำเร็จ นอกจากนั้นพื้นฐานทางความใส่ใจทางวิชาการของครูที่แตกต่างกัน ก็ทำให้การนำหลักสูตรไปใช้ประสบผลต่างกัน ในปีเดียวกัน อังกุล สมคะเนย์ (2535) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาหลักสูตรที่โรงเรียนดำเนินการอยู่ในลักษณะของการปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริม เรื่องที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพในท้องถิ่น ด้วยวิธีการเชิญเจ้าของภูมิปัญญาชาวบ้านที่เป็นช่างเทคนิค มาร่วมในการพัฒนาหลักสูตร ปัญหาที่พบ คือ ไม่ได้รับการสนับสนุนในด้านนโยบายเพียงพอ ตลอดจนผู้บริหารและครูผู้สอนไม่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้านและการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ต่อมาในปี พ.ศ. 2536 เพ็ญจันทร์ ธนาวิภาส (2536) ได้ศึกษา เรื่อง “สภาพและปัญหาของการพัฒนาหลักสูตรในโรงเรียนรวมพัฒนาการใช้หลักสูตรสังกัดกรมสามัญศึกษา” พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ได้ดำเนินการส่งเสริมสนับสนุนให้มีการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ปัญหาที่เกิดขึ้นในการดำเนินงาน คือ โรงเรียนขาดความพร้อมด้านบุคลากร อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณไม่เพียงพอ และครูขาดความรู้ ความเข้าใจ ในการจัดเก็บข้อมูล และวิจิตร ไชยศิลป์ (2537) ได้ทำการสำรวจการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดน่าน พบว่า สภาพการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นส่วนใหญ่มีการพัฒนาในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต และกลุ่มทักษะ (ภาษาไทย) ด้วยวิธีการปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริม ปรับสื่อการเรียนการสอนที่มีอยู่แล้ว และจัดทำสื่อการเรียนการสอนขึ้นใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น ผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานคือ ครูผู้สอนในระดับเดียวกัน ส่วนการจัดทำรายละเอียดเนื้อหาวิชาขึ้นมาใหม่พบว่า มีการดำเนินการค่อนข้างน้อย และดำเนินการในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต กลุ่มทักษะภาษาไทยและคณิตศาสตร์ ปัญหาในการพัฒนาหลักสูตรที่พบ สอดคล้องกับการศึกษาของ เพ็ญจันทร์ ธนาวิภาส (2536) กล่าวคือ โรงเรียนขาดเอกสารหรือแหล่งความรู้สำหรับให้ครูศึกษาค้นคว้า ขาดวัสดุและงบประมาณในการดำเนินงาน

กิตติพิศ ศิริสูตร (2538) ได้ศึกษาการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี ผลของการศึกษาสอดคล้องกับ **วิจิตร ไชยศิลป์ (2537)** กล่าวคือ การนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น อยู่ในลักษณะการปรับกิจกรรมการเรียนการสอน หรือกิจกรรมเสริม การปรับปรุงและเลือกใช้สื่อการเรียนการสอน ส่วนการจัดทำสื่อการเรียนการสอน การจัดทำเนื้อหาวิชาและรายวิชาขึ้นใหม่นั้น ส่วนใหญ่ไม่ได้ดำเนินการ เนื่องจากครูผู้สอนไม่มีความรู้ ความเข้าใจ และไม่มีเวลาในด้านการถ่ายทอดความรู้หรือประสบการณ์ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรของปราชญ์ชาวบ้าน ส่วนใหญ่ได้รับการติดต่อโดยตรงจากครูผู้สอน และปกติชาวบ้านทุกคนมีความรู้ และประสบการณ์เกี่ยวกับคดี ความคิด ความเชื่อ และเรื่องเกี่ยวกับแนวปฏิบัติ เทคโนโลยีชาวบ้าน ส่วนวิธีการถ่ายทอดความรู้หรือประสบการณ์ ใช้การถ่ายทอดความรู้ และแนะนำครูผู้สอนให้นำไปจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สำหรับปัญหาที่เกิดขึ้น คือ งบประมาณไม่เพียงพอ ผู้บริหารและครูในโรงเรียนไม่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น นอกจากนั้นบุคลากรในโรงเรียนไม่มีเวลาพอที่จะดำเนินการในเรื่องนี้

7.2 งานวิจัยที่เกี่ยวกับการใช้วิทยากรในการสอน

วิทยากรหรือผู้รู้ผู้ชำนาญ เป็นแหล่งวิทยากรชุมชนประเภทหนึ่ง ซึ่งครูสามารถเชิญมาช่วยในการจัดการเรียนการสอนในเนื้อหาที่ครูไม่มีความชำนาญพอ เพื่อนักเรียนจะได้รับประสบการณ์ตรง และมีความสอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ในท้องถิ่นนั้นๆ ทำให้การเรียนการสอนมีความหมายลึกซึ้งและสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

จิรวรรณ ช้างสำลี (2529 : บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่อง “การใช้แหล่งวิทยากรในชุมชนประกอบการเรียนการสอนวิชาชีววิทยา ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย” และได้ผลสรุป คือ ครูผู้สอนมีความคิดเห็นว่าการใช้แหล่งวิทยากรในชุมชนประกอบการเรียนการสอนนั้นมีประโยชน์มาก แต่มีปัญหาและอุปสรรคหลายประการในเรื่อง งบประมาณ ความปลอดภัยในการเดินทาง ครูไม่มีเวลา ไม่มีชั่วโมงพิเศษ วิทยากรอยู่ไกลติดต่อไม่สะดวก และครูขาดเอกสารแนะนำแหล่งวิทยากรในชุมชน ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับ **ประสิทธิ์ อามาตร์ (2529 : บทคัดย่อ)** ที่ได้ทำการวิจัยในปีเดียวกัน แต่เป็นระดับประถมศึกษา เรื่อง “การใช้แหล่งความรู้ในชุมชนในการสอนกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนประถมศึกษา ในเขตการศึกษา 10” พบว่า การเชิญวิทยากรมาสอนมีปัญหาและอุปสรรคอยู่บ้างในระดับปานกลางในเรื่องการติดต่อวิทยากรซึ่งอยู่ห่างไกลโรงเรียน ครูไม่มีเวลา เสียค่าใช้จ่ายสูง และผู้รู้หรือผู้ชำนาญไม่ค่อยมีเวลาว่างพอ

วัฒนา ชูเดช (2535) ได้ทำการศึกษาการใช้วิทยากรในการสอนกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพของครูประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ-การประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 7 พบว่าการเชิญวิทยากรมาสอน มีปัญหาในเรื่องการจัดเวลาให้วิทยากร วัสดุ และอุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกมีไม่เพียงพอ และการจ่ายค่าตอบแทนให้วิทยากรทำได้ล่าช้า แต่อย่างไรก็ตามการนำวิทยากรมาช่วยสอนมีประโยชน์ทั้งครูผู้สอนและนักเรียน กล่าวคือ ในด้านครูผู้สอนได้มีโอกาสพัฒนาทักษะ และเรียนรู้ไปพร้อมๆ กับนักเรียน ส่วนนักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในชีวิตจริงได้มากขึ้น

บทที่ ๑

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษา แนวคิดและกระบวนการในการนำผู้รู้ในท้องถิ่นมาช่วยในการพัฒนาหลักสูตรหรือจัดการเรียนการสอน โดยการศึกษาจากผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอน ศึกษาความคิดเห็นของผู้รู้ในท้องถิ่นในการร่วมมือกับโรงเรียนจัดการเรียนการสอน ตลอดจนศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนในการเรียนกับผู้รู้ในท้องถิ่น

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ประกอบด้วย

- 1) ผู้บริหารและครูผู้สอนโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ผู้บริหารและครูผู้สอนโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา
- 2) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 5 และ 6 และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 2 3 4 และ 5 ปีการศึกษา 2539
- 3) ผู้รู้ในท้องถิ่นที่ให้ความร่วมมือกับโรงเรียนในการพัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอน

2. กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา มีวิธีการเลือกดังนี้

- 1) สุ่มเลือกจังหวัดจำนวน 16 จังหวัด ให้กระจายอยู่ในทุกภาคภูมิศาสตร์ ได้กลุ่มตัวอย่าง ภาคเหนือ 4 จังหวัด คือ จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย พะเยา และอุตรดิตถ์ ภาคใต้ 4 จังหวัด คือ สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช ตรัง และภูเก็ต ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 4 จังหวัด คือ นครพนม อุบลราชธานี สุนทรบุรี และร้อยเอ็ด ภาคตะวันออก 2 จังหวัด คือ ระยองและชลบุรี และภาคกลาง 2 จังหวัด คือ นครสวรรค์ และฉะเชิงเทรา

- 2) ทำการสำรวจโรงเรียนที่มีการนำผู้รู้ในท้องถิ่น หรือสิ่งที่เป็นองค์ความรู้ที่มีในท้องถิ่นมาพัฒนาหลักสูตรหรือจัดการเรียนการสอน โดยการส่งแบบสำรวจให้ผู้อำนวยการสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด และสำนักงานสามัญศึกษาจังหวัดทั้ง 16 จังหวัด มอบหมายให้เจ้าหน้าที่สำรวจและกรอกข้อมูลให้

3) ข้อมูลที่ได้รับจากจังหวัดทั้ง 16 จังหวัด ได้นำมาวิเคราะห์ลักษณะของการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอน ตามที่โรงเรียนดำเนินการพบว่าทั้งหมด 7 ลักษณะ ดังนั้นจึงแบ่งโรงเรียนออกเป็น 7 กลุ่ม คือ

- (1) การพัฒนาหลักสูตรร่วมกับผู้รู้ในท้องถิ่น
- (2) การให้นักเรียนไปฝึกงานที่บ้านหรือสถานประกอบการ
- (3) การเชิญผู้รู้ในท้องถิ่นมาร่วมสอนในโรงเรียน
- (4) ครูผู้สอนนำสิ่งเป็นความรู้เฉพาะเรื่องมาสอดแทรกในเนื้อหาวิชาที่สอน
- (5) การให้นักเรียนไปสำรวจข้อมูลในท้องถิ่น แล้วครูผู้สอนนำมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
- (6) การจัดพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น
- (7) จัดโรงเรียนเป็นโรงเรียนชุมชน

4) สุ่มเลือกโรงเรียนกลุ่มละ 3 โรงเรียน ได้โรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 21 โรงเรียน เป็นโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 13 โรงเรียน สังกัดกรมสามัญศึกษา 8 โรงเรียน ซึ่งกระจายอยู่ใน 10 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย อุตรดิตถ์ สุราษฎร์ธานี สงขลา ร้อยเอ็ด สุรินทร์ นครพนม อุบลราชธานี และฉะเชิงเทรา

5) จากโรงเรียนแต่ละโรงเรียนในข้อ 4 ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารจำนวน 21 คน และจากโรงเรียนแต่ละโรงเรียน สุ่มเลือกครูผู้สอนชั้นที่มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาร่วมในการจัดการเรียนการสอน ได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูผู้สอน จำนวน 21 คน

6) จากโรงเรียนแต่ละโรงเรียนในข้อ 4 เลือกนักเรียนห้องที่เรียนกับครูผู้สอนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ตามที่เลือกในข้อ 5 ได้นักเรียนซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา จำนวน 900 คน เป็นนักเรียนระดับประถมศึกษา 371 คน มัธยมศึกษาตอนต้น 266 คน และมัธยมศึกษาตอนปลาย 263 คน

7) สุ่มเลือกผู้รู้ในท้องถิ่นที่มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนละ 1-3 คน ได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้รู้ในท้องถิ่น จำนวน 50 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล มี 4 ฉบับ ดังนี้

1. แบบสอบถามผู้บริหารโรงเรียน แบ่งเป็น 2 ตอน ประกอบด้วย

1.1) ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบ เป็นข้อมูลเกี่ยวกับ เพศ อายุ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์ในตำแหน่งหัวหน้าสถานศึกษา

1.2) **แนวคิดและแนวทางในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดการเรียนการสอน** เป็นข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ แนวคิดและวิธีการของผู้บริหารที่ใช้ในการนำผู้รู้ในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน การส่งเสริมสนับสนุนให้ครูผู้สอนนำผู้รู้ในท้องถิ่นและสิ่งที่เป็นความรู้หรือกิจกรรมที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดการเรียนการสอน และข้อเสนอแนะในการนำผู้รู้ในท้องถิ่นมาร่วมในการจัดการเรียนการสอน

2. แบบสอบถามครูผู้สอน แบ่งเป็น 2 ตอน ประกอบด้วย

2.1) **ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบ** เป็นข้อมูลเกี่ยวกับ เพศ อายุ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์ในการสอน

2.2) **การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดการเรียนการสอน** เป็นข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดในการนำผู้รู้ในท้องถิ่น หรือสิ่งที่เป็นความรู้หรือกิจกรรมที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดการเรียนการสอน กระบวนการในการดำเนินงานและการจัดการเรียนการสอน ผู้รู้ในท้องถิ่นที่มาร่วมในการจัดกิจกรรม และผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานทั้งต่อนักเรียน โรงเรียน และชุมชน ข้อเสนอแนะในการนำผู้รู้ในท้องถิ่นมาร่วมในการจัดการเรียนการสอนและการนำสิ่งที่เป็นความรู้หรือกิจกรรมที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดการเรียนการสอน

3. แบบสอบถามนักเรียน แบ่งเป็น 2 ตอน ประกอบด้วย

3.1) **ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบ** เป็นข้อมูลเกี่ยวกับเพศ และชั้นที่กำลังศึกษาอยู่

3.2) **ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของนักเรียนในการเรียนกับผู้รู้ในท้องถิ่นหรือการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง** ประกอบด้วยความคิดเห็นเกี่ยวกับการไปเรียนหรือฝึกงานที่บ้านหรือสถานประกอบการกับผู้รู้ในท้องถิ่น การเข้าร่วมกิจกรรมที่สอนโดยผู้รู้ในท้องถิ่น การไปสำรวจข้อมูลจากแหล่งความรู้ในชุมชน การไปศึกษาค้นคว้าหรือเรียนรู้จากพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นหรืออุทยานการศึกษา

4. แบบสัมภาษณ์ผู้รู้ในท้องถิ่น แบ่งเป็น 2 ตอน ประกอบด้วย

4.1) **ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบ** เป็นข้อมูลเกี่ยวกับ เพศ อายุ วุฒิการศึกษา และอาชีพ

4.2) **การให้ความร่วมมือกับโรงเรียนในการจัดการเรียนการสอน** เป็นข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งที่ได้ช่วยเหลือโรงเรียนและสอนให้กับนักเรียน ความคิดเห็นเกี่ยวกับความตั้งใจในการเรียนของนักเรียน วิธีการที่โรงเรียนควรจะมีปฏิบัติในการเชิญผู้รู้ในท้องถิ่นมาร่วมในการจัดการเรียนการสอนหรือส่งนักเรียนไปฝึกงานกับผู้รู้ในท้องถิ่นหรือสถานประกอบการ และข้อเสนอแนะสำหรับโรงเรียนในการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น

ในการสัมภาษณ์ ผู้เก็บข้อมูลจากกรมวิชาการเป็นผู้สัมภาษณ์ผู้รู้ในท้องถิ่นเป็นรายบุคคล ทั้งที่บ้านและสถานที่ที่โรงเรียนจัดให้ ซึ่งเป็นที่ที่ปราศจากการรบกวนจากผู้ที่ไม่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ผู้รู้ในท้องถิ่นให้ข้อมูลได้อย่างอิสระ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลได้ดำเนินการในเดือนสิงหาคม 2539 โดยคณะผู้เก็บข้อมูลได้เดินทางไปเก็บข้อมูลด้วยตนเอง ในจังหวัดที่ถูกเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่าง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามและสัมภาษณ์ได้นำมาวิเคราะห์ หาค่าความถี่ ค่าสัดส่วน ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และวิเคราะห์เนื้อหา

สำหรับข้อมูลที่เป็นความคิดเห็นของนักเรียน แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ มาก ปานกลาง และน้อย มีคะแนน 3 2 1 ตามลำดับ โดยมีเกณฑ์การพิจารณาค่าเฉลี่ย ดังนี้

มาก	มีค่าเฉลี่ย	2.51 – 3.00
ปานกลาง	มีค่าเฉลี่ย	1.51 – 2.50
น้อย	มีค่าเฉลี่ย	0.51 – 1.50

การนำเสนอข้อมูล

นำเสนอในรูปแบบความเรียง มีรายละเอียดในตารางแนบท้าย

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ได้ใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน นักเรียนชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษา และผู้รู้ในท้องถิ่น ที่ได้ร่วมกับโรงเรียนในการจัดการเรียนการสอน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอโดยแบ่งเป็น 5 ตอน ดังนี้

- ตอนที่ 1 สถานภาพหรือสภาพทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง
- ตอนที่ 2 แนวคิดของผู้บริหารและครูผู้สอนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน
- ตอนที่ 3 การดำเนินงานของโรงเรียนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาร่วมในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน
- ตอนที่ 4 ความคิดเห็นของผู้รู้ในท้องถิ่น
- ตอนที่ 5 ความคิดเห็นของนักเรียน

สาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพหรือสภาพทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ผู้บริหารโรงเรียน (ตารางที่ 1)

ผู้บริหารโรงเรียนที่ให้ข้อมูล จำนวน 21 คน ซึ่งเกือบทั้งหมด (20 คน) เป็นชาย มีหญิงเพียง 1 คน ส่วนใหญ่ 5 ใน 7 (15 คน) มีอายุระหว่าง 41-50 ปี วุฒิการศึกษาส่วนใหญ่ 6 ใน 7 (18 คน) จบการศึกษาปริญญาตรี มีเพียง 3 คน ที่จบการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี ประสบการณ์ในตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา 2 ใน 7 (6 คน) มีประสบการณ์ระหว่าง 6-10 ปี และ (5 คน) มีประสบการณ์ 11-15 ปี และมากกว่า 20 ปี

1.2 ครูผู้สอน (ตารางที่ 1)

ครูผู้สอนที่ให้ข้อมูล จำนวน 21 คน สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 13 คน กรมสามัญศึกษา 8 คน ส่วนใหญ่ 4 ใน 7 (13 คน) เป็นชาย และ 4 ใน 7 เช่นเดียวกันมีอายุระหว่าง 31-40 ปี 5 ใน 7 (16 คน) จบการศึกษาปริญญาตรีและส่วนใหญ่ 3 ใน 7 (10 คน) มีประสบการณ์ในการสอน 16-20 ปี

1.3 ผู้รู้ในท้องถิ่น (ตารางที่ 2)

ผู้รู้ในท้องถิ่นที่ร่วมในการจัดการเรียนการสอนและให้ข้อมูลในครั้งนี้จำนวน 50 คน ส่วนใหญ่คือ ร้อยละ 78 เป็นชาย และร้อยละ 22 เป็นหญิง โดยส่วนใหญ่ คือ ร้อยละ 32 มีอายุมากกว่า 60 ปี รองลงไปที่ร้อยละ 26 มีอายุระหว่าง 51-60 ปี และร้อยละ 18 มีอายุระหว่าง 41-50 ปี ด้านการศึกษาส่วนใหญ่คือร้อยละ 70 จบระดับประถมศึกษา รองลงไปที่ร้อยละ 8 จบมัธยมศึกษาตอนต้น และร้อยละ 6 จบปริญญาตรี การประกอบอาชีพส่วนใหญ่คือร้อยละ 48 ทำสวน ทำไร่ รองลงไปที่ร้อยละ 30 ทำนา ร้อยละ 6 รับจ้าง และร้อยละ 4 เป็นแม่บ้าน ข้าราชการและข้าราชการบำนาญ

1.4 นักเรียน (ตารางที่ 3)

นักเรียนที่ให้ข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ จำนวน 900 คน กำลังศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา (ประถมศึกษาปีที่ 4-6) 371 คน คิดเป็นร้อยละ 41.22 และศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษา (มัธยมศึกษาปีที่ 1-6) 529 คน คิดเป็นร้อยละ 58.78 เมื่อพิจารณาตามกิจกรรมที่นักเรียนเข้าร่วม พบว่า นักเรียนประถมศึกษา ร้อยละ 39.62 และมัธยมศึกษา ร้อยละ 34.21 เข้าร่วมกิจกรรมที่สอนโดยผู้รู้ในท้องถิ่น รองลงไปที่นักเรียนประถมศึกษา ร้อยละ 22.64 และมัธยมศึกษา ร้อยละ 28.36 ออกไปสำรวจข้อมูลจากแหล่งความรู้ในชุมชน นักเรียนประถมศึกษา ร้อยละ 23.99 และมัธยมศึกษา ร้อยละ 21.74 ไปฝึกงานที่บ้านหรือสถานประกอบการกับผู้รู้ในท้องถิ่น นักเรียนประถมศึกษา ร้อยละ 13.75 และมัธยมศึกษา ร้อยละ 15.69 ไปศึกษาค้นคว้าหรือเรียนรู้จากพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นหรืออุทยานการศึกษา

ตอนที่ 2 แนวคิดของผู้บริหาร ครูผู้สอน ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอน

2.1 แนวคิดของผู้บริหาร

ผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 13 คน ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องตามเจตนารมณ์ของหลักสูตรดังนี้ ผู้บริหาร 2 ใน 6 (5 คน) มีความเชื่อว่าการแก้ปัญหาและพัฒนาท้องถิ่นจะ

ประสบผลสำเร็จ ต้องได้รับความร่วมมือจากประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ การจัดการเรียนการสอนก็เช่นเดียวกันควรให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมกับการจัดการศึกษาให้แก่บุตรหลาน ตั้งแต่การวางแผนการจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรม ตลอดจนการประเมินผลการดำเนินงานของโรงเรียน และผู้บริหาร 4 คน มีความเห็นว่า ผู้รู้ในท้องถิ่น เป็นผู้ที่มีความรู้และรู้เรื่องของท้องถิ่นดี สามารถจะสืบทอดไปสู่คนรุ่นใหม่ได้ดีกว่าครูผู้สอน นอกจากนั้นยังช่วยให้นักเรียนเห็นคุณค่าของผู้ที่อยู่ในท้องถิ่น มีโอกาสเลือกเรียนในสิ่งที่มีความถนัดและสนใจมากยิ่งขึ้น ทั้งยังได้รับประสบการณ์ตรงจากผู้ที่มีประสบการณ์ ผู้บริหาร 1 ใน 6 (2 คน) มีความเห็นว่าการนำผู้รู้ในท้องถิ่นมาร่วมสอนด้วย เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่าง วัด โรงเรียน บ้าน และชุมชน การดำเนินงานเช่นนี้ สามารถแก้ปัญหาการขาดแคลนครูได้ในระดับหนึ่ง และยังเป็นการยกย่องเชิดชูเกียรติ ให้ความสำคัญกับผู้ที่มีคุณงามความดีที่จะเป็นตัวอย่างให้แก่เยาวชนได้เกิดความภาคภูมิใจ นอกจากนั้นผู้ที่มาร่วมงานยังจะช่วยประชาสัมพันธ์ผลงานของโรงเรียนให้แพร่หลายมากยิ่งขึ้น

ผู้บริหารโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา 8 คน ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการนำผู้รู้ในท้องถิ่น มาร่วมจัดการเรียนการสอน โดยผู้บริหาร 1 ใน 4 (2 คน) มีความเชื่อว่า ผู้รู้ที่อยู่ในท้องถิ่นเป็นผู้ที่รู้เรื่องเกี่ยวกับสิ่งที่มีคุณค่าในท้องถิ่น ทั้งในเรื่องของคติ ความคิด ความเชื่อบริบทธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของท้องถิ่นที่สืบทอดกันมาดีกว่าครูผู้สอน ผู้บริหาร 1 ใน 2 (4 คน) ให้ข้อคิดเห็นว่า ต้องการจะสืบทอดองค์ความรู้ที่มีคุณค่าของท้องถิ่นให้แก่เยาวชนรุ่นใหม่ ตลอดจนต้องการจะจรรโลงขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมที่ดีงามของท้องถิ่นให้คงไว้ และผู้บริหาร 1 คนให้ข้อคิดเห็นว่าที่โรงเรียนดำเนินการเพราะเป็นนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด และผู้บริหารอีก 1 คน ให้ข้อคิดเห็นว่าต้องการจะปลูกฝังค่านิยมในการประกอบอาชีพ และส่งเสริมอาชีพที่มีอยู่ในท้องถิ่น

2.2 แนวคิดของครูผู้สอน

ครูผู้สอนโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 13 คน ได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการนำผู้รู้ในท้องถิ่นมาร่วมในการจัดการเรียนการสอน หรือ การให้นักเรียนได้เรียนสิ่งที่ป็นองค์ความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นดังนี้ ครูผู้สอน 1 ใน 4 (3 คน) มีความเห็นว่าการดำเนินงานในลักษณะเช่นนี้ ความรู้และประสบการณ์ที่นักเรียนได้รับ สอดคล้องกับชีวิตจริง ทั้งยังเป็นการอนุรักษ์สิ่งที่ดีงามและเอกลักษณ์ของท้องถิ่นให้คงไว้ เป็นการสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างชุมชน บ้าน วัด และโรงเรียน 1 ใน 6 (2 คน) มีความเห็นว่า นักเรียนจะได้มีความรัก ความหวงแหนแผ่นดินเกิด มีวิจาร์ณญาณในการดำรงชีวิตได้อย่าง เหมาะสมกับสังคมยุคปัจจุบัน สร้างและพัฒนาสังคมให้มีความมั่นคง นอกจากนั้นอาชีพ

บางอย่างที่กำหนดในหลักสูตรไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียน จึงควรจะได้มีการนำสิ่งที่ป็นอาชีพของคนในท้องถิ่นมาสอนให้นักเรียนได้เรียนรู้ และยังเป็น การยกย่องเชิดชูเกียรติผู้รู้ในท้องถิ่นอีกด้วย

ครูผู้สอนโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา 8 คน ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการนำผู้รู้ในท้องถิ่นมาร่วมจัดการเรียนการสอน โดยครูผู้สอน 1 ใน 2 (4 คน) มีความเห็นว่าการดำเนินงานลักษณะเช่นนี้เป็นการอนุรักษ์ ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงไว้ เพื่อนักเรียนจะได้นำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง และท้องถิ่น มีความผูกพันกับชุมชนที่อยู่อาศัย นอกจากนั้นยังพบว่า การที่โรงเรียนนำชุมชนมาร่วมจัดการเรียนการสอนด้วยนั้น ทำให้ชุมชนมีความรู้สึกที่โรงเรียนคือหัวใจของชุมชน

ตอนที่ 3 การดำเนินงานของโรงเรียนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาร่วมในการพัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอน

จากการสอบถามผู้บริหารและครูผู้สอนโรงเรียนที่เป็นกรณีศึกษา 21 โรง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 13 โรง และกรมสามัญศึกษา 8 โรง พบว่าวิธีการที่โรงเรียนดำเนินการได้แก่ (1) การเชิญผู้รู้ในท้องถิ่นมาร่วมในการพัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอน (2) ให้นักเรียนออกไปศึกษาและฝึกงานที่บ้าน หรือสถานประกอบการของผู้รู้ (3) การเชิญผู้รู้ในท้องถิ่นมาร่วมสอน (4) การนำสิ่งที่ป็นองค์ความรู้ในท้องถิ่นมาสอดแทรกในเนื้อหาวิชาที่สอน (5) ให้นักเรียนออกไปสำรวจข้อมูลในท้องถิ่น แล้วครูผู้สอนนำมาจัดการเรียนการสอน (6) การจัดพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น หรืออุทยานการศึกษา มีรายละเอียดดังนี้

3.1 การเตรียมการ

1) โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

จากการสอบถามผู้บริหารโรงเรียน 13 คน และครูผู้สอน 13 คน เกี่ยวกับการดำเนินงานของโรงเรียนในด้านการรวบรวมความรู้ในท้องถิ่น การเสาะหาผู้รู้ในท้องถิ่น หรือวิทยากร และวิธีการติดต่อประสานงานกับผู้รู้ในท้องถิ่น ปรากฏผลดังนี้

(1) การรวบรวมความรู้ในท้องถิ่น

ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน 1 ใน 2 (13 คน) ให้ข้อมูลว่าโรงเรียนได้ให้นักเรียนสอบถามจากผู้รู้ในท้องถิ่น กรรมการศึกษา และผู้ปกครอง แล้วให้จัดบันทึกไว้ 2 ใน 13 (4 คน) ให้ข้อมูลว่าครูและนักเรียนได้ร่วมกันดำเนินการ

(2) การเสาะหาผู้รู้ในท้องถิ่นหรือวิทยากร

ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน 5 ใน 13 (10 คน) ให้ข้อมูลว่า ได้ใช้วิธีการสอบถามผู้รู้ในชุมชน 2 ใน 13 (5 คน) ใช้การเยี่ยมเยียนผู้ปกครอง และ 1 ใน 13 (2 คน) ใช้การสอบถามนักเรียน

(3) วิธีการติดต่อประสานงานกับผู้รู้ในท้องถิ่น

ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน 5 ใน 13 (10 คน) ให้ข้อมูลว่า ได้ใช้วิธีการติดต่อกับผู้รู้โดยตรงอย่างไม่เป็นทางการก่อน หลังจากนั้นจึงทำหนังสือเป็นทางการ ขอความร่วมมือ 2 ใน 13 (5 คน) ใช้หนังสือติดต่อเป็นทางการ และ 1 ใน 13 (3 คน) ใช้การติดต่อผ่านกรรมการศึกษาของโรงเรียน

2) โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา

จากการสอบถามผู้บริหารโรงเรียน 8 คน และครูผู้สอน 8 คน เกี่ยวกับการดำเนินงานของโรงเรียนในด้านการรวบรวมความรู้ในท้องถิ่น การเสาะหาความรู้ในท้องถิ่น หรือวิทยากร และวิธีการติดต่อประสานงานกับผู้รู้ในท้องถิ่น ปรากฏผลดังนี้

(1) การรวบรวมความรู้ในท้องถิ่น

ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน 1 ใน 8 (2 คน) ให้ข้อมูลว่าได้ใช้วิธีการสอบถามจากผู้รู้ในท้องถิ่น/ผู้นำชุมชน ให้นักเรียนสัมภาษณ์ผู้นำท้องถิ่นตามกรอบการสัมภาษณ์ที่ครูผู้สอนกำหนดให้ และศึกษาจากเอกสารประวัติการตั้งถิ่นฐาน และ 1 คนใช้ทำการสำรวจพื้นที่

(2) การเสาะหาผู้รู้ในท้องถิ่นหรือวิทยากร

ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน 1 ใน 8 (2 คน) ให้ข้อมูลว่า ใช้วิธีการให้นักเรียนสอบถามผู้ที่อยู่ใกล้ชิด และฟังจากคำบอกเล่าต่อๆ กันมา

(3) วิธีการติดต่อประสานงานกับผู้รู้ในท้องถิ่น

ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน 1 ใน 8 (2 คน) ให้ข้อมูลว่า ใช้วิธีการติดต่อผ่านผู้ใหญ่บ้าน และให้นักเรียนเป็นผู้ประสานงาน

3.2 กิจกรรมที่โรงเรียนกรณีศึกษาดำเนินการ

ในการศึกษากิจกรรมที่โรงเรียน 21 โรง ดำเนินการ แบ่งกิจกรรมออกเป็น 7 ประเภทๆ ละ 3 โรง ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตรร่วมกับผู้รู้ในท้องถิ่น การให้นักเรียนไปฝึกงานที่บ้านหรือสถานประกอบการ การเชิญผู้รู้ในท้องถิ่นมาร่วมสอน การนำสิ่งที่ป็นความรู้เฉพาะเรื่องมาสอดแทรกในเนื้อหาวิชาที่สอน การให้นักเรียนไปสำรวจข้อมูลในท้องถิ่นแล้วนำมาจัด

กิจกรรมการเรียนการสอน การจัดพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น และการจัดโรงเรียนเป็นโรงเรียนชุมชน พบว่ากิจกรรมในแต่ละประเภทที่โรงเรียนดำเนินการ มีบางกิจกรรมโรงเรียนดำเนินการไม่ครบ 3 โรง บางกิจกรรมโรงเรียนดำเนินการมากกว่า 3 โรง และมีกิจกรรมที่โรงเรียนไม่ได้ให้ข้อมูลว่าดำเนินการ คือ การจัดโรงเรียนเป็นโรงเรียนชุมชน สำหรับประเด็นในการศึกษาการจัดกิจกรรมแต่ละกิจกรรม ได้แก่ ลักษณะที่ตั้งของชุมชน วิธีดำเนินการกิจกรรม และการประเมินผล มีรายละเอียดดังนี้

3.2.1 การพัฒนาหลักสูตรร่วมกับผู้รู้ในท้องถิ่น

โรงเรียนกรณีศึกษาที่ดำเนินการในเรื่องนี้ พบเฉพาะโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เพียง 2 โรงเท่านั้น มีรายละเอียดดังนี้

1) **ลักษณะที่ตั้งของชุมชน** พิจารณาใน 4 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านวัฒนธรรมประเพณี ด้านการศึกษา และทรัพยากรธรรมชาติ มีดังนี้

1.1) **ด้านเศรษฐกิจ** ประชาชนมีฐานะปานกลางมีการรวมกลุ่มออมทรัพย์ และประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรผสมผสาน (1 โรง) ประชาชนมีฐานะปานกลางถึงค่อนข้างดี โดยมีรายได้จากการทำสวนยางพารา (1 โรง)

1.2) **ด้านวัฒนธรรมประเพณี** ประชาชนมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมประเพณีของท้องถิ่น เช่น วันลอยกระทง วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา ฯลฯ (2 โรง)

1.3) **ด้านการศึกษา** ประชาชนในชุมชนมีความสนใจด้านการศึกษา กระตือรือร้นที่จะส่งเสริม สนับสนุน ให้บุตรหลานศึกษาต่อระดับสูง (2 โรง)

1.4) **ทรัพยากรธรรมชาติ** พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบมีลำน้ำไหลผ่าน (2 โรง)

2) **วิธีดำเนินการ** โรงเรียนทั้ง 2 โรง ดำเนินการเช่นเดียวกัน คือประชุมร่วมกันระหว่างผู้บริหาร ครูผู้สอน และผู้รู้ในท้องถิ่น ในการประชุมมีการพิจารณาเรื่องที่จะสอน และเนื้อหาสาระ หลังจากนั้นครูผู้สอนจึงนำมากำหนดเป็นโครงการสอน ประกอบด้วยชื่อเรื่อง ความคิดรวบยอด วัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระ การจัดการเรียนการสอน การวัดผลและชื่อครูชาวบ้านที่ร่วมเป็นวิทยากร ตัวอย่างโครงการสอนที่จัดทำเช่น การกรีดยางพารา การทำดอกไม้จากยางพารา การทำขนมพื้นบ้าน เป็นต้น

การนำโครงการสอนไปสอนนักเรียน นักเรียนสามารถเลือกเรียนตามเรื่องที่สนใจ โดยไปเรียนกับผู้รู้ที่บ้าน โดยครูผู้สอนเป็นผู้จัดหา วัสดุ อุปกรณ์ และออกเยี่ยมเยียนตามกลุ่มต่างๆ เพื่อสอบถามปัญหาที่เกิดขึ้น แล้วนำมาพิจารณาให้การช่วยเหลือ

3) การประเมินผล ใช้การประเมินทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ โดยครูผู้สอนในโรงเรียนเป็นผู้ประเมินผลด้านทฤษฎี ส่วนผู้รู้หรือครูชาวบ้านประเมินผลด้านปฏิบัติ

3.2.2 การให้นักเรียนไปฝึกงานที่บ้านหรือสถานประกอบการ

โรงเรียนกรณีศึกษาที่ดำเนินการในเรื่องนี้ พบเฉพาะโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2 โรงเท่านั้น มีรายละเอียดดังนี้

1) **ลักษณะที่ตั้งของชุมชน** พิจารณาใน 4 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรมประเพณี การศึกษา และทรัพยากรธรรมชาติ ผลปรากฏว่าโรงเรียนทั้ง 2 โรง ตั้งอยู่ในชุมชนที่มีลักษณะดังนี้

1.1) **ด้านเศรษฐกิจ** ประชาชนส่วนใหญ่ ร้อยละ 80 มีฐานะยากจน ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป

1.2) **ด้านวัฒนธรรมประเพณี** มีความหลากหลาย ทั้งขนบธรรมเนียมประเพณีของภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้งนี้เนื่องจากเป็นชุมชนที่รวมตัวกันตั้งขึ้นใหม่

1.3) **ด้านการศึกษา** เยาวชนส่วนใหญ่จบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และมีประชาชนบางคนที่อยู่ในท้องถิ่น อ่านหนังสือไม่ออก และเขียนหนังสือไม่ได้

1.4) **ทรัพยากรธรรมชาติ** พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูง

2) **วิธีดำเนินการ** การส่งนักเรียนไปฝึกงานที่บ้านของผู้รู้ในท้องถิ่น พบในเรื่องการปลูกผัก (1 โรง) และการเลี้ยงสัตว์ (1 โรง) มีรายละเอียดดังนี้

2.1) **การปลูกผัก** โรงเรียนดำเนินการดังนี้

(1) ครูผู้สอน สอนเนื้อหาในชั่วโมงเรียนตามปกติ

(2) จัดทำแปลงสาธิตในโรงเรียน โดยให้นักเรียนปฏิบัติงานร่วมกันในการศึกษารูปแบบ และแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น

(3) กำหนดให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และประถมศึกษาปีที่ 6 ปลูกผักที่บ้านอย่างน้อย 2 แปลง โดยปลูกในบริเวณบ้าน ห้ามใช้ปุ๋ยและสารเคมีใดๆ ทั้งสิ้น

(4) ให้นักเรียนทดลองปลูกผักในที่นาหลังฤดูเก็บเกี่ยว เพื่อเป็นแบบอย่างให้แก่ผู้ปกครอง

(5) ครูผู้สอนที่รับผิดชอบเป็นผู้ติดตาม เยี่ยมเยียน และให้นักเรียนรายงานผลเป็นระยะๆ

2.2) การเลี้ยงสัตว์ (เลี้ยงเป็ดพันธุ์ไข่) โรงเรียนดำเนินการดังนี้

(1) ครูผู้สอน สอนเนื้อหา (ทฤษฎี) ในชั่วโมงเรียนตามปกติ

(2) มอบลูกเป็ดพันธุ์ไข่ให้นักเรียนที่สนใจนำไปเลี้ยงที่บ้าน

คนละ 5 ตัว โดยผู้ปกครองรับผิดชอบค่าพันธุ์เป็ดร่วมกับโรงเรียนคนละครึ่ง ทั้งนี้เพื่อเป็นการกระตุ้นความตั้งใจของนักเรียน และเมื่อเปิดชุดแรกโตพอสมควรแล้ว โรงเรียนจัดซื้อพันธุ์เป็ดเพิ่มให้อีก

(3) ในกรณีที่มีปัญหาเรื่องโรคสัตว์ ให้นักเรียนศึกษาวิธีการแก้ปัญหาจากผู้รู้ในชุมชน แล้วให้จดบันทึกองค์ความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับ นำมาเสนอและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนในการประชุมกลุ่มที่โรงเรียน

(4) ครูผู้สอนที่รับผิดชอบเป็นผู้ติดตาม เยี่ยมเยียน และให้นักเรียนรายงานผลเป็นระยะๆ

3) การประเมินผล ใช้การทดสอบ และสังเกตความตั้งใจในการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย

3.2.3 การเชิญผู้รู้ในท้องถิ่นมาร่วมสอน

โรงเรียนกรณีศึกษาที่ดำเนินการในเรื่องนี้มี 9 โรงเรียน เป็นโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 4 โรงเรียน และกรมสามัญศึกษา 5 โรงเรียน มีรายละเอียด ดังนี้

1) **ลักษณะที่ตั้งของชุมชน** พิจารณาใน 4 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรมประเพณี การศึกษา และทรัพยากรธรรมชาติ ปรากฏผลดังนี้

1.1) **ด้านเศรษฐกิจ** ประชาชนส่วนใหญ่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี โดยมีรายได้จากการทำสวนผลไม้ (4 โรงเรียน) มีฐานะปานกลาง และมีรายได้จากการทำนา ทำสวนยางพารา และรับจ้าง (5 โรงเรียน)

1.2) **ด้านวัฒนธรรมประเพณี** ประชาชนมีการจัดกิจกรรม เพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมของท้องถิ่น เช่น ทำบุญตักบาตร ลอยกระทง แห่เทียนเข้าพรรษา ทอดผ้าป่า ฯลฯ และประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ (9 โรงเรียน)

1.3) **ด้านการศึกษา** ชุมชนให้ความสนใจและเห็นความสำคัญในด้านการศึกษา โดยคนในพื้นที่จบมัธยมศึกษา (5 โรงเรียน) ใกล้เคียงกับจบประถมศึกษา (4 โรงเรียน) และนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษา เข้าเรียนต่อระดับมัศึกษามีจำนวนสูงถึงร้อยละ 90 (9 โรงเรียน)

1.4) **ทรัพยากรธรรมชาติ** พื้นที่ส่วนใหญ่มีความอุดมสมบูรณ์ โดยมีแม่น้ำไหลผ่าน มีแหล่งน้ำ เขื่อน (7 โรงเรียน) ส่วนอีก 2 โรงเรียน มีภูเขาล้อมรอบ มีป่าไม้ และพื้นดินค่อนข้างแห้งแล้ง

2) **วิธีดำเนินการ** พบว่า **โรงเรียนประถมศึกษา** เชิญผู้รู้ในท้องถิ่นมาสอนเกี่ยวกับการทำกล้วยตาก ดนตรีไทย และดนตรีพื้นเมือง ส่วน**โรงเรียนมัธยมศึกษา** เชิญมาสอนเกี่ยวกับ ดนตรีพื้นเมือง วรรณกรรมท้องถิ่น รำกลองยาว และช่างปูนปั้น ในการจัดกิจกรรมพบว่า มีโรงเรียน 2 โรง จัดเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรในรูปของกลุ่มสนใจโดยใช้เวลาสัปดาห์ละ 1 คาบ และใช้เวลาในวันหยุดสอนเสริม นอกจากนั้นพบว่าในการจัดกิจกรรมครูผู้สอนร่วมวางแผนกับผู้รู้ในท้องถิ่น (3 โรง) และครูผู้สอนเป็นผู้ดำเนินการเองทั้งหมด ตั้งแต่การศึกษาหลักสูตร การกำหนดจุดประสงค์และแนวทางในการสอน ส่วนการสอนผู้รู้เป็นผู้สอน (5 โรง)

3) **การประเมินผล** ใช้การประเมินร่วมกันระหว่างครูผู้สอนที่รับผิดชอบและผู้รู้ในท้องถิ่น โดยใช้การสังเกต การสัมภาษณ์ และดูผลงานของนักเรียน

3.2.4 การนำสิ่งที่เป็ความรู้เฉพาะเรื่องมาสอดแทรกในเนื้อหาวิชาที่สอน

โรงเรียนกรณีศึกษาที่ดำเนินการในเรื่องนี้พบเฉพาะโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 5 โรง มีรายละเอียดดังนี้

1) **ลักษณะที่ตั้งของชุมชน** พิจารณาใน 4 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม ประเพณี การศึกษา และทรัพยากรธรรมชาติ ปรากฏผลดังนี้

1.1) **ด้านเศรษฐกิจ** ประชาชนส่วนใหญ่มีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างดี และมีความพร้อมที่จะให้การสนับสนุนโรงเรียน (2 โรง) ฐานะปานกลาง (2 โรง) และฐานะยากจน (1 โรง)

1.2) **ด้านวัฒนธรรมประเพณี** ประชาชนมีความเป็นอยู่แบบญาติพี่น้อง มีความสัมพันธ์ใกล้ชิด รักใคร่ สามัคคี ร่วมแรง ร่วมใจกันพัฒนาหมู่บ้าน (3 โรง) และประชาชนใน หมู่บ้านร้อยละ 90 นับถือศาสนาอิสลาม (1 โรง)

1.3) **ด้านการศึกษา** ประชาชนเห็นความสำคัญของการศึกษาและสนับสนุนให้ลูกหลานเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น โดยนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เรียนต่อในชั้นมัธยมศึกษาครบทุกคน (1 โรง) และประชาชนส่วนใหญ่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 (4 โรง)

1.4) **ทรัพยากรธรรมชาติ** พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าไม้ ภูเขา และเหมาะสำหรับทำเกษตรกรรม (2 โรง)

2) **วิธีดำเนินการ** กลุ่มวิชาที่ครูผู้สอนนำสิ่งที่เป็ความรู้เฉพาะเรื่องมาสอดแทรกในเนื้อหาวิชาที่สอน หรือกำหนดเป็นเนื้อหาในการสอน ได้แก่ กลุ่มทักษะ (ภาษาไทย) และกลุ่มการงานพื้นฐานอาชีพ ดังนี้

2.1) **กลุ่มทักษะ (ภาษาไทย)** ครูผู้สอนได้ดำเนินการดังนี้

(1) ครูผู้สอนและนักเรียนร่วมกันรวบรวมความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ได้แก่ประวัติท้องถิ่น บุคคลสำคัญ ขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ และวรรณกรรมท้องถิ่น

(2) นำข้อมูลที่รวบรวมมาจัดทำเป็นบทเรียนเสริมในวิชาภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ประมาณ 30 บท พร้อมทั้งแนวทางในการใช้

(3) นำบทเรียนที่จัดทำมอบให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้อง หลังจากนั้นจึงนำไปทดลองใช้ เพื่อปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

(4) นำบทเรียนที่จัดทำไปสอดแทรกในการสอนตามบทเรียนปกติ

2.2) กลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพ ครูผู้สอนได้ดำเนินการดังนี้

(1) ศึกษาและวิเคราะห์หลักสูตร

(2) ศึกษาหาความรู้ จากผู้รู้ในท้องถิ่น (ในช่วงปิดเทอม) แล้วจัดทำเป็นตัวอย่าง พร้อมทั้งขั้นตอนในการทำ

(3) จัดทำแผนการสอน ประกอบด้วย จุดประสงค์ เนื้อหาสาระ กิจกรรม สื่อ วิธีการสอน และการประเมินผล

(4) จัดกิจกรรมตามแผนการสอนที่กำหนด โดยให้นักเรียนศึกษาจากของจริง ขั้นตอนที่กำหนด และลงมือปฏิบัติ

3) การประเมินผล ใช้การทดสอบและสังเกตจากการทำงาน

3.2.5 การให้นักเรียนไปสำรวจข้อมูลในท้องถิ่นแล้วนำมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

โรงเรียนกรณีศึกษาที่ดำเนินการในเรื่องนี้มี 2 โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 1 โรงเรียน และกรมสามัญศึกษา 1 โรงเรียน มีรายละเอียดดังนี้

1) **ลักษณะที่ตั้งของชุมชน** พิจารณาใน 4 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม ประเพณี การศึกษา และทรัพยากรธรรมชาติ ปรากฏผลดังนี้

1.1) **ด้านเศรษฐกิจ** ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเกษตร เช่น ทำนา เป็นต้น (2 โรงเรียน)

1.2) **ด้านวัฒนธรรมประเพณี** ประชาชนมีการจัดกิจกรรมตามวันสำคัญทางศาสนาพุทธ เช่น ประเพณีชักพระ (1 โรงเรียน) ส่วนอีก 1 โรงเรียน ตั้งอยู่ในชุมชนที่มีวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีที่หลากหลาย คือ เชื้อชาติ ลาว เขมร และกุ่ม

1.3) **ด้านการศึกษา** ชุมชนให้ความสนใจและสนับสนุนให้บุตรหลานได้รับการศึกษา (2 โรงเรียน)

1.4) **ทรัพยากรธรรมชาติ** พื้นที่ติดกับทะเลสาบ และมีทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ (1 โรงเรียน) เป็นป่าไผ่และมีแม่น้ำไหลผ่าน (1 โรงเรียน)

2) **วิธีดำเนินการ** โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ นำมาสอนในงานเลือกชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 โดยมีวิธีดำเนินการดังนี้

(1) ครูและนักเรียนร่วมกันสำรวจบุคคลที่ทำไร่นาสวนผสมที่อยู่ในท้องถิ่น

(2) แบ่งนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม ให้ไปสอบถามผู้รู้ในท้องถิ่นเกี่ยวกับการทำไร่นาสวนผสม

(3) นักเรียนนำข้อมูลที่ได้มาอภิปรายร่วมกัน แล้วคัดเลือกบุคคลที่จะเป็นตัวอย่างให้นักเรียนศึกษา จำนวน 3 คน

(4) แบ่งนักเรียนออกเป็น 3 กลุ่ม แต่ละกลุ่มไปสอบถามผู้รู้ที่คัดเลือกไว้เกี่ยวกับการทำปุ๋ยหมักกลุ่มละ 1 คน แล้วนำข้อมูลทั้งหมดมาสรุปรวมกัน

(5) นักเรียนฝึกปฏิบัติ (ทำปุ๋ยหมัก) ตามความรู้ที่ได้ แล้วนำไปใส่ในแปลงปลูกผักที่บ้าน

สำหรับโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา นำมาใช้ในการสอนวิชาท้องถิ่นของเรา และวิชาหลักฐานประวัติศาสตร์ไทย โดยมุ่งเน้นให้นักเรียนเห็นคุณค่าวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น และรู้จักแยกแยะสิ่งแปลกปลอมที่เข้ามาทำลายท้องถิ่น โดยดำเนินการดังนี้

(1) นักเรียนศึกษาวิธีการสัมภาษณ์ หลักการสัมภาษณ์ แบบฟอร์มการสัมภาษณ์ วิธีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้รู้ในท้องถิ่น ฝึกการสังเกต และการเขียนแผนที่หมู่บ้าน

(2) นักเรียนและครูผู้สอน ร่วมกันสัมภาษณ์ผู้รู้ในท้องถิ่นแล้วให้นักเรียนสรุปและเสนอในชั้นเรียน

(3) ครูผู้สอนนำข้อมูลที่นักเรียนสรุป มาจัดทำเป็นรูปเล่มเพื่อนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน

นอกจากนั้นยังได้ให้นักเรียนแต่ละหมู่บ้าน รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับคตินิยม ความคิด ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี และอาชีพของคนในหมู่บ้าน เขียนเป็นรายงานส่งครูผู้สอนและเสนอในชั้นเรียน อนึ่งรายงานที่นักเรียนจัดทำนี้ ครูผู้สอนได้จัดทำเป็นรูปเล่มเพื่อนำไปใช้สอนนักเรียนต่อไป

3) **การประเมินผล** โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ครูผู้สอน และผู้รู้ในท้องถิ่นร่วมกันประเมิน ส่วนโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา ใช้การสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน และการทดสอบระหว่างเรียนและปลายภาคเรียน

3.2.6 การจัดพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น

โรงเรียนกรณีศึกษาที่ดำเนินการในเรื่องนี้ มีโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา 1 โรง มีรายละเอียดดังนี้

1) **ลักษณะที่ตั้งของชุมชน** พิจารณาใน 4 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม ประเพณี การศึกษา และทรัพยากรธรรมชาติ ปรากฏผลดังนี้

1.1) **ด้านเศรษฐกิจ** ประชาชนส่วนใหญ่ทำนาทำไร่ ทำประมง และค้าขาย โดยมีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างดี

1.2) **วัฒนธรรม ประเพณี** เนื่องจากชุมชนยังเป็นชนบท มีวัฒนธรรม ประเพณี สืบทอดกันมา เช่น การรำโนราห์ รำกลองยาว ลิเกป่า และเพลงกล่อมเด็ก

1.3) **ด้านการศึกษา** ประชาชนส่วนใหญ่ให้ความสนใจและสนับสนุน บุตรหลานให้ได้รับการศึกษา

1.4) **ทรัพยากรธรรมชาติ** มีความอุดมสมบูรณ์เพราะอยู่ติดทะเล

2) **วิธีดำเนินการ** ได้ให้นักเรียนสำรวจศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญา ชาวบ้านที่มีอยู่ในท้องถิ่น และจัดทำเป็นเอกสาร ส่วนสิ่งของที่ได้รับบริจาคได้จัดทำตราชนิ แยกเป็นหมวดหมู่ โดยแบ่งออกเป็น 4 หมวด ได้แก่ หมวดขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อ และศาสนา หมวดศิลปกรรมและโบราณคดี หมวดการละเล่นดนตรี และการพักผ่อนหย่อนใจ และหมวดชีวิตความเป็นอยู่ โดยเก็บไว้ในพิพิธภัณฑ์เพื่อให้นักเรียนศึกษาค้นคว้า

3.3 ผลที่ได้รับจากการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาร่วมในการพัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอน

จากการสอบถามครูผู้สอน 21 คน เกี่ยวกับผลที่เกิดขึ้นจากการนำภูมิปัญญา ท้องถิ่นมาร่วมในการพัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอนทั้งต่อนักเรียน โรงเรียน และชุมชน ปรากฏผลดังนี้

3.3.1 ผลที่เกิดขึ้นต่อนักเรียน สรุปได้ดังนี้

1) เรียนอย่างมีความสุข และความรู้ที่ได้รับสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน และประกอบอาชีพได้ (8 คน)

2) เห็นคุณค่า และมีเจตคติที่ดีในเรื่องของศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น (6 คน)

3) เกิดความรักในอาชีพ และปรารถนาที่จะให้ชุมชนที่อยู่อาศัยมีความเจริญ ก้าวหน้า (3 คน)

4) ให้ความสนใจท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น (2 คน)

5) มีความภูมิใจกับผลงานที่ได้จากการปฏิบัติ (2 คน)

3.3.2 ผลที่เกิดขึ้นต่อโรงเรียน สรุปได้ดังนี้

- 1) โรงเรียนและชุมชน มีความใกล้ชิดกันมากยิ่งขึ้น และมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนทั้งด้านวิชาการและด้านอื่น ๆ (10 คน)
- 2) ชุมชนให้การยอมรับ และให้ความศรัทธาโรงเรียนมากยิ่งขึ้น (6 คน)
- 3) โรงเรียนสามารถจัดการเรียนการสอนได้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น (6 คน)
- 4) โรงเรียนได้รับความร่วมมือจากชุมชนทั้งในด้านการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม และสิ่งของเครื่องใช้ (3 คน)

3.3.3 ผลที่เกิดขึ้นต่อชุมชน

- 1) มีความสามัคคีกันมากยิ่งขึ้น และมีโอกาสได้แลกเปลี่ยน ความคิดเห็นซึ่งกันและกัน (5 คน)
- 2) เกิดความภาคภูมิใจ เมื่อโรงเรียนเห็นความสำคัญ (4 คน)
- 3) ได้รับวิทยาการสมัยใหม่ เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาอาชีพ (3 คน)
- 4) ภูมิใจในความสามารถของบุตรหลาน (3 คน)
- 5) นักเรียนมีความรัก และผูกพันกับชุมชนมากยิ่งขึ้น (3 คน)

3.4 การส่งเสริม สนับสนุน การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดการเรียนการสอน

จากการสอบถามผู้บริหาร 21 คน เกี่ยวกับการส่งเสริม สนับสนุน ให้ครูผู้สอน นำผู้รู้ในท้องถิ่นมาร่วมจัดการเรียนการสอน พบว่าได้ดำเนินการดังนี้

- 1) สนับสนุนด้านงบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์ (6 คน)
- 2) แนะนำและช่วยในเรื่องของการติดต่อประสานงานกับผู้รู้ในท้องถิ่น (5 คน)
- 3) ให้ขวัญ กำลังใจ และยกย่องทั้งในขณะที่อยู่ในโรงเรียนและนอกโรงเรียน (5 คน)
- 4) สนับสนุนให้เข้ารับการอบรม และเปิดโอกาสให้แสดงความสามารถ ทุกครั้งที่มีโอกาส (4 คน)
- 5) แนะนำให้เห็นความสำคัญของผู้รู้ในท้องถิ่น ศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับท้องถิ่น แล้วนำมาจัดการเรียนการสอน (4 คน)

3.5 ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ

3.5.1 ปัญหา อุปสรรค

จากการสอบถามผู้บริหาร 21 คน เกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคในการนำผู้รู้ในท้องถิ่นมาร่วมในการพัฒนาหลักสูตร และจัดการเรียนการสอน พบว่ามีดังนี้

- 1) ผู้รู้มีเวลาว่างไม่ตรงตามที่โรงเรียนจัดให้ (13 คน)
- 2) งบประมาณที่จะนำมาใช้ดำเนินการมีค่อนข้างน้อย (8 คน)
- 3) ผู้รู้บางคนไม่มีความมั่นใจในความรู้ของตนเอง (5 คน)
- 4) หน่วยงานต้นสังกัด ไม่ให้การสนับสนุนอย่างจริงจัง (5 คน)

3.5.2 ข้อเสนอแนะ

ผู้บริหาร 21 คน ได้ให้ข้อเสนอแนะในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาร่วมในการพัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอนดังนี้

- 1) โรงเรียนควรสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน และเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญต่างๆ (8 คน)
- 2) ผู้บริหารและครูผู้สอนควรสร้างศรัทธาให้ชุมชนยอมรับ และเผยแพร่ผลงานของโรงเรียนสู่ชุมชน (6 คน)
- 3) ผู้บริหารและครูผู้สอน ควรให้เกียรติและยกย่องผู้รู้ที่มาร่วมในการจัดการเรียนการสอน โดยอาจจัดทำวุฒิบัตรมอบให้ (5 คน)
- 4) การนำผู้รู้มาร่วมจัดการเรียนการสอน ควรเชิญมาร่วมตั้งแต่การวางแผนการจัดการเรียนการสอน (4 คน)
- 5) ผู้บริหารควรส่งเสริม สนับสนุน การดำเนินงานอย่างจริงจัง (3 คน)
- 6) ผู้รู้ที่จะเป็นวิทยากร ควรเป็นผู้ที่มีความรู้ มีความตั้งใจจริง รักเด็ก รักการถ่ายทอดความรู้ และมีความเชื่อมั่นในตนเอง (3 คน)
- 7) กรมต้นสังกัด ควรติดตามผล พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะ เพื่อจะได้บังเกิดผลอย่างจริงจัง (3 คน)
- 8) หน่วยงานระดับเขต/จังหวัด ควรทำหน้าที่ในการรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่น (3 คน)

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นของผู้รู้ในท้องถิ่น

จากการสอบถามความคิดเห็นของผู้รู้ในท้องถิ่น จำนวน 50 คน เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอน ความช่วยเหลือที่โรงเรียนให้ชุมชน และชุมชนให้โรงเรียน และการถ่ายทอดความรู้ให้นักเรียน ปรากฏผลดังนี้

4.1 การมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอน

ตามที่หลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 ได้เปิดโอกาสให้ผู้รู้ในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร และจัดการเรียนการสอน ผู้รู้ทั้ง 50 คน หรือร้อยละ 100.00 เห็นด้วยเป็นอย่างยิ่ง โดยให้เหตุผล สรุปได้ดังนี้

- 1) การจัดการเรียนการสอนจะได้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น และสืบทอดองค์ความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นไม่ให้สูญหายไป (25 คน)
- 2) การสอนโดยผู้รู้ในท้องถิ่น สามารถสอนได้ละเอียดทุกขั้นตอน ทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์จากผู้รู้โดยตรง (20 คน)
- 3) การจัดการศึกษาควรเป็นเรื่องของชุมชนที่จะมีส่วนร่วมและให้การสนับสนุน (8 คน)
- 4) โรงเรียนควรจะมี ความใกล้ชิดกับชุมชนและทราบความต้องการของชุมชน (7 คน)
- 5) การสอนโดยผู้รู้ในท้องถิ่นเป็นการนำเอาวิธีคิดซึ่งเป็นวิถีชีวิตเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ เพื่อจะได้เกิดการพัฒนาที่สามารถปรับใช้ได้ ในสถานการณ์ของโลก (6 คน)
- 6) การเรียนรู้สามารถศึกษาได้ทุกสถานที่ทั้งในโรงเรียนและนอกห้องเรียน (5 คน)
- 7) นักเรียนจะได้เห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นและเกิดความภาคภูมิใจ (5 คน)
- 8) ความรู้ที่นักเรียนได้รับสามารถนำไปประกอบอาชีพได้ (5 คน)

4.2 ความช่วยเหลือที่โรงเรียนให้ชุมชน (ตารางที่ 4)

จากการสอบถามผู้รู้ในท้องถิ่น 50 คน เกี่ยวกับความช่วยเหลือที่ได้รับจากโรงเรียน ส่วนใหญ่ร้อยละ 54 ได้รับคำแนะนำจากผู้บริหารและครูผู้สอนในเรื่องของวิทยาการสมัยใหม่ที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาอาชีพที่ทำอยู่ เช่น เรื่องวัสดุที่จะนำมาใช้ในการทำต้นไม้เงินต้นไม้ทอง และการเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น รองลงไปร้อยละ 46 ได้รับการช่วยเหลือในการจัดพิธี

งานบุญต่างๆ เช่น งานศพ งานบวชนาค และงานทำบุญขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น และ 1 คน ได้รับความช่วยเหลือ วัสดุสิ่งของ และแรงงานจากนักเรียน

4.3 ความช่วยเหลือที่ชุมชนให้โรงเรียน (ตารางที่ 5)

จากการสอบถามผู้รู้ในท้องถิ่น 50 คน เกี่ยวกับความช่วยเหลือที่ให้โรงเรียนส่วนใหญ่ 38 คน หรือร้อยละ 76 ให้ความช่วยเหลือด้านความคิดและภูมิปัญญา โดยเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ให้แก่ นักเรียนเกี่ยวกับอาชีพที่ทำอยู่ เช่น การทำปุ๋ยหมัก การทำแก๊สชีวภาพ การกรีดยาง การทำดอกไม้ การร่ำมนรธา การทำขนมพื้นบ้าน สมุนไพรธรรมชาติ การขยายพันธุ์พืช การเล่นดนตรีพื้นบ้าน และดนตรีสากล นอกจากนั้นยังได้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ครูผู้สอนเพื่อนำไปสอนนักเรียน และจัดทำหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่นร่วมกับครูผู้สอน รองลงไป ร้อยละ 22 ให้ความช่วยเหลือในด้านเงิน วัสดุ สิ่งของและแรงงาน โดยบริจาคสิ่งของ เช่น ต้นไม้เงิน ต้นไม้ทอง เครื่องแต่งตัวมโนราห์ และเครื่องใช้ เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน และจัดทำพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น

4.4 การถ่ายทอดความรู้

จากการสอบถามผู้รู้ในท้องถิ่น 50 คน เกี่ยวกับเนื้อหาวิชาที่สอน การสอนให้นักเรียนเห็นคุณค่าของผู้รู้และองค์ความรู้ที่มีในท้องถิ่น ความตั้งใจของนักเรียน ปัญหาและอุปสรรค ปรากฏผลดังนี้

1) เนื้อหาวิชา (ตารางที่ 6)

จากการสอบถามผู้รู้ในท้องถิ่นเกี่ยวกับวิชาที่สอนนักเรียน พบว่าวิชาที่ผู้รู้สอนมากที่สุด 5 อันดับแรก (ร้อยละ 10-16) ได้แก่

- ☛ การจักสาน/หัตถกรรม (8 คน)
- ☛ ดนตรีพื้นบ้านที่มีอยู่ในชุมชน (7 คน)
- ☛ การทำการเกษตร (5 คน)
- ☛ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ (5 คน)
- ☛ ประวัติความเป็นมาของท้องถิ่น (5 คน)
- ☛ การทำปุ๋ยหมัก (4 คน)

วิชาที่มีผู้สอนไม่ถึง 3 คน (น้อยกว่าร้อยละ 6) ได้แก่

- ☛ การเลี้ยงไก่พื้นบ้าน (2 คน)
- ☛ เพลงกล่อมเด็ก (2 คน)

- ☛ การทำแก๊สชีวภาพ (1 คน)
- ☛ การกรีดยาง (1 คน)
- ☛ การทำดอกไม้จากใบยางพารา (1 คน)

รายละเอียดในเนื้อหาที่สอน มีดังนี้

- (1) การสอนจักสาน ได้เน้นเกี่ยวกับเทคนิคและวิธีการจักสานเครื่องใช้แต่ละชนิด
- (2) การสอนดนตรีพื้นบ้าน สอนให้นักเรียนสามารถเล่นเครื่องดนตรีพื้นบ้านแต่ละชนิด ตัวโน้ต ประวัติความเป็นมาของเพลงที่เล่น และเครื่องดนตรีพื้นบ้านที่มีอยู่ในชุมชน
- (3) การสอนทำการเกษตร การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ และการทำแก๊สชีวภาพ เน้นทั้งทฤษฎีและให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติ
- (4) การสอนการเลี้ยงไก่พื้นบ้าน เน้นที่ตัวกระบวนการเรียนรู้ โดยให้ผู้เรียนมีความรู้และประสบการณ์ เริ่มตั้งแต่การเตรียมการ การวางแผน (การออกแบบเล้าไก่) เทคโนโลยีในการเลี้ยง (การคัดพันธุ์ไก่ อาหาร) การบัญชี (การลงทุน) การตลาด การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากไก่ และประสบการณ์ในการทำงาน โดยให้ผู้เรียนปฏิบัติจริง และจดบันทึกข้อมูลเป็นประจำทุกวัน หลังจากนั้นนำมาอภิปรายร่วมกัน
- (5) การสอนกรีดยาง เน้นการปฏิบัติจริง เนื้อหาสาระที่สอนประกอบด้วย การเลือกหินลับมีด การใช้มีดให้สัมพันธ์กับมือ การแต่งเตื่อยมีดกรีดยาง การเลือกต้นยาง และวิธีการกรีดยาง
- (6) การสอนทำดอกไม้จากใบยางพารา ใช้การสาธิตและให้นักเรียนปฏิบัติ เนื้อหาสาระที่สอนประกอบด้วย วิธีการเลือกใบยางที่จะนำมาใช้ทำดอกไม้ การฟอกสี การทำใบและกลีบดอก การเข้าดอก โดยโรงเรียนเป็นผู้จัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ให้
- (7) การสอนเรื่องสมุนไพร เนื้อหาสาระที่สอนประกอบด้วย สรรพคุณของสมุนไพรทั้งคุณและโทษ การเรียกชื่อยา การผสมยาและการต้มยา

2) การสอนให้เห็นคุณค่าของผู้รู้และองค์ความรู้ที่มีในท้องถิ่น (ตารางที่ 7)

จากการสอบถามผู้รู้ในท้องถิ่นเกี่ยวกับการสอนให้นักเรียนเห็นคุณค่าของผู้รู้และองค์ความรู้ที่มีในท้องถิ่น พบว่า ส่วนใหญ่ คือ ร้อยละ 24 เน้นในเรื่อง การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ดั่งมาของท้องถิ่น รองลงไปคือร้อยละ 20 เน้นให้เห็นคุณค่าของสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่น และนำมาทำให้เกิดประโยชน์และประกอบอาชีพ ร้อยละ 14 เน้นให้รักการทำงาน ร้อยละ 12 เน้นให้เห็นคุณค่าขององค์ความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่น และร้อยละ 10 เน้นให้มีความภาคภูมิใจในชุมชนที่อยู่อาศัยและศรัทธาในตัวผู้รู้ ส่วนเรื่องและผู้รู้ไม่ถึงร้อยละ 10 เน้น มี 3 เรื่อง ได้แก่

การประกอบอาชีพอย่างสุจริตและคุณธรรม (ร้อยละ 8) การรู้จักเคารพครูบาอาจารย์ที่ให้ความรู้ (ร้อยละ 6) และการรู้จักหาประสบการณ์ชีวิต (ร้อยละ 6)

3) ความตั้งใจเรียนของนักเรียน

จากการสอบถามผู้รู้ในท้องถิ่น เกี่ยวกับความตั้งใจของนักเรียน ทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ พบว่าส่วนใหญ่คือ ร้อยละ 64 ให้ความเห็นว่านักเรียนมากกว่าครึ่งห้องตั้งใจเรียน โดยให้เหตุผลประกอบดังนี้

- ความรู้และประสบการณ์ที่นักเรียนได้รับสามารถนำไปปฏิบัติและเป็นพื้นฐานของการประกอบอาชีพได้ (14 คน)
- เนื้อหาวิชาที่เรียน น่าสนใจ และเป็นประโยชน์ต่อชุมชน (7 คน)
- การเปลี่ยนสถานที่เรียนทำให้ไม่มีความจำเจ (3 คน)
- เนื้อหาวิชาที่สอนไม่ยาก และเรียนไม่เครียด (2 คน)

นอกจากนั้นครูผู้สอน 1 คน ตอบว่านักเรียนที่มาเรียนมากกว่าครึ่งห้องไม่ตั้งใจเรียน ซึ่งอาจเป็นเพราะวิธีการที่สอนหรือถ่ายทอดความรู้ไม่เหมือนกับวิธีการที่นักเรียนได้รับจากโรงเรียน

4) ปัญหาและอุปสรรค

จากการสอบถามผู้รู้ในท้องถิ่นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการสอนนักเรียน พบว่าส่วนใหญ่คือ ร้อยละ 90 ให้ความเห็นว่าไม่มีปัญหา มีเพียง 5 คน คือ ร้อยละ 10 ตอบว่ามีปัญหา และปัญหาที่เกิดขึ้นได้แก่ วัสดุ และอุปกรณ์ที่ใช้สอนมีไม่เพียงพอ เวลาในการทำกิจกรรมไม่ต่อเนื่อง และระเบียบราชการไม่เอื้อให้ครูผู้สอนทำงานร่วมกับชุมชน

ตอนที่ 5 ความคิดเห็นของนักเรียน

จากการสอบถามความคิดเห็นของนักเรียน 900 คน เกี่ยวกับการไปฝึกงานที่บ้านหรือสถานประกอบการกับผู้รู้ในท้องถิ่น การเข้าร่วมกิจกรรมที่สอนโดยผู้รู้ในท้องถิ่น การไปสำรวจข้อมูลจากแหล่งความรู้ในชุมชน และการศึกษาค้นคว้า หรือเรียนรู้จากพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นหรืออุทยานการศึกษา ในแต่ละเรื่องได้ให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น 10 ข้อ ได้แก่ ความภูมิใจ ความสุข ความสนุกสนาน การนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ความท้าทาย ความรับผิดชอบ ความกระตือรือร้น เรียนสบาย เข้าใจง่าย และปัญหาที่เกิดขึ้น ปรากฏผลดังนี้

1. การไปฝึกงานที่บ้านหรือสถานประกอบการกับผู้รู้ในท้องถิ่น

การศึกษาค้นคว้าความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการไปฝึกงานที่บ้านหรือสถานประกอบการกับผู้รู้ในท้องถิ่น ใช้การสอบถามนักเรียน 89 คน (ประถมศึกษาปีที่ 4 14 คน และประถมศึกษาปีที่ 6 75 คน) และมัธยมศึกษา 115 คน (มัธยมศึกษาปีที่ 3 70 คน มัธยมศึกษา

ปีที่ 4 23 คน และมัธยมศึกษาปีที่ 5 22 คน) โดยให้แสดงความคิดเห็นใน 10 ข้อ ข้างต้น ปรากฏผลดังนี้

1.1 นักเรียนระดับประถมศึกษา (ตารางที่ 8)

จากการสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และประถมศึกษาปีที่ 6 เกี่ยวกับการไปฝึกงานกับผู้อื่นในท้องถิ่นที่บ้านหรือสถานประกอบการ โดยให้แสดงความคิดเห็น 10 ข้อ ปรากฏผลดังนี้

1) **นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4** เห็นด้วยมาก 5 ข้อ (ค่าเฉลี่ย 2.71–2.93) เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อยดังนี้ เป็นกิจกรรมที่น่าภูมิใจ (ค่าเฉลี่ย 2.93) สนุกสนาน และทำให้ต้องรับผิดชอบ (ค่าเฉลี่ย 2.79 เท่ากัน) เข้าใจง่ายและทำแล้วมีความสุข (ค่าเฉลี่ย 2.71 เท่ากัน) เห็นด้วยปานกลาง 4 ข้อ (ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.07–2.50) ได้แก่ เป็นกิจกรรมที่เรียนสบาย ทำให้เกิดความกระตือรือร้น และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ (ค่าเฉลี่ย 2.50 เท่ากัน) และเป็นกิจกรรมที่ทำหาย (ค่าเฉลี่ย 2.07) ข้อที่นักเรียนเห็นด้วยน้อย มีเพียงข้อเดียวคือ เป็นกิจกรรมที่มีปัญหา (ค่าเฉลี่ย 1.00)

2) **นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6** ไม่ว่าจะพิจารณาจากค่าเฉลี่ยหรือค่าร้อยละ พบว่านักเรียนเห็นด้วยมาก 7 ข้อ (ค่าเฉลี่ย 2.54 – 2.87 ร้อยละ 61.34 – 86.67) เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อยได้ดังนี้ เป็นกิจกรรมที่น่าภูมิใจ (ค่าเฉลี่ย 2.87 ร้อยละ 86.67) สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ (ค่าเฉลี่ย 2.83 ร้อยละ 82.67) สนุกสนาน (ค่าเฉลี่ย 2.73 ร้อยละ 73.83) เข้าใจง่าย (ค่าเฉลี่ย 2.63 ร้อยละ 62.67) ทำแล้วมีความสุข (ค่าเฉลี่ย 2.60 ร้อยละ 60) เรียนสบาย (ค่าเฉลี่ย 2.57 ร้อยละ 57.33) และทำให้เกิดความกระตือรือร้น (ค่าเฉลี่ย 2.52 ร้อยละ 61.34) เห็นด้วยปานกลาง 2 ข้อ ได้แก่ ทำให้ต้องรับผิดชอบ (ค่าเฉลี่ย 2.49) โดยมีค่าร้อยละในระดับมาก (50.67) ใกล้เคียงกับระดับปานกลาง (48.0) และทำหาย (ค่าเฉลี่ย 2.20 ร้อยละ 58.67) ข้อที่นักเรียนเห็นด้วยน้อย มีเพียงข้อเดียวคือ เป็นกิจกรรมที่มีปัญหา (ค่าเฉลี่ย 1.00)

1.2 นักเรียนระดับมัธยมศึกษา (ตารางที่ 9)

จากการสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีที่ 4 และปีที่ 5 เกี่ยวกับการไปฝึกงานกับผู้อื่นในท้องถิ่นที่บ้านหรือสถานประกอบการ โดยให้แสดงความคิดเห็น 10 ข้อ ปรากฏผลดังนี้

1) **นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3** ไม่ว่าจะพิจารณาจากค่าเฉลี่ยหรือค่าร้อยละ พบว่า เห็นด้วยมาก 4 ข้อ (ค่าเฉลี่ย 2.63 – 2.76 ร้อยละ 62.86 – 75.71) เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อยได้ดังนี้ เป็นกิจกรรมที่ทำให้ต้องรับผิดชอบ (ค่าเฉลี่ย 2.76 ร้อยละ 75.71) สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ (ค่าเฉลี่ย 2.73 ร้อยละ 72.86) ทำให้เกิด

ความกระตือรือร้น (ค่าเฉลี่ย 2.64 ร้อยละ 65.71) และภูมิใจ (ค่าเฉลี่ย 2.63 ร้อยละ 62.86) เห็นด้วยปานกลาง 5 ข้อ ได้แก่ ทำแล้วมีความสุข (ค่าเฉลี่ย 2.44 ร้อยละ 55.71) เข้าใจง่าย (ค่าเฉลี่ย 2.43 ร้อยละ 57.14) สนุกสนาน (ค่าเฉลี่ย 2.40 ร้อยละ 60) ทำท่าย (ค่าเฉลี่ย 2.21 ร้อยละ 64.29) และเรียนสบาย (ค่าเฉลี่ย 2.20 ร้อยละ 71.42) และข้อที่นักเรียนเห็นด้วยน้อย มีเพียงข้อเดียว คือ เป็นกิจกรรมที่มีปัญหา (ค่าเฉลี่ย 1.00)

2) **นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4** ไม่ว่าจะพิจารณาจากค่าเฉลี่ยหรือค่าร้อยละ พบว่า นักเรียนเห็นด้วยมาก 1 ข้อ คือ ทำให้ต้องรับผิดชอบ (ค่าเฉลี่ย 2.70 ร้อยละ 69.57) เห็นด้วยปานกลาง 8 ข้อ (ค่าเฉลี่ย 2.00 - 2.48 ร้อยละ 52.17 - 73.92) เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อยได้ดังนี้ เป็นกิจกรรมที่สนุกสนาน (ค่าเฉลี่ย 2.48 ร้อยละ 52.17) สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ (ค่าเฉลี่ย 2.43 ร้อยละ 56.52) ภูมิใจ (ค่าเฉลี่ย 2.30 ร้อยละ 69.57) ทำให้เกิดความกระตือรือร้น (ค่าเฉลี่ย 2.22 ร้อยละ 69.56) ทำท่ายและทำแล้วมีความสุข (ค่าเฉลี่ย 2.13 เท่ากัน ร้อยละ 60.87 และร้อยละ 86.96 ตามลำดับ) เข้าใจง่าย (ค่าเฉลี่ย 2.04 ร้อยละ 95.65) และเรียนสบาย (ค่าเฉลี่ย 2.00 ร้อยละ 73.92) ข้อที่นักเรียนเห็นด้วยน้อย มีเพียงข้อเดียว คือ เป็นกิจกรรมที่มีปัญหา (ค่าเฉลี่ย 1.00)

3) **นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5** ไม่ว่าจะพิจารณาจากค่าเฉลี่ยหรือค่าร้อยละ พบว่า นักเรียนเห็นด้วยมาก 5 ข้อ (ค่าเฉลี่ย 2.55 - 2.82 ร้อยละ 54.55 - 81.82) เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อยได้ดังนี้ เป็นกิจกรรมที่ทำให้เกิดความกระตือรือร้น (ค่าเฉลี่ย 2.82 ร้อยละ 81.82) สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ (ค่าเฉลี่ย 2.77 ร้อยละ 77.27) ภูมิใจและทำให้ต้องรับผิดชอบ (ค่าเฉลี่ย 2.73 เท่ากัน ร้อยละ 72.73) สนุกสนาน (ค่าเฉลี่ย 2.55 ร้อยละ 54.55) เห็นด้วยปานกลาง 4 ข้อ (ค่าเฉลี่ย 1.95 - 2.45 ร้อยละ 54.55 - 68.18) ได้แก่ ทำแล้วมีความสุข (ค่าเฉลี่ย 2.45 ร้อยละ 54.55) เข้าใจง่าย (ค่าเฉลี่ย 2.41 ร้อยละ 59.09) เรียนสบาย (ค่าเฉลี่ย 2.27 ร้อยละ 72.72) และทำท่าย (ค่าเฉลี่ย 1.95 ร้อยละ 68.18) ข้อที่เห็นด้วยน้อยมีเพียง 1 ข้อ คือ เป็นกิจกรรมที่มีปัญหา (ค่าเฉลี่ย 1.00)

2. การเข้าร่วมกิจกรรมที่สอนโดยผู้รู้ในท้องถิ่น

การศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมที่สอนโดยผู้รู้ในท้องถิ่น ใช้การสอบถามนักเรียนชั้นประถมศึกษา 147 คน (ประถมศึกษาปีที่ 5 12 คน และประถมศึกษาปีที่ 6 135 คน) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษา 181 คน (มัธยมศึกษาปีที่ 1 26 คน มัธยมศึกษาปีที่ 2 36 คน มัธยมศึกษาปีที่ 3 62 คน มัธยมศึกษาปีที่ 4 18 คน และมัธยมศึกษาปีที่ 5 39 คน) โดยให้แสดงความคิดเห็น 10 ข้อ ปรากฏผลดังนี้

2.1 นักเรียนระดับประถมศึกษา (ตารางที่ 10)

จากการสอบถามความคิดเห็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และประถมศึกษาปีที่ 6 เกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมที่สอนโดยผู้รู้ในท้องถิ่น โดยให้แสดงความคิดเห็น 10 ข้อ ปรากฏผลดังนี้

1) **นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5** เมื่อพิจารณาจากค่าเฉลี่ย พบว่านักเรียนเห็นด้วยมาก 3 ข้อ (ค่าเฉลี่ย 2.58 – 3.00) เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อยได้ดังนี้ เป็นกิจกรรมที่น่าภูมิใจ (ค่าเฉลี่ย 3.00) สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ (ค่าเฉลี่ย 2.83) และทำให้ต้องรับผิดชอบ (ค่าเฉลี่ย 2.58) เห็นด้วยปานกลาง 6 ข้อ (ค่าเฉลี่ย 1.92–2.50) ได้แก่ เรียนสบาย (ค่าเฉลี่ย 2.50) สนุกสนาน (ค่าเฉลี่ย 2.42) ทำแล้วมีความสุข (ค่าเฉลี่ย 2.33) เข้าใจง่าย (ค่าเฉลี่ย 2.08) ทำให้เกิดความกระตือรือร้น (ค่าเฉลี่ย 2.00) และท้าทาย (ค่าเฉลี่ย 1.92) ข้อที่เห็นด้วยน้อยมีเพียง 1 ข้อ คือ เป็นกิจกรรมที่มีปัญหา (ค่าเฉลี่ย 1.42)

2) **นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6** ไม่ว่าจะพิจารณาค่าเฉลี่ยหรือค่าร้อยละ พบว่า นักเรียนเห็นด้วยมาก 5 ข้อ (ค่าเฉลี่ย 2.56 – 2.84 ร้อยละ 57.78 – 85.93) เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ได้ดังนี้ สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ (ค่าเฉลี่ย 2.84 ร้อยละ 85.93) ภูมิใจ (ค่าเฉลี่ย 2.82 ร้อยละ 82.22) สนุกสนาน (ค่าเฉลี่ย 2.67 ร้อยละ 66.67) ทำแล้วมีความสุข (ค่าเฉลี่ย 2.64 ร้อยละ 65.19) และทำให้ต้องรับผิดชอบ (ค่าเฉลี่ย 2.56 ร้อยละ 57.78) เห็นด้วยปานกลาง 4 ข้อ (ค่าเฉลี่ย 2.27 – 2.47 ร้อยละ 52.89 – 62.22) ได้แก่ ทำให้เกิดความกระตือรือร้น (ค่าเฉลี่ย 2.47) โดยมีค่าร้อยละในระดับมาก (54.81) เรียนสบาย (ค่าเฉลี่ย 2.46 ร้อยละ 52.59) เข้าใจง่าย (ค่าเฉลี่ย 2.40 ร้อยละ 58.52) และท้าทาย (ค่าเฉลี่ย 2.27 ร้อยละ 62.22) ข้อที่เห็นด้วยน้อยมีเพียง 1 ข้อ คือ เป็นกิจกรรมที่มีปัญหา (ค่าเฉลี่ย 1.39 ร้อยละ 62.97)

2.2 นักเรียนระดับมัธยมศึกษา (ตารางที่ 11 และ 12)

จากการศึกษาความคิดเห็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 2 3 4 และมัธยมศึกษาปีที่ 5 เกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมที่สอนโดยผู้รู้ในท้องถิ่น โดยให้แสดงความคิดเห็น 10 ข้อ ปรากฏผลดังนี้

1) **นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1** ไม่ว่าจะพิจารณาจากค่าเฉลี่ยหรือค่าร้อยละ พบว่า นักเรียนเห็นด้วยมาก 2 ข้อ คือ สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ (ค่าเฉลี่ย 2.96 ร้อยละ 96.15) และภูมิใจ (ค่าเฉลี่ย 2.81 ร้อยละ 80.77) เห็นด้วยปานกลาง 7 ข้อ (ค่าเฉลี่ย 1.69 – 2.15 ร้อยละ 53.85 – 92.31) ดังนี้ ทำให้ต้องรับผิดชอบ (ค่าเฉลี่ย 2.15 ร้อยละ 84.62) เข้าใจง่าย (ค่าเฉลี่ย 2.12 ร้อยละ 88.46) เรียนสบาย (ค่าเฉลี่ย 2.08 ร้อยละ

92.31) ทำท่าย (ค่าเฉลี่ย 2.00 ร้อยละ 76.42) ทำแล้วมีความสุข (ค่าเฉลี่ย 1.92 ร้อยละ 92.31) ทำท่าย (ค่าเฉลี่ย 2.00 ร้อยละ 76.42) ทำแล้วมีความสุข (ค่าเฉลี่ย 1.92 ร้อยละ 92.31) เกิดความกระตือรือร้น (ค่าเฉลี่ย 1.81 ร้อยละ 57.69) และสนุกสนาน (ค่าเฉลี่ย 1.69 ร้อยละ 53.85) และเห็นด้วยน้อย มีเพียง 1 ข้อ คือ เป็นกิจกรรมที่มีปัญหา (ค่าเฉลี่ย 1.81 ร้อยละ 88.46)

2) **นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2** ไม่ว่าจะพิจารณาจากค่าเฉลี่ยหรือค่าร้อยละ พบว่า นักเรียนเห็นด้วยมาก 2 ข้อ คือ สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ (ค่าเฉลี่ย 2.86 ร้อยละ 86.11) ภูมิใจ (ค่าเฉลี่ย 2.67 ร้อยละ 66.77) เห็นด้วยปานกลาง 7 ข้อ (ค่าเฉลี่ย 1.78 - 2.42 ร้อยละ 55.55 - 72.22) เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ได้ดังนี้ ทำให้เกิดความกระตือรือร้น (ค่าเฉลี่ย 2.42 ร้อยละ 52.78) ทำแล้วมีความสุข (ค่าเฉลี่ย 2.39 ร้อยละ 55.55) เรียนสบายและทำให้ต้องรับผิดชอบ (ค่าเฉลี่ย 2.36 ร้อยละ 63.89 และร้อยละ 58.33 ตามลำดับ) สนุกสนาน (ค่าเฉลี่ย 2.33 ร้อยละ 66.67) เข้าใจง่าย (ค่าเฉลี่ย 2.22 ร้อยละ 72.22) และทำท่าย (ค่าเฉลี่ย 1.78 ร้อยละ 72.22) ข้อที่เห็นด้วยน้อย มีเพียง 1 ข้อ คือ เป็นกิจกรรมที่มีปัญหา (ค่าเฉลี่ย 1.42 ร้อยละ 63.89)

3) **นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3** ไม่ว่าจะพิจารณาจากค่าเฉลี่ยหรือค่าร้อยละ พบว่า นักเรียนเห็นด้วยมาก 4 ข้อ (ค่าเฉลี่ย 2.56 - 2.85 ร้อยละ 59.68 - 85.45) เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อยได้ดังนี้ สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ (ค่าเฉลี่ย 2.85 ร้อยละ 85.45) ภูมิใจ (ค่าเฉลี่ย 2.68 ร้อยละ 69.35) ทำให้ต้องรับผิดชอบ (ค่าเฉลี่ย 2.63 ร้อยละ 66.13) และทำให้เกิดความกระตือรือร้น (ค่าเฉลี่ย 2.56 ร้อยละ 59.68) เห็นด้วยปานกลาง 6 ข้อ (ค่าเฉลี่ย 1.67 - 2.48 ร้อยละ 51.61 - 67.74) ได้แก่ สนุกสนาน (ค่าเฉลี่ย 2.48 ร้อยละ 51.61) มีความสุข (ค่าเฉลี่ย 2.44 ร้อยละ 56.45) เข้าใจง่าย (ค่าเฉลี่ย 2.32 ร้อยละ 64.52) เรียนสบาย (ค่าเฉลี่ย 2.29 ร้อยละ 67.74) ทำท่าย (ค่าเฉลี่ย 2.16 ร้อยละ 51.61) และมีปัญหา (ค่าเฉลี่ย 1.67 ร้อยละ 56.45)

4) **นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4** เมื่อพิจารณาจากค่าเฉลี่ย พบว่า นักเรียนเห็นด้วยมาก 3 ข้อ ได้แก่ ภูมิใจและทำให้ต้องรับผิดชอบ (ค่าเฉลี่ย 2.67 เท่ากัน) และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ (ค่าเฉลี่ย 2.72) เห็นด้วยปานกลาง 7 ข้อ (ค่าเฉลี่ย 1.72 - 2.44) เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อยได้ดังนี้ ทำให้เกิดความกระตือรือร้น (ค่าเฉลี่ย 2.44) มีความสุข (ค่าเฉลี่ย 2.33) สนุกสนาน (ค่าเฉลี่ย 2.17) เรียนสบาย (ค่าเฉลี่ย 2.11) เข้าใจง่าย (ค่าเฉลี่ย 2.00) ทำท่าย (ค่าเฉลี่ย 1.94) และเป็นกิจกรรมที่มีปัญหา (ค่าเฉลี่ย 1.72)

5) **นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5** ไม่ว่าจะพิจารณาจากค่าเฉลี่ยหรือค่าร้อยละ พบว่า นักเรียนเห็นด้วยมาก 5 ข้อ (ค่าเฉลี่ย 2.56 - 2.87 ร้อยละ 56.41 - 87.18)

เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ได้ดังนี้ สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ (ค่าเฉลี่ย 2.87 ร้อยละ 87.18) ภูมิใจ (ค่าเฉลี่ย 2.77 ร้อยละ 76.92) ทำให้เกิดความกระตือรือร้นต้องรับผิดชอบ และมีความสุข (ค่าเฉลี่ย 2.56 เท่ากัน ร้อยละ 58.98 56.41 และ 56.41 ตามลำดับ) และ เห็นด้วยปานกลาง 5 ข้อ (ค่าเฉลี่ย 1.44 – 2.41 ร้อยละ 58.97 – 61.54) ได้แก่ สนุกสนาน (ค่าเฉลี่ย 2.41 ร้อยละ 58.97) เรียนสบาย (ค่าเฉลี่ย 2.18 ร้อยละ 61.54) เข้าใจง่าย (ค่าเฉลี่ย 2.13 ร้อยละ 61.54) ทำหาย (ค่าเฉลี่ย 2.03 ร้อยละ 61.54) และเห็นด้วยน้อย เพียง 1 ข้อ คือ เป็นกิจกรรมที่มีปัญหา (ค่าเฉลี่ย 1.44 ร้อยละ 58.98)

3. การไปสำรวจข้อมูลจากแหล่งความรู้ในชุมชน

การศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการไปสำรวจข้อมูลจากแหล่งความรู้ในชุมชน ใช้การสอบถามนักเรียนชั้นประถมศึกษา 84 คน (ประถมศึกษาปีที่ 4 13 คน ประถมศึกษาปีที่ 5 26 คน และประถมศึกษาปีที่ 6 45 คน) นักเรียนมัธยมศึกษา 150 คน (มัธยมศึกษาปีที่ 3 72 คน มัธยมศึกษาปีที่ 4 23 คน และมัธยมศึกษาปีที่ 5 55 คน) โดยให้ แสดงความคิดเห็น 10 ข้อ ปรากฏผลดังนี้

3.1 นักเรียนระดับประถมศึกษา (ตารางที่ 13)

จากการสอบถามความคิดเห็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 5 และ 6 เกี่ยวกับการไปสำรวจข้อมูลจากแหล่งความรู้ในชุมชน โดยให้แสดงความคิดเห็น 10 ข้อ ปรากฏผลดังนี้

1) **นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4** เมื่อพิจารณาจากค่าเฉลี่ย พบว่า นักเรียนเห็นด้วยมาก 7 ข้อ (ค่าเฉลี่ย 2.62 – 3.00) เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อยได้ ดังนี้ ภูมิใจและสนุกสนาน (ค่าเฉลี่ย 3.00) ทำหาย (ค่าเฉลี่ย 2.92) เรียนสบาย (ค่าเฉลี่ย 2.85) สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ (ค่าเฉลี่ย 2.69) และทำแล้วมีความสุข (ค่าเฉลี่ย 2.62) เห็นด้วยปานกลาง มี 2 ข้อ คือ เกิดความกระตือรือร้น (ค่าเฉลี่ย 2.46) และต้องรับผิดชอบ (ค่าเฉลี่ย 2.31) เห็นด้วยน้อย มีเพียง 1 ข้อ คือ เป็นกิจกรรมที่มีปัญหา (ค่าเฉลี่ย 1.15)

2) **นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5** ไม่ว่าจะพิจารณาจากค่าเฉลี่ย หรือค่าร้อยละพบว่า นักเรียนเห็นด้วยมาก 4 ข้อ (ค่าเฉลี่ย 2.58 – 2.92 ร้อยละ 57.69 – 92.31) เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อยได้ดังนี้ สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ (ค่าเฉลี่ย 2.92 ร้อยละ 92.31) ทำแล้วมีความสุข (ค่าเฉลี่ย 2.69 ร้อยละ 69.23) ภูมิใจ (ค่าเฉลี่ย 2.65 ร้อยละ 65.38) สนุกสนาน (ค่าเฉลี่ย 2.58 ร้อยละ 57.69) เห็นด้วยปานกลาง มี 6 ข้อ (ค่าเฉลี่ย 1.81 – 2.50 ร้อยละ 46.15 – 80.77) ได้แก่ เข้าใจง่าย (ค่าเฉลี่ย 2.50 ร้อยละ 50) เรียนสบาย (ค่าเฉลี่ย 2.42 ร้อยละ 57.69) ทำให้เกิดความกระตือรือร้น (ค่าเฉลี่ย 2.38 ร้อยละ 46.15) ต้องรับผิดชอบ

(ค่าเฉลี่ย 2.35 ร้อยละ 50) ทำท่าย (ค่าเฉลี่ย 2.19 ร้อยละ 80.77) และเป็นกิจกรรมที่มีปัญหา (ค่าเฉลี่ย 1.81 ร้อยละ 65.38)

3) **นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6** ไม่ว่าจะพิจารณาจากค่าเฉลี่ยหรือค่าร้อยละ พบว่านักเรียนเห็นด้วยมาก 7 ข้อ (ค่าเฉลี่ย 2.53 - 2.93 ร้อยละ 55.56 - 93.33) เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ได้ดังนี้ สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ (ค่าเฉลี่ย 2.93 ร้อยละ 93.33) ภูมิใจ (ค่าเฉลี่ย 2.87 ร้อยละ 86.67) สนุกสนาน (ค่าเฉลี่ย 2.84 ร้อยละ 84.44) ทำแล้วมีความสุข (ค่าเฉลี่ย 2.76 ร้อยละ 75.56) ต้องรับผิดชอบ (ค่าเฉลี่ย 2.69 ร้อยละ 71.11) เรียนสบาย (ค่าเฉลี่ย 2.58 ร้อยละ 57.78) เข้าใจง่าย (ค่าเฉลี่ย 2.53 ร้อยละ 55.56) เห็นด้วยปานกลาง 3 ข้อ (ค่าเฉลี่ย 1.71 - 2.47 ร้อยละ 46.67 - 48.89) ได้แก่ ทำท่าย (ค่าเฉลี่ย 2.47 ร้อยละ 48.89) ทำให้เกิดความกระตือรือร้น (ค่าเฉลี่ย 2.36) โดยมีค่าร้อยละในระดับมาก (46.67) เป็นกิจกรรมที่มีปัญหา (ค่าเฉลี่ย 1.71 ร้อยละ 48.89)

3.2 นักเรียนระดับมัธยมศึกษา (ตารางที่ 14)

จากการสอบถามความคิดเห็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 4 และ 5 เกี่ยวกับการไปสำรวจข้อมูลจากแหล่งความรู้ในชุมชน โดยให้แสดงความคิดเห็น 10 ข้อ ปรากฏผลดังนี้

1) **นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3** ไม่ว่าจะพิจารณาจากค่าเฉลี่ยหรือค่าร้อยละ พบว่า นักเรียนเห็นด้วยมาก 5 ข้อ (ค่าเฉลี่ย 2.54 - 2.85 ร้อยละ 54.17 - 84.72) เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ได้ดังนี้ สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ (ค่าเฉลี่ย 2.85 ร้อยละ 84.72) ต้องรับผิดชอบ (ค่าเฉลี่ย 2.64 ร้อยละ 66.67) ภูมิใจ (ค่าเฉลี่ย 2.60 ร้อยละ 61.11) เกิดความกระตือรือร้น (ค่าเฉลี่ย 2.56 ร้อยละ 58.33) สนุกสนาน (ค่าเฉลี่ย 2.54 ร้อยละ 54.17) เห็นด้วยปานกลาง 5 ข้อ (ค่าเฉลี่ย 1.72 - 2.42 ร้อยละ 51.39 - 70.83) ได้แก่ ทำแล้วมีความสุข (ค่าเฉลี่ย 2.42 ร้อยละ 55.56) เรียนสบาย (ค่าเฉลี่ย 2.38 ร้อยละ 56.94) ทำท่าย (ค่าเฉลี่ย 2.24 ร้อยละ 51.39) เข้าใจง่าย (ค่าเฉลี่ย 2.15 ร้อยละ 70.83) และเป็นกิจกรรมที่มีปัญหา (ค่าเฉลี่ย 1.72 ร้อยละ 58.33)

2) **นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4** ไม่ว่าจะพิจารณาจากค่าเฉลี่ยหรือค่าร้อยละ พบว่า นักเรียนเห็นด้วยมาก 3 ข้อ ได้แก่ สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ และทำให้ต้องรับผิดชอบ (ค่าเฉลี่ย 2.91 และ ร้อยละ 91.30 เท่ากัน) และภูมิใจ (ค่าเฉลี่ย 2.70 ร้อยละ 60.87) เห็นด้วยปานกลาง 7 ข้อ (ค่าเฉลี่ย 1.78 - 2.39 ร้อยละ 60.87 - 78.26) เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ได้ดังนี้ สนุกสนาน (ค่าเฉลี่ย 2.39 ร้อยละ 60.87) มีความสุข (ค่าเฉลี่ย 2.30 ร้อยละ 69.57) เกิดความกระตือรือร้น (ค่าเฉลี่ย 2.26 ร้อยละ 65.22) เรียนสบาย

(ค่าเฉลี่ย 2.13 ร้อยละ 78.26) เข้าใจง่าย (ค่าเฉลี่ย 2.04 ร้อยละ 69.57) ทำท่าย (ค่าเฉลี่ย 2.00 ร้อยละ 73.91) และเป็นกิจกรรมที่มีปัญหา (ค่าเฉลี่ย 1.78 ร้อยละ 69.56)

3) **นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5** ไม่ว่าจะพิจารณาจากค่าเฉลี่ยหรือค่าร้อยละ พบว่า นักเรียนเห็นด้วยมาก 4 ข้อ (ค่าเฉลี่ย 2.69 – 2.91 ร้อยละ 63.64 – 90.91) เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ได้ดังนี้ สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ (ค่าเฉลี่ย 2.91 ร้อยละ 90.91) ภูมิใจ (ค่าเฉลี่ย 2.78 ร้อยละ 78.18) เป็นกิจกรรมที่มีปัญหา (ค่าเฉลี่ย 2.78) โดยมีค่าร้อยละในระดับปานกลาง (63.64) ทำให้ต้องรับผิดชอบ (ค่าเฉลี่ย 2.69) โดยมีค่าร้อยละระดับมาก (69.09) เห็นด้วยปานกลาง 6 ข้อ (ค่าเฉลี่ย 1.93 – 2.45 ร้อยละ 47.28 – 74.55) ได้แก่ เกิดความกระตือรือร้น (ค่าเฉลี่ย 2.45 ร้อยละ 47.28) และมีความสุข (ค่าเฉลี่ย 2.45 ร้อยละ 54.55) สนุกสนาน (ค่าเฉลี่ย 2.38 ร้อยละ 61.82) เรียนสบาย (ค่าเฉลี่ย 2.33 ร้อยละ 60) และเข้าใจง่าย (ค่าเฉลี่ย 1.93 ร้อยละ 74.55)

4. การศึกษาค้นคว้าหรือเรียนรู้จากพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นหรืออุทยานการศึกษา

การศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการศึกษาค้นคว้าหรือเรียนรู้จากพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น หรืออุทยานการศึกษา ใช้การสอบถามนักเรียนชั้นประถมศึกษา 51 คน (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 11 คน และชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 40 คน) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษา 83 คน (มัธยมศึกษาปีที่ 4 23 คน และมัธยมศึกษาปีที่ 6 60 คน) โดยให้แสดงความคิดเห็น 10 ข้อ ปรากฏผลดังนี้

4.1 นักเรียนระดับประถมศึกษา (ตารางที่ 15)

จากการสอบถามความคิดเห็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และประถมศึกษาปีที่ 6 เกี่ยวกับการศึกษาค้นคว้า หรือเรียนรู้จากพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น หรืออุทยานการศึกษา โดยให้แสดงความคิดเห็น 10 ข้อ ปรากฏผลดังนี้

1) **นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4** เมื่อพิจารณาจากค่าเฉลี่ย พบว่า เห็นด้วยมาก 7 ข้อ (ค่าเฉลี่ย 2.64 – 3.00) เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ได้ดังนี้ ภูมิใจ (ค่าเฉลี่ย 3.00) เรียนสบาย (ค่าเฉลี่ย 2.91) ต้องรับผิดชอบ (ค่าเฉลี่ย 2.82) สนุกสนาน เข้าใจง่าย มีความสุข และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ (ค่าเฉลี่ย 2.64 เท่ากัน) เห็นด้วยปานกลาง 2 ข้อ คือ เกิดความกระตือรือร้น (ค่าเฉลี่ย 2.36) และทำท่าย (ค่าเฉลี่ย 2.27) เห็นด้วยน้อย เพียง 1 ข้อ คือ เป็นกิจกรรมที่มีปัญหา (ค่าเฉลี่ย 1.09)

2) **นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6** ไม่ว่าจะพิจารณาจากค่าเฉลี่ยหรือค่าร้อยละ พบว่าเห็นด้วยมาก 6 ข้อ (ค่าเฉลี่ย 2.58 – 2.98 ร้อยละ 57.50 – 97.50) เรียงลำดับจาก

ค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ได้ดังนี้ ภูมิใจและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ (ค่าเฉลี่ย 2.98 ร้อยละ 97.50) สนุกสนาน (ค่าเฉลี่ย 2.90 ร้อยละ 90) มีความสุข (ค่าเฉลี่ย 2.83 ร้อยละ 82.50) เข้าใจง่าย (ค่าเฉลี่ย 2.60 ร้อยละ 62.50) เรียนสบาย (ค่าเฉลี่ย 2.58 ร้อยละ 57.50) เห็นด้วยปานกลาง 3 ข้อ (ค่าเฉลี่ย 2.40 - 2.50 ร้อยละ 52.50 - 55) ได้แก่ ทำท่าย (ค่าเฉลี่ย 2.50) โดยมีค่าร้อยละในระดับมาก (52.50) เกิดความกระตือรือร้น (ค่าเฉลี่ย 2.48) โดยมีค่าร้อยละในระดับมาก (55) ต้องรับผิดชอบ (ค่าเฉลี่ย 2.40 ร้อยละ 55) เห็นด้วยน้อย เพียง 1 ข้อ คือ เป็นกิจกรรมที่มีปัญหา (ค่าเฉลี่ย 1.48 ร้อยละ 52.50)

4.2 นักเรียนระดับมัธยมศึกษา (ตารางที่ 16)

จากการสอบถามความคิดเห็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 และมัธยมศึกษาปีที่ 6 เกี่ยวกับการศึกษาค้นคว้า หรือเรียนรู้จากพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นหรืออุทยานการศึกษา โดยให้แสดงความคิดเห็น 10 ข้อ ปรากฏผลดังนี้

1) **นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4** ไม่ว่าจะพิจารณาจากค่าเฉลี่ยหรือค่าร้อยละ พบว่า นักเรียนเห็นด้วยมาก 4 ข้อ (ค่าเฉลี่ย 2.52 - 2.91 ร้อยละ 56.52 - 91.30) เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ได้ดังนี้ สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ (ค่าเฉลี่ย 2.91 ร้อยละ 91.30) ภูมิใจ (ค่าเฉลี่ย 2.65 ร้อยละ 65.22) เกิดความกระตือรือร้น (ค่าเฉลี่ย 2.57 ร้อยละ 56.52) สนุกสนาน (ค่าเฉลี่ย 2.52 ร้อยละ 56.52) เห็นด้วยปานกลาง 6 ข้อ (ค่าเฉลี่ย 1.87 - 2.43 ร้อยละ 56.52 - 78.26) ได้แก่ ต้องรับผิดชอบ (ค่าเฉลี่ย 2.43 ร้อยละ 56.52) มีความสุข (ค่าเฉลี่ย 2.35 ร้อยละ 65.22) เรียนสบาย (ค่าเฉลี่ย 2.22 ร้อยละ 60.87) ทำท่าย (ค่าเฉลี่ย 2.13 ร้อยละ 69.56) เข้าใจง่าย (ค่าเฉลี่ย 1.96 ร้อยละ 78.26) และเป็นกิจกรรมที่มีปัญหา (ค่าเฉลี่ย 1.87 ร้อยละ 69.56)

2) **นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6** ไม่ว่าจะพิจารณาจากค่าเฉลี่ยหรือค่าร้อยละ พบว่า เห็นด้วยมาก 4 ข้อ (ค่าเฉลี่ย 2.55 - 2.88 ร้อยละ 55 - 88.33) เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อยได้ดังนี้ สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ (ค่าเฉลี่ย 2.88 ร้อยละ 88.33) ภูมิใจ (ค่าเฉลี่ย 2.85 ร้อยละ 85) ต้องรับผิดชอบ (ค่าเฉลี่ย 2.57 ร้อยละ 60) และมีความสุข (ค่าเฉลี่ย 2.55 ร้อยละ 55) เห็นด้วยปานกลาง 6 ข้อ (ค่าเฉลี่ย 1.63 - 2.48 ร้อยละ 50 - 68.34) ได้แก่ เกิดความกระตือรือร้น (ค่าเฉลี่ย 2.48) โดยมีค่าร้อยละในระดับมาก (50) สนุกสนาน (ค่าเฉลี่ย 2.42 ร้อยละ 58.33) เรียนสบาย (ค่าเฉลี่ย 2.22 ร้อยละ 71.67) เข้าใจง่าย (ค่าเฉลี่ย 2.13 ร้อยละ 63.33) ทำท่าย (ค่าเฉลี่ย 1.95 ร้อยละ 68.34) และเป็นกิจกรรมที่มีปัญหา (ค่าเฉลี่ย 1.63 ร้อยละ 50)

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดของผู้บริหารและครูผู้สอน เกี่ยวกับกระบวนการในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ความคิดเห็นของผู้รู้ในท้องถิ่นในการร่วมมือกับโรงเรียนจัดการเรียนการสอน และความคิดเห็นของนักเรียนในการเรียนกับผู้รู้ในท้องถิ่น กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา ประกอบด้วย 1) ผู้บริหาร 21 คน ครูผู้สอน 21 คน ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 13 โรงเรียน และกรมสามัญศึกษา 8 โรงเรียน 2) ผู้รู้ในท้องถิ่น 50 คน และ 3) นักเรียนระดับประถมศึกษา 371 คน มัธยมศึกษาตอนต้น 266 คน และมัธยมศึกษาตอนปลาย 263 คน รวมทั้งสิ้น 900 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ โดยคณะผู้วิจัยเก็บข้อมูลเอง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าความถี่ ค่าสัดส่วน ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และวิเคราะห์เนื้อหา

สรุปผลการวิจัย

1. แนวคิดของผู้บริหารและครูผู้สอนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน

1.1 แนวคิดของผู้บริหาร

ผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2 ใน 6 ให้แนวคิดว่าการจัดการเรียนการสอนควรให้ชุมชนได้มีส่วนร่วม ตั้งแต่การวางแผนการจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรม และการประเมินผลการดำเนินงานของโรงเรียน (5 คน) ผู้รู้ในท้องถิ่นเป็นผู้ที่มีความรู้ เรื่องของท้องถิ่นดี สามารถจะสืบทอดไปสู่คนรุ่นใหม่ได้ดีกว่าครูผู้สอน และช่วยให้นักเรียนเห็นคุณค่าของผู้ที่อยู่ในท้องถิ่น มีโอกาสเลือกเรียนในสิ่งที่ตนถนัดและสนใจ

มากยิ่งขึ้น ทั้งยังได้รับประสบการณ์ตรงจากผู้ที่มีประสบการณ์ (4 คน) ส่วนผู้บริหารโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา 1 ใน 2 (4 คน) ให้แนวคิดที่ว่าที่โรงเรียนดำเนินการเพราะต้องการจะสืบทอดองค์ความรู้ที่มีคุณค่าของท้องถิ่น ให้เยาวชนรุ่นใหม่ได้ศึกษา และต้องการจะจรรโลงขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของท้องถิ่นให้คงไว้

1.2 แนวคิดของครูผู้สอน

ครูผู้สอนโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 1 ใน 4 (3 คน) ให้แนวคิดว่าการนำผู้รู้ในท้องถิ่นมาร่วมในการพัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอนนั้น ความรู้และประสบการณ์ที่นักเรียนได้รับสอดคล้องกับชีวิตจริง ทั้งยังเป็นการอนุรักษ์สิ่งที่ดั้งเดิมและเอกลักษณ์ของท้องถิ่นให้คงไว้ เป็นการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างชุมชน บ้าน วัด และโรงเรียน ส่วนครูผู้สอนโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา 1 ใน 2 (4 คน) มีแนวคิดว่าเป็นการอนุรักษ์ ศิลป วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงไว้ และช่วยให้นักเรียนมีความผูกพันกับชุมชนที่อยู่อาศัยมากยิ่งขึ้น

2. การดำเนินงานของโรงเรียนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาร่วมในการพัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอน

จากการสอบถามผู้บริหารและครูผู้สอนโรงเรียนที่เป็นกรณีศึกษา 21 โรง พบว่า วิธีที่โรงเรียนดำเนินการ ได้แก่ (1) การเชิญผู้รู้ในท้องถิ่นมาร่วมในการพัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอน (2) การให้นักเรียนออกไปศึกษาและฝึกงานที่บ้านหรือสถานประกอบการของผู้รู้ (3) การเชิญผู้รู้ในท้องถิ่นมาร่วมสอน (4) การนำสิ่งที่เป็นองค์ความรู้ในท้องถิ่นมาสอดแทรกในเนื้อหาวิชาที่สอน (5) การให้นักเรียนไปสำรวจข้อมูลในท้องถิ่นแล้วนำมาจัดการเรียนการสอน (6) การจัดพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น หรืออุทยานการศึกษา โดยได้ดำเนินการดังนี้

2.1 การเตรียมการ

- 1) การรวบรวมความรู้ในท้องถิ่น ครูและนักเรียน หรือนักเรียนสอบถาม/สัมภาษณ์ผู้รู้ในชุมชน กรรมการศึกษาและผู้ปกครอง
- 2) การเสาะหาผู้รู้ในท้องถิ่น ใช้การสอบถามจากผู้รู้ในชุมชน ผู้ปกครอง และนักเรียน
- 3) การติดต่อประสานงานกับผู้รู้ในท้องถิ่น ใช้การติดต่ออย่างไม่เป็นทางการก่อน แล้วจึงทำหนังสือขอความร่วมมือเป็นทางการในภายหลัง

2.2 การจัดกิจกรรม

1) **การพัฒนาหลักสูตรร่วมกับผู้รู้ในท้องถิ่น** มีโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติดำเนินการ 2 โรง ใช้การประชุมร่วมกันระหว่างผู้บริหาร ครูผู้สอน และผู้รู้ในท้องถิ่น สิ่งที่จะพิจารณาคือ เรื่องที่จะสอน และเนื้อหาสาระ หลังจากนั้น ครูผู้สอนจึงนำข้อมูลมากำหนดเป็นโครงการสอน ประกอบด้วย ชื่อเรื่อง ความคิดรวบยอด วัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระ การจัดการเรียนการสอน และการวัดผล

2) **การให้นักเรียนไปฝึกงานที่บ้านหรือสถานประกอบการ** มีโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติดำเนินการ 2 โรง ในกลุ่มການและพื้นฐานอาชีพเรื่องปลูกผักและเลี้ยงสัตว์ ดังนี้

การสอนปลูกผัก สอนเนื้อหาในช่วงโม่งเรียนตามปกติ ส่วนการปฏิบัติให้นักเรียนปฏิบัติจากแปลงสาธิตในโรงเรียน แล้วนำไปทดลองปลูกที่บ้านและที่ท้องนา (หลังฤดูเก็บเกี่ยว) ครูผู้สอนเป็นผู้ติดตาม เยี่ยมเยียน และให้นักเรียนรายงานผลเป็นระยะ ๆ

การสอนเลี้ยงสัตว์ (เลี้ยงเป็ดพันธุ์ไข่) สอนเนื้อหาในช่วงโม่งเรียนตามปกติ และโรงเรียนมอบลูกเป็ดพันธุ์ไข่ให้นักเรียนไปเลี้ยงที่บ้าน กรณีที่มีปัญหาเรื่องโรคสัตว์ให้นักเรียนศึกษาวิธีการแก้ปัญหาจากผู้รู้ในชุมชน จัดบันทึกองค์ความรู้ และประสบการณ์ที่ได้รับแล้วนำมาแลกเปลี่ยนความรู้กับเพื่อนในชั้นเรียน

3) **การเชิญผู้รู้ในท้องถิ่นมาร่วมสอน** มีโรงเรียนดำเนินการ 9 โรง ส่วนใหญ่จะเชิญมาสอน เกี่ยวกับดนตรีไทย และดนตรีพื้นเมือง ในการวางแผนการจัดกิจกรรม ครูผู้สอนวางแผนร่วมกับผู้รู้ในท้องถิ่น แล้วดำเนินการเองทั้งหมด เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม โรงเรียนบางโรงจัดเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรในรูปของกลุ่มสนใจ โดยใช้เวลาสัปดาห์ละ 1 คาบ และสอนเสริมในวันหยุด

4) **การนำสิ่งที่ป็นความรู้เฉพาะเรื่องมาสอดแทรกในเนื้อหาวิชาที่สอน** มีโรงเรียนดำเนินการ 5 โรง โดยครูผู้สอนและนักเรียนช่วยกันรวบรวมความรู้เกี่ยวกับประวัติท้องถิ่น บุคคลสำคัญ ขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ วรรณกรรมท้องถิ่น แล้วนำมาจัดทำเป็นบทเรียนเสริม ในกลุ่มวิชาทักษะ (ภาษาไทย) และมีโรงเรียนบางโรงศึกษาความรู้จากผู้รู้แล้วนำมาสอนนักเรียน

5) **การให้นักเรียนไปสำรวจข้อมูลในท้องถิ่นแล้วนำมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอน** มีโรงเรียนดำเนินการ 2 โรง โดยครูและนักเรียนร่วมกันสัมภาษณ์ผู้รู้ในเรื่องที่สนใจ แล้วนำความรู้ที่ได้มาสรุปและจัดทำเป็นเอกสารเพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอน แล้วให้นักเรียนศึกษา

6) การจัดพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น มีโรงเรียนดำเนินการ 1 โรง โดยให้นักเรียนสำรวจศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีอยู่ในท้องถิ่น แล้วจัดทำเป็นเอกสาร ส่วนสิ่งของที่ได้รับบริจาคได้นำมาจัดทำถาวรชนี แยกเป็นหมวดหมู่ โดยเก็บไว้ในพิพิธภัณฑ์เพื่อให้นักเรียนศึกษาค้นคว้า

2.3 ผลที่ได้รับ

ครูผู้สอน 21 คน ได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับผลที่เกิดขึ้นในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาร่วมในการพัฒนาหลักสูตร และจัดการเรียนการสอน สรุปได้ดังนี้

1) ผลที่เกิดขึ้นต่อนักเรียน คือ เรียนอย่างมีความสุข เห็นคุณค่า และมีเจตคติที่ดีในเรื่องของศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น ความรู้ที่นักเรียนได้รับสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

2) ผลที่เกิดขึ้นต่อโรงเรียน คือ ชุมชนให้การยอมรับ และให้ความศรัทธาต่อโรงเรียนมากยิ่งขึ้น โรงเรียนสามารถจัดการเรียนการสอนได้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น

3) ผลที่เกิดขึ้นต่อชุมชน คือ มีความสามัคคี และมีโอกาสได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และมีความภาคภูมิใจ

2.4 การส่งเสริม สนับสนุน การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดการเรียนการสอน

ผู้บริหาร 21 คน ให้การสนับสนุน ในการนำผู้รู้ในท้องถิ่นมาร่วมจัดการเรียนการสอน คือ สนับสนุนด้านงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ ช่วยในการติดต่อประสานงานกับผู้รู้ ให้ขวัญกำลังใจ ส่งเสริมให้ครูผู้สอนเข้ารับการอบรม และแนะนำให้เห็นความสำคัญของผู้รู้ที่อยู่ในท้องถิ่น

2.5 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ

2.5.1 ปัญหา อุปสรรค

ปัญหาอุปสรรคในการนำผู้รู้มาร่วมในการพัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอน มีดังนี้

- 1) ผู้รู้มีเวลาว่างไม่ตรงตามที่โรงเรียนจัดให้
- 2) งบประมาณที่จะนำมาใช้ดำเนินการมีค่อนข้างน้อย
- 3) ผู้รู้บางคนไม่มีความมั่นใจในความรู้ของตน
- 4) หน่วยงานต้นสังกัด ไม่ให้การสนับสนุนอย่างจริงจัง

2.5.2 ข้อเสนอแนะ

ผู้บริหารโรงเรียน 21 คน ได้ให้ข้อเสนอแนะในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาร่วมในการพัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอน โดยผู้บริหารและครูผู้สอนควรดำเนินการดังนี้

- 1) สร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญต่างๆ
- 2) สร้างศรัทธาให้ชุมชนยอมรับ รวมทั้งให้เกียรติและยกย่องผู้ที่มาร่วมงานกับโรงเรียน
- 3) ผู้ที่จะมาร่วมในการจัดการเรียนการสอน ควรมาร่วมตั้งแต่การวางแผนการจัดการเรียนการสอน
- 4) กรมต้นสังกัดควรให้การสนับสนุน ติดตามผลและให้ข้อเสนอแนะ

3. ความคิดเห็นของผู้รู้ในท้องถิ่น

จากการสอบถามความคิดเห็นของผู้รู้ในท้องถิ่น 50 คน เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ความช่วยเหลือที่โรงเรียนให้ชุมชน ชุมชนให้โรงเรียน และการถ่ายทอดความรู้ให้นักเรียน สรุปผลได้ดังนี้

3.1 การมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน

ผู้รู้ในท้องถิ่นทั้งหมด (ร้อยละ 100) เห็นด้วยที่หลักสูตรเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอน โดยให้เหตุผลว่าการจัดการเรียนการสอนจะได้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น และยังเป็นการสืบทอดองค์ความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นไม่ให้สูญหายไป

3.2 ความช่วยเหลือที่โรงเรียนให้ชุมชน

ผู้รู้ในท้องถิ่น ร้อยละ 54 ได้รับคำแนะนำในเรื่องวิทยาการสมัยใหม่ ที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาอาชีพที่ทำอยู่ให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้น รองลงไป ร้อยละ 46 ได้รับการช่วยเหลือในการจัดพิธีงานบุญต่างๆ เช่น งานศพ งานบวชนาค และงานทำบุญขึ้นบ้านใหม่

3.3 ความช่วยเหลือที่ชุมชนให้โรงเรียน

ความช่วยเหลือที่ชุมชนให้โรงเรียนมี 2 ลักษณะ คือความช่วยเหลือด้านเงิน วัสดุ สิ่งของ แรงงาน และด้านความคิด โดยผู้รู้ส่วนใหญ่ ร้อยละ 76 ให้ความช่วยเหลือด้วยการ

เป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับอาชีพที่ทำอยู่ เช่น การทำปุ๋ยหมัก ทำแก๊สชีวภาพ การกรีดยาง การทำดอกไม้ การรำนโนราห์ การทำขนมพื้นบ้าน สมุนไพรธรรมชาติ การขยายพันธุ์พืช การเล่นดนตรีพื้นบ้าน และดนตรีสากล รองลงไป ร้อยละ 22 ปรึกษาล้างของ เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนและจัดทำพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น

3.4 การถ่ายทอดความรู้

วิชาที่นำผู้รู้ในท้องถิ่นมาร่วมสอน ได้แก่ กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ (ชั้นประถมศึกษา) วิชาศิลปศึกษา การงาน และวิชาชีพ (รายวิชาเลือกเสรีในชั้นมัธยมศึกษา) โดยเนื้อหาวิชาที่นำผู้รู้มาร่วมสอนมากที่สุด 5 อันดับแรก ได้แก่

- ❖ การจักสาน / หัตถกรรม
- ❖ ดนตรีพื้นบ้านที่มีอยู่ในชุมชน
- ❖ การทำการเกษตร
- ❖ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ
- ❖ ประวัติความเป็นมาของท้องถิ่น

ด้านการสอน ผู้รู้ในท้องถิ่น ร้อยละ 24 เน้นในเรื่องการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของท้องถิ่น ร้อยละ 20 เน้นให้เห็นคุณค่าของสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่น และนำมาทำให้เกิดประโยชน์

ความตั้งใจเรียนของนักเรียน ผู้รู้ในท้องถิ่น ร้อยละ 64 ให้ความเห็นว่านักเรียนที่เรียนด้วยมากกว่าครึ่งห้องตั้งใจเรียน ซึ่งอาจจะเป็นเพราะ ความรู้และประสบการณ์ที่นักเรียนได้รับสามารถนำไปปฏิบัติและเป็นพื้นฐานของการประกอบอาชีพได้

ปัญหาอุปสรรค ผู้รู้ในท้องถิ่น ร้อยละ 90 ให้ความเห็นว่าไม่มีปัญหา

4. ความคิดเห็นของนักเรียน

จากการสอบถามความคิดเห็นของนักเรียน เกี่ยวกับการไปฝึกงานที่บ้านหรือสถานประกอบการกับผู้รู้ในท้องถิ่น การเข้าร่วมกิจกรรมที่สอนโดยผู้รู้ในท้องถิ่น การไปสำรวจข้อมูลจากแหล่งความรู้ในชุมชน และการศึกษาค้นคว้าหรือเรียนรู้จากพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นหรืออุทยานการศึกษา สรุปผลได้ดังนี้

4.1 การไปฝึกงานที่บ้านหรือสถานประกอบการกับผู้รู้ในท้องถิ่น

1) นักเรียนระดับประถมศึกษา เห็นด้วยมาก 8 ข้อ จาก 10 ข้อ (ค่าเฉลี่ย 2.52 -

2.87) ได้แก่ ภูมิใจ เป็นกิจกรรมที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ สนุกสนาน เข้าใจง่าย มีความสุข เรียนสบาย ต้องรับผิดชอบ เกิดความกระตือรือร้น เห็นด้วยปานกลาง เพียง 1 ข้อ คือ ทำท่าย (ค่าเฉลี่ย 2.18) และเห็นด้วยน้อย คือเป็นกิจกรรมที่มีปัญหา (ค่าเฉลี่ย 1.00)

2) **นักเรียนระดับมัธยมศึกษา** เห็นด้วยมาก 4 ข้อ จาก 10 ข้อ (ค่าเฉลี่ย 2.58 - 2.74) ได้แก่ ต้องรับผิดชอบ เป็นกิจกรรมที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ เกิดความกระตือรือร้นและภูมิใจ เห็นด้วยปานกลาง 5 ข้อ จาก 10 ข้อ (ค่าเฉลี่ย 2.15 - 2.44) ได้แก่ สนุกสนาน ทำแล้วมีความสุข เข้าใจง่าย เรียนสบายและทำท่าย เห็นด้วยน้อย เพียง 1 ข้อ คือ เป็นกิจกรรมที่มีปัญหา (ค่าเฉลี่ย 1.00)

4.2 การเข้าร่วมกิจกรรมที่สอนโดยผู้รู้ในท้องถิ่น สรุปได้ดังนี้

1) **นักเรียนระดับประถมศึกษา** เห็นด้วยมาก 5 ข้อ จาก 10 ข้อ (ค่าเฉลี่ย 2.56 - 2.84) ได้แก่ ภูมิใจ สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ สนุกสนาน มีความสุข และต้องรับผิดชอบ เห็นด้วยปานกลาง 4 ข้อ (ค่าเฉลี่ย 2.24 - 2.46) ได้แก่ เรียนสบาย เกิดความกระตือรือร้น เข้าใจง่าย และทำท่าย และเห็นด้วยน้อย เพียง 1 ข้อ คือ เป็นกิจกรรมที่มีปัญหา (ค่าเฉลี่ย 1.39)

2) **นักเรียนระดับมัธยมศึกษา** เห็นด้วยมาก 2 ข้อ จาก 10 ข้อ (ค่าเฉลี่ย 2.71 - 2.86) ได้แก่ เป็นกิจกรรมที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ และภูมิใจและเห็นด้วยปานกลาง 8 ข้อ (ค่าเฉลี่ย 1.53 - 2.50) ได้แก่ ต้องรับผิดชอบ เกิดความกระตือรือร้น มีความสุข สนุกสนาน เรียนสบาย เข้าใจง่าย ทำท่าย และเป็นกิจกรรมที่มีปัญหา

4.3 การไปสำรวจข้อมูลจากแหล่งความรู้ในชุมชน สรุปได้ดังนี้

1) **นักเรียนระดับประถมศึกษา** เห็นด้วยมาก 7 ข้อ จาก 10 ข้อ (ค่าเฉลี่ย 2.52 - 2.89) ได้แก่ สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ภูมิใจ สนุกสนาน มีความสุข เรียนสบาย ต้องรับผิดชอบ เข้าใจง่าย และเห็นด้วยปานกลาง 3 ข้อ (ค่าเฉลี่ย 1.65 - 2.45) ได้แก่ ทำท่าย เกิดความกระตือรือร้น และเป็นกิจกรรมที่มีปัญหา

2) **นักเรียนระดับมัธยมศึกษา** เห็นด้วยมาก 3 ข้อ จาก 10 ข้อ (ค่าเฉลี่ย 2.57 - 2.88) ได้แก่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ต้องรับผิดชอบ และภูมิใจและเห็นด้วยปานกลาง 7 ข้อ (ค่าเฉลี่ย 1.73 - 2.47) ได้แก่ เกิดความกระตือรือร้น สนุกสนาน มีความสุข เรียนสบาย ทำท่าย เข้าใจง่าย และเป็นกิจกรรมที่มีปัญหา

4.4 การไปศึกษาค้นคว้าหรือเรียนรู้จากพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นหรืออุทยานการศึกษา สรุปได้ดังนี้

1) **นักเรียนระดับประถมศึกษา** เห็นด้วยมาก 6 ข้อ จาก 10 ข้อ (ค่าเฉลี่ย 2.61 - 2.98) ได้แก่ ภูมิใจ สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ สนุกสนาน มีความสุข เรียนสบาย และเข้าใจง่าย และเห็นด้วยปานกลาง 3 ข้อ (ค่าเฉลี่ย 2.45 - 2.49) ได้แก่ ต้องรับผิดชอบ เกิดความกระตือรือร้น และท้าทาย และเห็นด้วยน้อยเพียง 1 ข้อ คือ เป็นกิจกรรมที่มีปัญหา (ค่าเฉลี่ย 1.39)

2) **นักเรียนระดับมัธยมศึกษา** เห็นด้วยมาก 4 ข้อ จาก 10 ข้อ (ค่าเฉลี่ย 2.51 - 2.89) ได้แก่ สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ภูมิใจ ต้องรับผิดชอบ และเกิดความกระตือรือร้น และเห็นด้วยปานกลาง 6 ข้อ (ค่าเฉลี่ย 1.70 - 2.49) ได้แก่ มีความสุข สนุกสนาน เรียนสบาย เข้าใจง่าย ท้าทาย และเป็นกิจกรรมที่มีปัญหา

อภิปรายผล

หลักสูตรประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย ฉบับปรับปรุงใหม่ พ.ศ. 2533 เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นมีบทบาทในการจัดการศึกษามากขึ้น คือโรงเรียนสามารถนำผู้รู้ในท้องถิ่นมาร่วมในการจัดการเรียนการสอนได้ ซึ่งจากการศึกษาโรงเรียนที่เป็นกรณีศึกษา 21 โรง พบว่า การดำเนินงานดังกล่าวเกิดจากผู้บริหารและครูผู้สอนเห็นความสำคัญขององค์ความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่น และเชื่อมั่นว่าผู้รู้ในท้องถิ่น เป็นผู้ที่มีคุณค่าในท้องถิ่นดีกว่าผู้อื่น เนื้อหาที่ผู้รู้ในท้องถิ่นมาร่วมสอนเป็นเรื่องที่สอดคล้องกับอาชีพ ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของท้องถิ่น และการที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมเช่นนี้ ทำให้โรงเรียนกับชุมชนมีความสัมพันธ์กันมากยิ่งขึ้น จากข้อค้นพบข้างต้นแสดงว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน และชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ รัตนะ บัวสนธ์ (2535) ที่พบว่า ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างวัด โรงเรียน และชุมชนขึ้นอยู่กับบุคคลหลัก คือผู้บริหารโรงเรียน ดังนั้นหากจะนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ผู้บริหารและครูจะต้องเป็นผู้ริเริ่มให้เกิดขึ้นก่อน จึงจะทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทในการให้ความรู้แก่บุคลากรในโรงเรียน

การส่งนักเรียนไปฝึกงานที่บ้านหรือสถานประกอบการกับผู้รู้ในท้องถิ่น พบว่า การจัดกิจกรรมในการสอนวิชาการงานและพื้นฐานอาชีพ (การปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์) นอกจากนักเรียนสามารถปลูกผักหรือเลี้ยงสัตว์ได้แล้ว นักเรียนยังได้เรียนรู้ในเรื่องความรับผิดชอบ ความอดทน

พร้อม ๆ กับการพัฒนาทักษะการสังเกต การจดบันทึก และการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งคุณสมบัติดังกล่าวนี้เป็นพื้นฐานที่สำคัญของกระบวนการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับความเป็นจริงในชุมชนของตนเอง

ถ้าพิจารณาความคิดเห็นของนักเรียนที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว พบว่า นักเรียนระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าการเรียนเช่นนี้ทำให้เกิดความภูมิใจ มีความกระตือรือร้น และความรับผิดชอบ ส่วนความรู้ที่ได้รับสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ แสดงว่าการจัดกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าว โดยให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติ นับได้ว่าเป็นการฝึกความรับผิดชอบ และทำให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจได้ นอกจากนั้นการทำกิจกรรมนอกห้องเรียน ยังทำให้การเรียนตื่นเต้น มีชีวิตชีวา การเรียนดำเนินไปอย่างสนุกสนาน และผู้เรียนมีความกระตือรือร้นที่จะเรียน ซึ่งจะส่งผลให้มีความงอกงามทางปัญญาและความคิด คือ รู้จักคิด รู้จักหาเหตุผล และรู้จักวิธีการแก้ปัญหา ซึ่งคุณลักษณะดังกล่าวนี้มีความสำคัญยิ่งต่อการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมยุคใหม่ อันเป็นสิ่งที่ควรจะต้องปลูกฝังให้กับนักเรียน อนึ่งในการเรียนสิ่งที่มีคุณค่ายิ่ง คือ จะให้นักเรียนเรียนอย่างไวมากกว่าเรียนอะไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และความรู้ที่ได้รับสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งเป็นสิ่งที่ครูผู้สอนและผู้เกี่ยวข้องควรตระหนักอยู่เสมอ

การเชิญผู้รู้ในท้องถิ่นมาร่วมสอนหรือเป็นวิทยากร พบว่าเป็นการสอนศิลปพื้นบ้าน และอาชีพของชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ การจัดกิจกรรมในลักษณะเช่นนี้ โรงเรียน 1 ใน 4 จัดเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรในรูปแบบของกลุ่มสนใจ โดยใช้เวลาสอนสัปดาห์ละ 1 คาบ และสอนเสริมในวันหยุด ซึ่งนักเรียนเห็นด้วยมาก ว่าการได้เรียนกับผู้รู้ในชุมชนเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความภาคภูมิใจ ความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้มาก แสดงว่าการจัดการศึกษาของโรงเรียนสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนในท้องถิ่น และเป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนรับด้วยความเต็มใจ ถึงแม้ว่าบางครั้งจะต้องมาเรียนในวันหยุดก็ตาม ด้านการถ่ายทอดความรู้ของผู้รู้ พบว่า เน้นการให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติ เห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ดีงามของท้องถิ่น (ร้อยละ 24) เน้นให้เห็นคุณค่าของ สิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่น (ร้อยละ 20) จึงนับได้ว่าการสอนของผู้รู้ นอกจากจะสอนให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจในสิ่งที่เรียนแล้ว ยังได้ปลูกฝังความรัก ความผูกพัน และความพร้อมที่จะสืบทอดวิถีชีวิตในชุมชน อย่างไรก็ตามการสอนโดยผู้รู้ พบว่ามีปัญหาอยู่บ้างในเรื่องของเวลาที่ทางโรงเรียนจัดให้ และงบประมาณที่จะใช้ในการจัดซื้อวัสดุและอุปกรณ์ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ รัตนา ชูเดช (2535) ที่ศึกษาการใช้วิทยากรในการสอนกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

การให้นักเรียนออกไปสำรวจข้อมูลจากแหล่งความรู้ในชุมชนแล้วนำมาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การเรียนการสอน พบว่าสิ่งที่โรงเรียนดำเนินการเป็นการฝึกให้นักเรียนมีจิตใจใฝ่รู้ ใฝ่เรียน ใฝ่ลงมือปฏิบัติ ทั้งโดยการคิด และการวางแผนในส่วนที่ตนเองรับผิดชอบและที่ทำร่วมกับผู้อื่น ซึ่งคุณลักษณะที่ได้จากการฝึกนี้จะเป็นตัวกำกับพฤติกรรมของนักเรียนให้พัฒนาตนเองอยู่เสมอ อีกทั้งยังเป็นการฝึกให้นักเรียนรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ที่หลากหลาย มีความสามารถในการรวบรวมข้อมูล สรุปความและแปลความข้อมูลได้ นับได้ว่าเป็นการฝึกที่มีเป้าหมายให้นักเรียนรู้จักการเรียนรู้ด้วยตนเอง นอกจากนั้นการที่นักเรียนได้สัมผัสคนทุกเพศ ทุกวัยในชุมชน เป็นการสร้างและปลูกฝังให้เกิดความรัก ความผูกพันต่อชุมชน มีความพร้อมที่จะสืบทอดวิถีชีวิตในชุมชน ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ควรจะต้องปลูกฝังให้กับ นักเรียนตั้งแต่ระดับประถมศึกษา

ถ้าพิจารณาความคิดเห็นของนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวพบว่า นักเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา มีความเห็นสอดคล้องกันว่าการได้ออกไปสำรวจข้อมูลในชุมชน เป็นกิจกรรมที่ทำให้ต้องรับผิดชอบ เกิดความภูมิใจ และความรู้ที่ได้รับนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ทั้งนี้อาจจะเพราะสิ่งที่ให้นักเรียนศึกษาจากข้อมูลที่วิเคราะห์ ค้นคว้า รวบรวม ไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะในบทเรียนเท่านั้น แต่เป็นสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวนักเรียน อีกประการหนึ่ง การให้นักเรียนได้เรียนรู้ เรื่องของหมู่บ้าน ชุมชน ถิ่นที่อยู่อาศัย ขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจ ซึ่งจะส่งผลให้มีความรักในถิ่นฐานบ้านเกิดมากยิ่งขึ้น ส่วนวิธีการที่ใช้สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ด้วย

การศึกษาโรงเรียนที่เป็นรายกรณีในครั้งนี้ ได้ข้อค้นพบว่า การให้นักเรียนเรียนกับผู้รู้ในท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นในลักษณะใดก็ตาม นักเรียนทุกระดับเห็นด้วยสอดคล้องกันอย่างมากว่า การเรียนในลักษณะนี้ สิ่งที่ได้รับ คือ ความภาคภูมิใจ ความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ข้อค้นพบนี้น่าจะนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความสนใจของนักเรียน

ข้อเสนอแนะ

1. การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่จะทำให้นักเรียนมีความรัก ความภาคภูมิใจและหวงแหนบ้านเกิดมากยิ่งขึ้น ควรจัดหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้สิ่งที่ใกล้ตัว เกี่ยวกับหมู่บ้าน ชุมชน ถิ่นที่อยู่อาศัย ขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ เป็นผลให้นักเรียนมีการเรียนรู้ที่เร็ว ง่ายต่อความเข้าใจ และนำไปใช้ได้จริง

2. การจัดการเรียนการสอนควรสอดคล้องกับธรรมชาติ ความอยากรู้ อยากเห็นของนักเรียน และควรมีกิจกรรมให้ได้ทำด้วย อันเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้ไปพร้อมๆ กับการปฏิบัติ ซึ่งจะทำให้เกิดการตื่นตัวอยู่เสมอสำหรับการเรียนรู้ และจะส่งผลให้เกิดความรักที่จะเรียนรู้อย่างยั่งยืน

3. ผู้บริหารและครูผู้สอนควรให้ความสำคัญกับองค์ความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่น และค้นหาแหล่งวิทยากร (ผู้รู้จริง) ที่จะแนะนำนักเรียนให้ไปศึกษาหาความรู้ หรือเชิญมาถ่ายทอดประสบการณ์ให้นักเรียน โดยเชิญมาร่วมตั้งแต่ขั้นการจัดทำหลักสูตร จนถึงการประเมินผล

4. โรงเรียนควรสร้างเจตคติให้ชาวบ้านในชุมชนรับรู้ว่าเป็นโรงเรียนเป็นของชุมชน และควรหาวิธีการกระตุ้นให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนและการจัดการเรียนการสอนกับโรงเรียนให้มากยิ่งขึ้น

5. กรมต้นสังกัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรส่งเสริม สนับสนุน ทั้งในด้านงบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์ ในการนำผู้รู้ในท้องถิ่นมาร่วมในการจัดการเรียนการสอน

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กิตติพิศ ศิริสูตร. การนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533). วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.
- คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. คู่มืออบรมครูแนวการใช้หลักสูตรประถมศึกษา ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ในประถมศึกษาปีที่ 1-2. เอกสาร คน. ที่ 16/2534.
- คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. แนวทางการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยภูมิปัญญาชาวบ้านในโรงเรียนสังกัด สปช. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2537.
- จิรวรรณ ช้างลำลิ. การใช้แหล่งวิทยาการในชุมชนประกอบการเรียนการสอนวิชาชีววิทยาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย. วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.
- ทัศนีย์ ศุภเมธี. หลักสูตรและแบบเรียนประถมศึกษา. ภาควิชาหลักสูตรและการสอน วิทยาลัยครูธนบุรี, มปป..
- ธำรง บัวศรี. ทฤษฎีหลักสูตรการออกแบบและพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : เอราวัณการพิมพ์, 2531.
- บุญมี เณรยอด. หลักการพัฒนาหลักสูตร. ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, มปป..
- ประสิทธิ์ อามาตร์. การใช้แหล่งความรู้ในชุมชนในการสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนประถมศึกษา ในเขตการศึกษา 10. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.
- ประเวศ วะสี. การสร้างสรรค์ภูมิปัญญาไทยเพื่อการพัฒนา. ชุมชนพัฒนา ปีที่ 1 ฉบับที่ 5, 2530.
- ฝึกหัดครู, กรม. โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-4 ในการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ชุดฝึกอบรมที่ 6 ความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรประถมศึกษา คณะกรรมการวิจัยสหวิทยาลัยล้านนา กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2535.

- เพ็ญจันทร์ ธนาภิบาล. สภาพและปัญหาของการพัฒนาหลักสูตรในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร สังกัดกรมสามัญศึกษา. วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.
- ปิฎก โสธร. หลักบริหารการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วัฒนาพานิช, 2526.
- รัตนะ บัวสนธิ. บทบาทของโรงเรียนประถมศึกษากับการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น. วารสารการศึกษาแห่งชาติ ปีที่ 24 (เมษายน - พฤษภาคม 2533)
- รัตนะ บัวสนธิ. การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น : กรณีศึกษาชุมชนแห่งหนึ่งในเขตภาคกลางตอนล่าง. วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารการศึกษาดุสิตบัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร มหาวิทยาลัยศรีนครินทร-วิโรฒ ประสานมิตร, 2535.
- วิชาการ, กรม. หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2532.
- วิชาการ, กรม. การพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น. 2534, อัดสำเนา.
- วิจิตร ไชยศิลป์. การสำรวจการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดน่าน. วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.
- วิจิต นันทสุวรรณ. ภูมิปัญญาชาวบ้านในงานพัฒนา ฯ, สังคมพัฒนา. ฉบับที่ 8 (2528) : 7.
- วัฒนา ชูเดช. การใช้วิทยากรในการสอนกลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพของครูประถมศึกษา ปีที่ 6 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 7. วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.
- สังัด อุทรานันท์. พื้นฐานและหลักการพัฒนาหลักสูตร. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มิตรสยาม, 2532.
- สวัสดิ์ จงกล. เอกสารการสอนชุดวิชาการสอนกลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพ. หน่วยที่ 1 และ 2 ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : บริษัทประชาชน จำกัด.
- สามารถ จันทร์สุรย์. ภูมิปัญญาชาวบ้านรากฐานในการพัฒนาบ้านเมือง. วัฒนธรรมไทย ปีที่ 29 (กุมภาพันธ์ - พฤษภาคม 2533).

- สุจริต เพียรชอบ. **หลักสูตร ลักษณะ แนวโน้ม และการพัฒนา.** ภาควิชามัธยมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.
- สุมน อมรวิวัฒน์. **เอกสารการสอนชุดวิชาการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตหน่วยที่ 1.** หน้าที่ 17. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2526.
- เสนห์ จามริก. **การแสวงหาภูมิปัญญาไทยเพื่อการพัฒนา.** ชุมชนพัฒนา. 1 (กันยายน-ตุลาคม 2529) : 6-7.
- เสรี พงศ์พิศ. **คืนสู่รากเหง้า : ทางเลือกและทัศนะวิจารณ์ว่าด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน.** กรุงเทพฯ : เทียนวรรณ, 2529.
- สมพงษ์ จิตระดับ. **กิจกรรมการเรียนการสอน.** ประชากรศึกษา 35 (ตุลาคม 2527) : 20 - 21.
- สมพิศ วงษ์แหยม. **สภาพและปัญหาการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นในการพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา.** วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.
- อังกูล สมคะเนย์. **สภาพ และปัญหาการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้พัฒนาหลักสูตรในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี.** วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.
- เอกวิทย์ ณ ถลาง. **"ข้อคิดเรื่องหลักสูตร".** ประชากรศึกษา. 17 (ตุลาคม 2508) : 138.

ภาษาอังกฤษ

- Beauchamp, George A. **The Curriculum of the Elementary School.** Boston : Allyn and Bacon, Inc., 1964.
- Taba Hilda. **Curriculum Development : Theory and Practice.** New York : Harcourt, Brace & World, Inc., 1962.

ภาคผนวก

ตารางวิเคราะห์ข้อมูล

ตารางที่ 1 สถานภาพของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน

สถานภาพ	ผู้บริหาร (N = 21)	ครูผู้สอน (N = 21)
เพศ		
ชาย	20	13
หญิง	1	8
อายุ		
ต่ำกว่า 30 ปี	–	–
31 – 40 ปี	3	13
41 – 50 ปี	15	8
51 – 60 ปี	3	–
วุฒิการศึกษา		
อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	–	4
ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า	18	16
สูงกว่าปริญญาตรี	3	1
ประสบการณ์ในตำแหน่ง		
ต่ำกว่า 5 ปี	3	–
6 – 10 ปี	6	2
11 – 15 ปี	5	3
16 – 20 ปี	2	10
มากกว่า 20 ปี	5	6
สังกัด		
สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ	13	13
กรมสามัญศึกษา	8	8

ตารางที่ 2 สถานภาพของผู้รู้ในท้องถิ่น

สถานภาพ	จำนวน (50 คน)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	39	78.00
หญิง	11	22.00
อายุ		
ต่ำกว่า 30 ปี	4	8.00
31 - 40 ปี	8	16.00
41 - 50 ปี	9	18.00
51 - 60 ปี	13	26.00
มากกว่า 60 ปี	16	32.00
วุฒิการศึกษา		
ไม่ได้เรียน	1	2.00
ประถมศึกษา	25	70.00
มัธยมศึกษาตอนต้น	4	8.00
มัธยมศึกษาตอนปลาย	2	4.00
ปวช.	1	2.00
ปวส.	1	2.00
ปกศ.สูง	2	4.00
นักธรรมตรี	1	2.00
ปริญญาตรี	3	6.00
อาชีพที่ทำ		
ทำนา	15	30.00
ทำไร่นาสวนผสม	1	2.00
ทำสวน ทำไร่	24	48.00
ข้าราชการบ้านาญ	2	4.00
รับราชการ	2	4.00
รับจ้าง	3	6.00
ครูสอนศาสนา	1	2.00
แม่บ้าน	2	4.00

ตารางที่ 3 จำนวนนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามกิจกรรมที่เข้าร่วมและระดับชั้น

กิจกรรม	จำนวนนักเรียน	
	ประถมฯ	มัธยม
1. การไปฝึกงานที่บ้านหรือสถาน ประกอบการกับผู้รู้ในท้องถิ่น	14 (ป.4) 75 (ป.5)	70 (ม.3) 23 (ม.4) 22 (ม.5)
รวม	89 (23.99)	115 (21.74)
2. การเข้าร่วมกิจกรรมที่สอน โดยผู้รู้ในท้องถิ่น	12 (ป.5) 135 (ป.6)	26 (ม.1) 36 (ม.2) 62 (ม.3) 18 (ม.4) 39 (ม.5)
รวม	147 (39.62)	181 (34.21)
3. การออกไปสำรวจข้อมูลจากแหล่ง ความรู้ในชุมชน	13 (ป.4) 26 (ป.5) 45 (ป.6)	72 (ม.3) 23 (ม.4) 55 (ม.5)
รวม	84 (22.64)	150 (28.36)
4. การไปศึกษาค้นคว้าหรือเรียนรู้จาก พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นหรืออุทยาน การศึกษา	11 (ป.4) 40 (ป.6)	23 (ม.4) 60 (ม.6)
รวม	51 (13.75)	83 (15.69)
รวมทั้งสิ้น	371	529

ตารางที่ 4 ความช่วยเหลือที่โรงเรียนให้ชุมชน

ความช่วยเหลือ*	จำนวน (50 คน)	ร้อยละ
1. ด้านงานบุญต่างๆ	23	46.00
2. คำแนะนำเกี่ยวกับวิทยาการสมัยใหม่	27	54.00
3. วัสดุสิ่งของ	1	2.00
4. แรงงานของนักเรียน	1	2.00
5. ทำกิจกรรมร่วมกับชุมชนเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้ชุมชน	1	2.00

*ความช่วยเหลือที่ผู้รู้แต่ละคนได้รับจากโรงเรียนมีมากกว่า 1 อย่าง

ตารางที่ 5 ความช่วยเหลือที่ผู้รู้ในท้องถิ่นให้โรงเรียน

รายการ	จำนวน (50 คน)	ร้อยละ
1. การสนับสนุนสิ่งที่เป็นวัสดุสิ่งของและอุปกรณ์การเรียนการสอน	11	22.00
2. การสนับสนุนด้านแรงงาน	1	2.00
3. การสนับสนุนด้านความคิดและภูมิปัญญา	38	76.00

ตารางที่ 6 เนื้อหาวิชาที่ถ่ายทอดโดยผู้รู้ในท้องถิ่น

เนื้อหา	จำนวนผู้รู้ในท้องถิ่น ที่ให้ความรู้ (50 คน)	ร้อยละ
1. การทำปุ๋ยหมัก	4	8.00
2. การทำแก๊สชีวภาพ	1	2.00
3. การทำการเกษตร	5	10.00
4. การกรรดยาง	1	2.00
5. พืชสมุนไพร	3	6.00
6. การเลี้ยงไก่พื้นบ้าน	2	4.00
7. การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ	5	10.00
8. การจัดสวน/ห้องอาหาร	8	16.00
9. การทำดอกไม้โดยใช้ใบยางพารา	1	2.00
10. การทำขนมพื้นบ้าน	3	6.00
11. ดนตรีพื้นบ้านที่มีอยู่ในชุมชน	7	14.00
12. การรำโนราห์/ฟ้อนรำ	3	6.00
13. เพลงกล่อมเด็ก	2	4.00
14. ประวัติความเป็นมาของท้องถิ่น	5	10.00

ตารางที่ 7 การสอนให้เห็นคุณค่าของผู้รู้และองค์ความรู้ที่มีในท้องถิ่น

เรื่อง	จำนวนผู้รู้ในท้องถิ่น (50 คน)	ร้อยละ
1. การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของท้องถิ่น	12	24.00
2. ให้นักเรียนเห็นคุณค่าและนำสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาทำให้เกิดประโยชน์และนำไปใช้ประกอบอาชีพ	10	20.00
3. กระตุ้นและเน้นให้นักเรียนรักการทำงาน	7	14.00
4. ให้เห็นคุณค่าของผู้รู้ในท้องถิ่นและความรู้ที่ได้รับ	6	12.00
5. ให้เกิดความภาคภูมิใจในชุมชนที่อยู่อาศัย ศรัทธาในตัวผู้รู้	5	10.00
6. ให้เป็นคนดี ประกอบอาชีพอย่างสุจริต และมี คุณธรรม	4	8.00
7. ให้รู้จักเคารพครูบาอาจารย์ที่ให้ความรู้	3	6.00
8. ให้รู้จักหาประสบการณ์ชีวิต	3	6.00

ตารางที่ 8 ความคิดเห็นของนักเรียนระดับประถมศึกษา เกี่ยวกับการไปฝึกงานกับผู้รู้ในท้องถิ่นที่บ้านหรือสถานประกอบการ

ข้อความ	ความคิดเห็นของนักเรียนชั้น ป.4 (N=14)					ความคิดเห็นของนักเรียนชั้น ป.6 (N=75)				
	มาก	ปานกลาง	น้อย	$\bar{X}$	S.D.	มาก	ปานกลาง	น้อย	$\bar{X}$	S.D.
1. เป็นกิจกรรมที่น่าภูมิใจ	13	1	-	2.93 (มาก)	0.27	65 (86.67)	10 (13.33)	-	2.87 (มาก)	0.34
2. เป็นกิจกรรมที่สนุกสนาน	11	3	-	2.79 (มาก)	0.43	55 (73.33)	20 (26.67)	-	2.73 (มาก)	0.45
3. เป็นกิจกรรมที่ท้าทาย	2	11	1	2.07 (ปานกลาง)	0.47	23 (30.67)	44 (58.67)	8 (10.66)	2.20 (ปานกลาง)	0.62
4. เป็นกิจกรรมที่เรียนสบาย	7	7	-	2.50 (ปานกลาง)	0.52	43 (57.33)	32 (42.67)	-	2.57 (มาก)	0.50
5. เป็นกิจกรรมที่มีปัญหา	-	-	14	1.00 (น้อย)	0.00	-	-	75 (100.00)	1.00 (น้อย)	0.00
6. เป็นกิจกรรมที่ทำให้เกิดความกระตือรือร้น	8	5	1	2.50 (ปานกลาง)	0.65	46 (61.34)	22 (29.33)	7 (9.33)	2.52 (มาก)	0.66
7. เป็นกิจกรรมที่ทำให้ต้องรับผิดชอบ	11	3	-	2.79 (มาก)	0.43	38 (50.67)	36 (48.00)	1 (1.33)	2.49 (ปานกลาง)	0.53
8. เป็นกิจกรรมที่เข้าใจง่าย	10	4	-	2.71 (มาก)	0.47	47 (62.67)	28 (37.33)	-	2.63 (มาก)	0.49
9. เป็นกิจกรรมที่ทำแล้วมีความสุข	10	4	-	2.71 (มาก)	0.47	45 (60.00)	30 (40.00)	-	2.60 (มาก)	0.49
10. เป็นกิจกรรมที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้	8	5	1	2.50 (ปานกลาง)	0.65	62 (82.67)	13 (17.33)	-	2.83 (มาก)	0.38

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บคือค่าร้อยละ

ตารางที่ 9 ความคิดเห็นของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา เกี่ยวกับการไปฝึกงานกับผู้รู้ในท้องถิ่นที่บ้านหรือสถานประกอบการ

ข้อความ	ความคิดเห็นของนักเรียน ชั้น ม.3 (N=70)					ความคิดเห็นของนักเรียน ชั้น ม.4 (N=23)					ความคิดเห็นของนักเรียน ชั้น ม.5 (N=22)				
	มาก	ปานกลาง	น้อย	$\bar{X}$	S.D.	มาก	ปานกลาง	น้อย	$\bar{X}$	S.D.	มาก	ปานกลาง	น้อย	$\bar{X}$	S.D.
1. เป็นกิจกรรมที่น่าภูมิใจ	44 (62.86)	26 (37.14)	-	2.63 (มาก)	0.49	7 (30.43)	16 (69.57)	-	2.30 (ปานกลาง)	0.67	16 (72.73)	6 (27.27)	-	2.73 (มาก)	0.46
2. เป็นกิจกรรมที่สนุกสนาน	28 (40.00)	42 (60.00)	-	2.40 (ปานกลาง)	0.49	11 (47.83)	12 (52.17)	-	2.48 (ปานกลาง)	0.51	12 (54.55)	10 (45.45)	-	2.55 (มาก)	0.51
3. เป็นกิจกรรมที่ท้าทาย	20 (28.57)	45 (64.29)	5 (7.14)	2.21 (ปานกลาง)	0.56	6 (26.09)	14 (60.87)	3 (13.04)	2.13 (ปานกลาง)	0.63	3 (13.64)	15 (68.18)	4 (18.18)	1.95 (ปานกลาง)	0.58
4. เป็นกิจกรรมที่เรียนสบาย	17 (24.29)	50 (71.42)	3 (4.29)	2.20 (ปานกลาง)	0.50	3 (13.04)	17 (73.92)	3 (13.04)	2.00 (ปานกลาง)	0.52	6 (27.27)	16 (72.72)	-	2.77 (ปานกลาง)	0.46
5. เป็นกิจกรรมที่มีปัญหา	-	-	70 (100.00)	1.00 (น้อย)	0.00	-	-	23 (100.00)	1.00 (น้อย)	0.00	-	-	22 (100.00)	1.00 (น้อย)	0.00
6. เป็นกิจกรรมที่ทำให้เกิดความกระตือรือร้น	46 (65.71)	23 (32.86)	1 (1.43)	2.64 (มาก)	0.51	6 (26.09)	16 (69.56)	1 (4.35)	2.22 (ปานกลาง)	0.52	18 (81.82)	4 (18.18)	-	2.82 (มาก)	0.39
7. เป็นกิจกรรมที่ทำให้ต้องรับผิดชอบ	53 (75.71)	17 (24.29)	-	2.76 (มาก)	0.43	16 (69.57)	7 (30.43)	-	2.70 (มาก)	0.47	16 (72.73)	6 (27.27)	-	2.73 (มาก)	0.46
8. เป็นกิจกรรมที่เข้าใจง่าย	30 (42.86)	40 (57.14)	-	2.43 (ปานกลาง)	0.50	1 (4.35)	22 (95.65)	-	2.04 (ปานกลาง)	0.21	9 (40.91)	13 (59.09)	-	2.41 (ปานกลาง)	0.50
9. เป็นกิจกรรมที่ทำแล้วมีความสุข	31 (44.29)	39 (55.71)	-	2.44 (ปานกลาง)	0.50	3 (13.04)	20 (86.96)	-	2.13 (ปานกลาง)	0.34	10 (45.45)	12 (54.55)	-	2.45 (ปานกลาง)	0.51
10. เป็นกิจกรรมที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้	51 (72.86)	19 (27.14)	-	2.73 (มาก)	0.45	10 (43.48)	13 (56.52)	-	2.43 (ปานกลาง)	0.51	17 (77.27)	5 (22.73)	-	2.77 (มาก)	0.43

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บ คือ ค่าร้อยละ

ตารางที่ 10 ความคิดเห็นของนักเรียนระดับประถมศึกษา เกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมที่สอน โดยผู้รู้ในท้องถิ่น

ข้อความ	ความคิดเห็นของนักเรียนชั้น ป.5 (N=12)					ความคิดเห็นของนักเรียนชั้น ป.6 (N=135)				
	มาก	ปานกลาง	น้อย	$\bar{X}$	S.D.	มาก	ปานกลาง	น้อย	$\bar{X}$	S.D.
1. เป็นกิจกรรมที่น่าภูมิใจ	12	—	—	3.00 (มาก)	0.00	111 (82.22)	24 (17.78)	—	2.82 (มาก)	0.38
2. เป็นกิจกรรมที่สนุกสนาน	5	7	—	2.42 (ปานกลาง)	0.51	90 (66.67)	45 (33.33)	—	2.67 (มาก)	0.47
3. เป็นกิจกรรมที่ทำหาย	1	9	2	1.92 (ปานกลาง)	0.51	44 (32.60)	84 (62.22)	7 (5.18)	2.27 (ปานกลาง)	0.55
4. เป็นกิจกรรมที่เรียนสบาย	6	6	—	2.50 (ปานกลาง)	0.52	63 (46.67)	71 (52.59)	1 (0.74)	2.46 (ปานกลาง)	0.51
5. เป็นกิจกรรมที่มีปัญหา	1	3	8	1.42 (น้อย)	0.67	3 (2.22)	47 (34.81)	85 (62.97)	1.39 (น้อย)	0.53
6. เป็นกิจกรรมที่ทำให้เกิดความกระตือรือร้น	1	10	1	2.00 (ปานกลาง)	0.43	74 (54.81)	51 (37.78)	10 (7.41)	2.47 (ปานกลาง)	0.63
7. เป็นกิจกรรมที่ทำให้ต้องรับผิดชอบ	7	5	—	2.58 (มาก)	0.51	78 (57.78)	55 (40.74)	2 (1.48)	2.56 (มาก)	0.53
8. เป็นกิจกรรมที่เข้าใจง่าย	2	9	1	2.08 (ปานกลาง)	0.51	55 (40.74)	79 (58.52)	1 (0.74)	2.40 (ปานกลาง)	0.51
9. เป็นกิจกรรมที่ทำแล้วมีความสุข	5	6	1	2.33 (ปานกลาง)	0.65	88 (65.19)	46 (34.07)	1 (0.74)	2.64 (มาก)	0.50
10. เป็นกิจกรรมที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้	10	2	—	2.83 (มาก)	0.39	116 (85.93)	17 (12.59)	2 (1.48)	2.84 (มาก)	0.40

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บคือค่าร้อยละ

ตารางที่ 11 ความคิดเห็นของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 เกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมที่สอนโดยผู้รู้ในท้องถิ่น

ข้อความ	ความคิดเห็นนักเรียน ชั้น ม.1 (N=26)					ความคิดเห็นนักเรียน ชั้น ม.2 (N=36)					ความคิดเห็นนักเรียน ชั้น ม.3 (N=62)				
	มาก	ปานกลาง	น้อย	$\bar{X}$	S.D.	มาก	ปานกลาง	น้อย	$\bar{X}$	S.D.	มาก	ปานกลาง	น้อย	$\bar{X}$	S.D.
1. เป็นกิจกรรมที่น่าสนใจ	21 (80.77)	5 (19.23)	—	2.81 (มาก)	0.40	24 (66.77)	12 (33.33)	—	2.67 (มาก)	0.48	43 (69.35)	18 (29.03)	1 (1.61)	2.68 (มาก)	0.50
2. เป็นกิจกรรมที่สนุกสนาน	2 (7.69)	14 (53.85)	10 (38.46)	1.69 (ปานกลาง)	0.62	12 (33.33)	24 (66.67)	—	2.33 (ปานกลาง)	0.48	30 (48.39)	32 (51.61)	—	2.48 (ปานกลาง)	0.50
3. เป็นกิจกรรมที่ท้าทาย	3 (11.54)	20 (76.92)	3 (11.54)	2.00 (ปานกลาง)	0.49	1 (2.78)	26 (72.22)	9 (25.00)	1.78 (ปานกลาง)	0.48	20 (32.26)	32 (51.61)	10 (16.13)	2.76 (ปานกลาง)	0.68
4. เป็นกิจกรรมที่เรียนสบาย	2 (7.69)	24 (92.31)	—	2.08 (ปานกลาง)	0.27	13 (36.11)	23 (63.89)	—	2.36 (ปานกลาง)	0.49	19 (30.65)	42 (67.74)	1 (1.61)	2.29 (ปานกลาง)	0.49
5. เป็นกิจกรรมที่มีปัญหา	1 (3.85)	2 (7.69)	23 (88.46)	1.15 (น้อย)	0.46	2 (5.55)	11 (30.56)	23 (63.89)	1.42 (ปานกลาง)	0.60	3 (4.84)	35 (56.45)	24 (38.71)	1.67 (ปานกลาง)	0.57
6. เป็นกิจกรรมที่ทำให้เกิดความกระตือรือร้น	3 (11.54)	15 (57.69)	8 (30.77)	1.81 (น้อย)	0.63	16 (44.44)	19 (52.78)	1 (2.78)	2.47 (ปานกลาง)	0.55	37 (59.68)	23 (37.10)	2 (3.22)	2.56 (มาก)	0.56
7. เป็นกิจกรรมที่ทำให้ต้องรับผิดชอบ	4 (15.38)	22 (84.62)	—	2.15 (ปานกลาง)	0.37	14 (38.89)	21 (58.33)	1 (2.78)	2.36 (ปานกลาง)	0.54	41 (66.13)	19 (30.65)	2 (3.22)	2.63 (มาก)	0.55
8. เป็นกิจกรรมที่เข้าใจง่าย	3 (11.54)	23 (88.46)	—	2.12 (ปานกลาง)	0.33	9 (25.00)	26 (72.22)	1 (2.78)	2.22 (ปานกลาง)	0.48	21 (33.87)	40 (64.52)	1 (1.61)	2.32 (ปานกลาง)	0.50
9. เป็นกิจกรรมที่ทำแล้วมีความสุข	—	24 (92.31)	2 (7.69)	1.92 (ปานกลาง)	0.27	15 (41.67)	20 (55.55)	1 (2.78)	2.39 (ปานกลาง)	0.55	27 (43.55)	35 (56.45)	—	2.44 (ปานกลาง)	0.50
10. เป็นกิจกรรมที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้	25 (96.15)	1 (3.85)	—	2.96 (มาก)	0.2	31 (86.11)	5 (13.89)	—	2.86 (มาก)	0.35	53 (85.45)	9 (14.52)	—	2.85 (มาก)	0.36

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บ คือ ค่าร้อยละ

ตารางที่ 12 ความคิดเห็นของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4-5 เกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมที่สอนโดยผู้รู้ในท้องถิ่น

ข้อความ	ความคิดเห็นนักเรียนชั้น ม.4 (N=18)					ความคิดเห็นนักเรียนชั้น ม.5 (N=39)				
	มาก	ปานกลาง	น้อย	$\bar{X}$	S.D.	มาก	ปานกลาง	น้อย	$\bar{X}$	S.D.
1. เป็นกิจกรรมที่น่าภูมิใจ	12	6	-	2.67 (มาก)	0.49	30	9	-	2.77 (มาก)	0.43
2. เป็นกิจกรรมที่สนุกสนาน	4	13	1	2.17 (ปานกลาง)	0.51	16	23	-	2.41 (ปานกลาง)	0.50
3. เป็นกิจกรรมที่ท้าทาย	1	15	2	1.94 (ปานกลาง)	0.42	8	24	7	2.03 (ปานกลาง)	0.63
4. เป็นกิจกรรมที่เรียนสบาย	3	14	1	2.11 (ปานกลาง)	0.47	11	24	4	2.18 (ปานกลาง)	0.60
5. เป็นกิจกรรมที่มีปัญหา	1	11	6	1.72 (ปานกลาง)	0.57	1	15	23	1.44 (น้อย)	0.55
6. เป็นกิจกรรมที่ทำให้เกิดความกระตือรือร้น	8	10	-	2.44 (ปานกลาง)	0.51	23	15	1	2.56 (มาก)	0.55
7. เป็นกิจกรรมที่ทำให้ต้องรับผิดชอบ	12	6	-	2.67 (มาก)	0.49	22	17	-	2.56 (มาก)	0.50
8. เป็นกิจกรรมที่เข้าใจง่าย	2	14	2	2.00 (ปานกลาง)	0.49	10	24	5	2.13 (ปานกลาง)	0.61
9. เป็นกิจกรรมที่ทำให้แล้วมีความสุข	6	12	-	2.23 (ปานกลาง)	0.49	22	17	-	2.56 (มาก)	0.50
10. เป็นกิจกรรมที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้	15	1	2	2.72 (มาก)	0.67	34	5	-	2.87 (มาก)	0.34

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บ คือ ค่าร้อยละ

ตารางที่ 13 ความคิดเห็นของนักเรียนระดับประถมศึกษา เกี่ยวกับการไปสำรวจข้อมูลจากแหล่งความรู้ในชุมชน

ข้อความ	ความคิดเห็นของนักเรียน ชั้น ป.4 (N=13)					ความคิดเห็นของนักเรียน ชั้น ป.5 (N=26)					ความคิดเห็นของนักเรียน ชั้น ป.6 (N=45)				
	มาก	ปานกลาง	น้อย	$\bar{X}$	S.D.	มาก	ปานกลาง	น้อย	$\bar{X}$	S.D.	มาก	ปานกลาง	น้อย	$\bar{X}$	S.D.
1. เป็นกิจกรรมที่น่าภูมิใจ	13	-	-	3.00 (มาก)	0.00	17	9	-	2.65 (65.38)	0.49 (34.62)	39	6	-	2.87 (86.67)	0.34 (13.33)
2. เป็นกิจกรรมที่สนุกสนาน	13	-	-	3.00 (มาก)	0.00	15	11	-	2.58 (57.69)	0.50 (42.31)	38	7	-	2.84 (84.44)	0.37 (15.56)
3. เป็นกิจกรรมที่ท้าทาย	12	1	-	2.92 (มาก)	0.28	5	21	-	2.19 (79.23)	0.40 (80.77)	22	22	1	2.47 (48.89)	0.55 (48.89)
4. เป็นกิจกรรมที่เรียนสบาย	11	2	-	2.85 (มาก)	0.38	11	15	-	2.42 (42.31)	0.50 (57.69)	26	19	-	2.58 (57.78)	0.50 (42.22)
5. เป็นกิจกรรมที่มีปัญหา	-	2	11	1.15 (น้อย)	0.38	2	17	7	1.83 (7.69)	0.57 (65.38)	5	22	18	1.71 (11.11)	0.66 (48.89)
6. เป็นกิจกรรมที่ทำให้เกิดความกระตือรือร้น	8	3	2	2.46 (ปานกลาง)	0.78	12	12	2	2.38 (46.15)	0.64 (46.15)	21	19	5	2.36 (46.67)	0.68 (42.22)
7. เป็นกิจกรรมที่ทำให้ต้องรับผิดชอบ	6	5	2	2.31 (ปานกลาง)	0.75	11	13	2	2.35 (42.31)	0.63 (50.00)	32	12	1	2.69 (71.11)	0.51 (26.67)
8. เป็นกิจกรรมที่เข้าใจง่าย	9	3	-	2.75 (มาก)	0.45	13	13	-	2.50 (50.00)	0.51 (50.00)	25	19	1	2.53 (55.56)	0.55 (42.22)
9. เป็นกิจกรรมที่ทำแล้วมีความสุข	10	1	2	2.62 (มาก)	0.77	18	8	-	2.69 (69.23)	0.47 (30.77)	34	11	-	2.76 (75.56)	0.43 (24.44)
10. เป็นกิจกรรมที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้	10	2	1	2.69 (มาก)	0.63	24	2	-	2.92 (92.31)	0.27 (7.69)	42	3	-	2.93 (93.33)	0.25 (6.67)

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บ คือ ค่าร้อยละ

ตารางที่ 14 ความคิดเห็นของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา เกี่ยวกับการไปสำรวจข้อมูลจากแหล่งความรู้ในชุมชน

ข้อความ	ความคิดเห็นของนักเรียน ชั้น ม.3 (N=72)					ความคิดเห็นของนักเรียน ชั้น ม.4 (N=23)					ความคิดเห็นของนักเรียน ชั้น ม.5 (N=55)				
	มาก	ปานกลาง	น้อย	$\bar{X}$	S.D.	มาก	ปานกลาง	น้อย	$\bar{X}$	S.D.	มาก	ปานกลาง	น้อย	$\bar{X}$	S.D.
1. เป็นกิจกรรมที่น่าสนใจ	44 (61.11)	27 (37.50)	1 (1.39)	2.60 (มาก)	0.52	14 (60.87)	6 (39.13)	—	2.70 (มาก)	0.47	43 (78.18)	12 (21.82)	—	2.78 (มาก)	0.42
2. เป็นกิจกรรมที่สนุกสนาน	39 (54.17)	33 (45.83)	—	2.54 (มาก)	0.50	9 (39.13)	14 (60.87)	—	2.39 (ปานกลาง)	0.50	21 (38.19)	34 (61.82)	—	2.38 (ปานกลาง)	0.49
3. เป็นกิจกรรมที่ท้าทาย	26 (36.11)	37 (51.39)	9 (12.50)	2.24 (ปานกลาง)	0.66	3 (13.04)	17 (73.91)	3 (13.04)	2.00 (ปานกลาง)	0.52	11 (20.00)	39 (70.91)	5 (9.09)	2.11 (ปานกลาง)	0.53
4. เป็นกิจกรรมที่เรียนสบาย	29 (40.28)	41 (56.94)	2 (2.78)	2.38 (ปานกลาง)	0.54	4 (17.39)	18 (78.26)	1 (4.35)	2.13 (ปานกลาง)	0.46	20 (36.37)	33 (60.00)	2 (3.63)	2.33 (ปานกลาง)	0.55
5. เป็นกิจกรรมที่มีปัญหา	5 (6.95)	42 (58.33)	25 (34.72)	1.72 (ปานกลาง)	0.59	1 (4.35)	16 (69.56)	6 (26.09)	1.78 (ปานกลาง)	0.52	2 (3.63)	35 (63.64)	18 (32.73)	2.78 (มาก)	0.42
6. เป็นกิจกรรมที่ทำให้เกิด ความกระตือรือร้น	42 (58.33)	28 (38.89)	2 (2.78)	2.56 (มาก)	0.55	7 (30.43)	15 (65.22)	1 (4.35)	2.26 (ปานกลาง)	0.54	27 (49.09)	26 (47.28)	2 (3.63)	2.45 (ปานกลาง)	0.57
7. เป็นกิจกรรมที่ทำให้ต้อง รับผิดชอบ	48 (66.67)	22 (30.55)	2 (2.78)	2.64 (มาก)	0.54	21 (91.30)	2 (8.70)	—	2.91 (มาก)	0.29	38 (69.09)	17 (30.91)	—	2.69 (มาก)	0.47
8. เป็นกิจกรรมที่เข้าใจง่าย	16 (22.22)	51 (70.83)	5 (6.95)	2.15 (ปานกลาง)	0.52	4 (17.39)	16 (69.57)	3 (13.04)	2.04 (ปานกลาง)	0.56	5 (9.09)	41 (74.55)	9 (16.36)	1.93 (ปานกลาง)	0.50
9. เป็นกิจกรรมที่ทำแล้ว มีความสุข	31 (43.05)	40 (55.56)	1 (1.39)	2.42 (ปานกลาง)	0.52	7 (30.43)	16 (69.57)	—	2.30 (ปานกลาง)	0.47	25 (45.45)	30 (54.55)	—	2.45 (ปานกลาง)	0.50
10. เป็นกิจกรรมที่สามารถ นำไปใช้ในชีวิต ประจำวันได้	61 (84.72)	11 (15.28)	—	2.85 (มาก)	0.36	21 (91.30)	2 (8.70)	—	2.91 (มาก)	0.29	50 (90.91)	5 (9.09)	—	2.91 (มาก)	0.29

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บ คือ ค่าร้อยละ

ตารางที่ 15 ความคิดเห็นของนักเรียนระดับประถมศึกษา เกี่ยวกับการไปศึกษาค้นคว้า หรือเรียนรู้จากพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นหรืออุทยานการศึกษา

ข้อความ	ความคิดเห็นนักเรียนชั้น ป.4 (N=11)					ความคิดเห็นนักเรียนชั้น ป.6 (N=40)				
	มาก	ปานกลาง	น้อย	$\bar{X}$	S.D.	มาก	ปานกลาง	น้อย	$\bar{X}$	S.D.
1. เป็นกิจกรรมที่น่า ภูมิใจ	11	—	—	3.00 (มาก)	0.00	39	1	—	2.98 (มาก)	0.16
2. เป็นกิจกรรมที่ สนุกสนาน	8	2	1	2.64 (มาก)	0.67	36	4	—	2.90 (มาก)	0.30
3. เป็นกิจกรรมที่ทำหาย	3	8	—	2.27 (ปานกลาง)	0.47	21	18	1	2.50 (ปานกลาง)	0.55
4. เป็นกิจกรรมที่เรียน สบาย	10	1	—	2.61 (มาก)	0.30	23	17	—	2.58 (มาก)	0.50
5. เป็นกิจกรรมที่มี ปัญหา	—	1	10	1.09 (น้อย)	0.30	—	19	21	1.48 (น้อย)	0.51
6. เป็นกิจกรรมที่ทำให้เกิด ความกระตือรือร้น	6	3	2	2.36 (ปานกลาง)	0.81	22	15	3	2.48 (ปานกลาง)	0.64
7. เป็นกิจกรรมที่ทำให้ ต้องรับผิดชอบ	9	2	—	2.82 (มาก)	0.40	17	22	1	2.40 (ปานกลาง)	0.55
8. เป็นกิจกรรมที่ เข้าใจง่าย	8	2	1	2.64 (มาก)	0.67	25	14	1	2.60 (มาก)	0.55
9. เป็นกิจกรรมที่ทำ แล้วมีความสุข	8	2	1	2.64 (มาก)	0.67	33	7	—	2.83 (มาก)	0.38
10. เป็นกิจกรรมที่ สามารถนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันได้	8	2	1	2.64 (มาก)	0.67	39	1	—	2.98 (มาก)	0.16

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บ คือ ค่าร้อยละ

ตารางที่ 16 ความคิดเห็นของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา เกี่ยวกับการไปศึกษาค้นคว้าหรือเรียนรู้จากพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นหรืออุทยานการศึกษา

ข้อความ	ความคิดเห็นนักเรียนชั้น ม.4 (N=23)					ความคิดเห็นนักเรียนชั้น ม.6 (N=60)				
	มาก	ปานกลาง	น้อย	$\bar{X}$	S.D.	มาก	ปานกลาง	น้อย	$\bar{X}$	S.D.
1. เป็นกิจกรรมที่น่าภูมิใจ	15 (65.22)	8 (34.78)	-	2.65 (มาก)	0.49	51 (85.00)	9 (15.00)	-	2.85 (มาก)	0.36
2. เป็นกิจกรรมที่สนุกสนาน	13 (56.52)	9 (39.13)	1 (4.35)	2.52 (มาก)	0.59	25 (41.67)	35 (58.33)	-	2.42 (ปานกลาง)	0.50
3. เป็นกิจกรรมที่ท้าทาย	5 (21.74)	16 (69.56)	2 (8.70)	2.13 (ปานกลาง)	0.55	8 (13.33)	41 (68.34)	11 (18.33)	1.95 (ปานกลาง)	0.57
4. เป็นกิจกรรมที่เรียนสบาย	7 (30.43)	14 (60.87)	2 (8.70)	2.22 (ปานกลาง)	0.60	15 (25.00)	43 (71.67)	2 (3.33)	2.22 (ปานกลาง)	0.49
5. เป็นกิจกรรมที่มีปัญหา	2 (8.70)	16 (69.56)	5 (21.74)	1.87 (ปานกลาง)	0.55	4 (6.67)	30 (50.00)	26 (43.33)	1.63 (ปานกลาง)	0.61
6. เป็นกิจกรรมที่ทำให้เกิดความกระตือรือร้น	13 (56.52)	10 (43.48)	-	2.57 (มาก)	0.51	30 (50.00)	29 (48.33)	1 (1.67)	2.48 (ปานกลาง)	0.54
7. เป็นกิจกรรมที่ทำให้ต้องรับผิดชอบ	10 (43.48)	13 (56.52)	-	2.43 (ปานกลาง)	0.51	36 (60.00)	22 (36.67)	2 (3.33)	2.57 (มาก)	0.56
8. เป็นกิจกรรมที่เข้าใจง่าย	2 (8.70)	18 (78.26)	3 (13.04)	1.96 (ปานกลาง)	0.47	15 (25.00)	38 (63.33)	7 (11.67)	2.13 (ปานกลาง)	0.60
9. เป็นกิจกรรมที่ทำแล้วมีความสุข	8 (34.78)	15 (65.22)	-	2.35 (ปานกลาง)	0.49	33 (55.00)	27 (45.00)	-	2.55 (มาก)	0.50
10. เป็นกิจกรรมที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้	21 (91.30)	2 (8.70)	-	2.91 (ปานกลาง)	0.29	53 (88.33)	7 (11.67)	-	2.88 (มาก)	0.32

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บ คือ ค่าร้อยละ

คณะผู้วิจัย

ที่ปรึกษา

อธิบดีกรมวิชาการ

รองอธิบดีกรมวิชาการ (นายสมยศ มีเทศน์)

ผู้อำนวยการกองวิจัยทางการศึกษา (นางสาวอรุณศรี อนันตรศิริชัย)

หัวหน้าโครงการ

นางสาวมณีนภา

ชุตินุตร

ผู้ร่วมโครงการ

นางยุวดี

กังสดาล

นางสาวนันทนา

มุดและ

ผู้สร้างเครื่องมือ

นางสาวมณีนภา

ชุตินุตร

ผู้พิจารณาเครื่องมือ

นางสาวอรุณศรี

อนันตรศิริชัย

ผู้เก็บรวบรวมข้อมูล

นางสาวมณีนภา

ชุตินุตร

นางสาวดลฤดี

สุจิตตานนทรรัตน์

นางมยุรี

ละอองแก้ว

นางยุวดี

กังสดาล

นายสหชาติ

เหล็กชาย

นายอภิชาติ

ภูวนาถศรีธัญญา

นายพิสิฐ

นาครำไพ

นายประทีป

แซรัมย์

นางพัชรพร

เทพปัญญา

นางสาวนันทนา

มุดและ

นางสาวอมรรัตน์

พัชนี

นางสาวสุภาพร

พรหมนิยม

ผู้เคราะห์ชื้อบล

นางสาวมณีนภา	ชุตินุตร
นางยุวดี	กังสดาล

ผู้เขียนรายงานการวิจัย

นางสาวมณีนภา	ชุตินุตร
--------------	----------

ผู้ตรวจและพิจารณารายงานการวิจัย

นายสมยศ	มีเทศน์
นางสาวอรุณศรี	อนันตรศิริชัย

ผู้พิมพ์ต้นฉบับ

นางสาวนุชจรี	กิจไอลด
--------------	---------

ผู้ออกแบบปก

นายชูเกียรติ	เกิดอุดม
--------------	----------

